

Utdrag av oppgaver
fra Skriftserie B 68 - 2015
Institutt for privatrett

FAMILIE– OG ARVERETT
Oppgaver og emneoversikter

KURS PRIVATRETT GRUNNFAG

*Peter Hambro, Tone Sverdrup og John
Asland*

DEL II

SMÅ OPPGAVER

SPØRSMÅL I FAMILIERETT

1. Peder tjener nokså godt som disponent i et mindre firma. Han overlater hver måned sin hjemmeværende ektefelle Marte et rundelig beløp til dekning av sin plikt til å bidra til ektefellenes felles underhold. Peder pleier også å overta stell, pass og legging av ektefellenes to sønner på 4 og 2 år, når han kommer hjem fra arbeidet ved 16.00-tiden, slik at Marte kan disponere resten av dagen til studier.

Ektefellene har lenge ønsket seg et større hus, og en dag blir de tilbudt naboens hus. Det blir kjøpt i Peders navn dels for penger som han har spart opp av lønnen, og resten for lån tatt opp i hans navn med pant i huset.

Tre år senere, kort tid etter at Marte har avsluttet sine studier, går ektefellene fra hverandre, og det blir tvist om hvem som eier huset.

Er Peder alene eier av huset eller er Marte medeier?

2. I januar 2009 kjøpte ektefellene Kari og Peder Ås en brukt bil av bilforhandler Lars Holm. Av kjøpesummen på kr. 120.000 ble kr. 60.000 betalt kontant av ektefellenes felles sparemidler. Kari deltok i kjøpsforhandlingene, men avbetalingskontrakten, hvoretter restkjøpesummen på kr. 60.000 skulle betales i 12 månedlige avdrag, ble bare underskrevet av Lars Holm og Peder Ås. I mars samme år gikk ektefellene fra hverandre. Peder hevdet at han eide bilen, men Kari hevdet at hun var medeier. Peder hadde etter at kjøpet var kommet i stand betalt to av avdragene.
3. Da Peder og Marte flyttet sammen i 1994 anskaffet de en bolig som ble fullfinansiert med lånte midler, og hvor begge sto som låntakere og hjemmelshavere. Da de flyttet fra hverandre etter 15 år var boligen helt nedbetalt. Peder hevdet at han var eneeier av boligen, fordi det var han som hadde betalt samtlige avdrag med sin inntekt. Marte mente likevel at hun var medeier. Hun viste til at hele hennes

inntekt i alle år hadde gått til betaling av familiens løpende forbruksutgifter og at hun derfor hadde frigjort kapital for Peder. Peder og Marte hadde begge heldagsjobb og delte helt likt på husarbeidet (de hadde ikke barn). Peder tjente årlig kr. 440.000 etter skatt, og Marte tjente kr. 260.000 etter skatt. Begge brukte kr. 260.000 pr. år til dekning av forbruksutgifter (mat, klær, strøm, ferie, boligrenter osv.). Peder brukte i tillegg kr. 180.000 til nedbetaling av boliglånet. Drøft og avgjør eierforholdet til boligen.

4. Marte Kirkerud og Peder Ås hadde giftet seg i 1997. De bodde frem til 2000 i en leid leilighet. Det året fikk de et tilbud fra Peders onkel om å kjøpe hans enebolig. Det var en stor villa med 8 måls have. Prisen onkelen forlangte var 4 mill. kroner. Marte mente de ikke hadde råd til dette, og var mot kjøp. Men hun lot seg etterhvert overtale til å kjøpe eiendommen. Peder fikk et lån i Lillevik Sparebank på 3,6 mill. med pant i eiendommen. De resterende 400 000 kroner ble finansiert ved penger Marte og Peder i fellesskap hadde spart opp under ekteskapet. Peder fikk alene grunnbokshjemmel til eiendommen, for som Marte sa, "dette vil ikke jeg ha noe med".
- I 2007 ble det bygget en ny bred hovedvei like ved villaen som medførte betydelige støyplager.
- Våren 2009 ble forholdet mellom ektefellene dårlig, og i mai fikk Peder rede på at Marte hadde et forhold til Ole Vold. Peder begjærte straks separasjon, og bevilling ble gitt 12. juni 2009. Under skifteoppgjøret oppstod det tvist mellom Marte og Peder om ansvaret mellom dem for den gjeld som Peder hadde tatt opp i forbindelse med kjøpet av eiendommen fra onkelen. Det var ikke betalt noe ned på lånet, og eiendommen ble høsten 2009 solgt for 3,2 mill. kroner. Peder mente at tapet på 400 000 måtte de bære i fellesskap. Marte protesterte mot dette.

Drøft og avgjør om Marte ved det interne oppgjør mellom dem skal bære noe av tapet ved salget av den eiendommen som var kjøpt av Peders onkel.

5. Hans og Anne skal gifte seg. De ønsket å ha særeie. Hvordan skal de gå frem ved opprettelsen av særeie? Hva ville du foreslå at de skal vurdere? Hvis de ikke oppretter særeie før de gifter seg, kan en av ektefellene senere ensidig opprette særeie?
6. Kari og Lars Voll har ønsket seg en hytte, og var lenge på jakt etter hyttetomt i Storesunds skjærgård, men ingen ting var til salgs. Etter noen år var de så heldige å bli tilbudt en tomt av Lars' tante. Hun hadde bestemt seg for å fradele en tomt på sin egen fritidseiendom fordi hun trengte penger til ombygging, men hun vil bare selge til folk hun kjente, fortrinnsvis familie. Tomten som ble skjøttet til Lars, ble kjøpt for markedspris. I kjøpekontrakten het det at tomten skulle være Lars' særeie.

Kari og Lars ønsker senere å avtale at tomten skal være felleseie. Kan de avtale det?

7. Peder og Marte som har felleseie har i flere år ønsket seg en bil, men har ikke hatt råd til å anskaffe seg dette. Peder har imidlertid nylig arvet kr. 200.000 etter sin mor. Han vil gjerne overraske Marte på hennes 30-årsdag ved å benytte arvemidlene til å forære henne en bil. På den store dag blir bilen overlevert Marte. Peder har på frontruten festet en stor lapp hvor det står: "Til Marte fra Peder. Gratulerer med dagen!" To år senere blir Marte og Peder separert og Peder hevder da at bilen er hans. Har han rett i det?
8. Peder har arvet en hytte. Han er bekymret for at hans kreditorer vil ta den hvis forrretningen hans skulle gå dårlig. Hva kan Peder gjøre for å beskytte hytta mot sine kreditorer, men samtidig sikre seg del i hyttas verdi ved en eventuell skilsmisse?
9. Peder har aktiva for kr. 350.000 og en gjeld på kr. 800.000. Peder som i sin tid hadde en blomstrende forretning har blitt slått ut av sine konkurrenter, og hans inntekter har sunket så katastrofalt at han har problemer med å dekke låneavdragene etter hvert som de forfaller. For å redde mest mulig av sine eiendeler fra kreditorene, overfører han verdier for kr. 300.000 til sin hustru Martes særeie. Ektepakt blir

opprettet og tinglyst. Kort tid etter makter ikke Peder lenger å betale avdragene på gjelden, og hele gjelden forfaller dermed til betaling. Gjelden utgjør på det tidspunkt kr. 780.000. Kreditorerne vil foreløpig ikke slå Peder konkurs, men de forlanger at Marte skal betale dem kr. 300.000. Kan de forlange det?

9. a Pål og Ellen er gift. Ellen har arvet en stor aksjepost i et familiefirma. I 2008 selger hun aksjene sine for 20 mill. Hun bruker 5 mill. til å kjøpe en livrente til seg selv og dessuten 5 mill. for en livrente til Pål som hun gir ham. Hun kjøper livrentene for at de skal ha en betydelig inntekt i sin felles alderdom. Pål arbeidet som advokat og har i de senere år hatt beskjedne inntekter. Ekteskapet har ikke fungert bra de siste ca. 5 år, men Ellen håper det nå skal gå bedre. Et halvt år etter at hun kjøpte livrenten oppdager Ellen helt tilfeldig at Pål i flere år har hatt et forhold til en ti år yngre kvinnelig kollega. Ellen forlanger at Pål straks flytter ut av deres bolig og tar ut separasjon. På skiftet hevder hennes advokat at gaven i form av livrente skal omgjøres. Ellen ville aldri gitt denne gaven hvis hun hadde visst om Pål utroskap.

Hva kan Ellens advokat bruke som grunnlag for påstanden om ugyldighet? Hva kan advokaten bruke som argumenter for sin påstand? Vil Ellen få medhold?

SKIFTE

10. Peder og Marte som har vært gift i 20 år skal skilles. Felleseiet består av en villa som Marte eier (og hvis verdi ikke er gjenstand for skjevdeling). Skiftetaksten er kr. 1.750.000. Dessuten består felleseiet av innbo som Peder og Marte har anskaffet i fellesskap og en bil som Peder har kjøpt, men som Peder har forært Marte ved ektepakt. Disse verdier er ved skiftetakst verdsatt til henholdsvis kr. 160.000 og til kr. 185.000. Gi en oppstilling av hver av ektefellenes rådighetsdel. Hvor stor blir deres boslodd ved skiftet?

11. Peder og Marte var enig om å separeres, og 19. januar 2010 sendte de inn begjæring om separasjon til fylkesmannen. De ble separert ved fylkesmannens bevilling av 12. mars 2010. Marte hadde flyttet fra Peder 2. januar 2010. Rett etter at hun flyttet fra Peder, vant Marte en hytte i et lotteri - trekningen fant sted 15. januar, og Marte fikk beskjed en uke senere.

Peder mente at hytten skal deles like mellom Marte og ham ved skiftet mellom dem. Vil du gi ham medhold i dette?

12. Peder og Marte blir separert. De har felleseie. De har i sin tid anskaffet innbo verdt kr. 120.000 og bil verdt kr. 160.000. Før de tok skritt til separasjon hadde de levet atskilt i et halvt år. Marte hadde en måned etter samlivsbruddet kjøpt en leilighet for kr. 1.500.000. Til anskaffelsen av denne tok hun opp et lån på kr. 1.200.000, og kr. 300.000 fikk hun av sine foreldre. Peder som holdt på med sine jusstudier, hadde da ekteskapet ble inngått en studiegjeld på kr. 150.000. Under samlivet ble han forsørget av Marte. Rett etter at de flyttet fra hverandre lånte han ytterligere kr. 45.000. På skiftetidspunktet var alt det han hadde lånt gått med til de daglige utgifter. Hvilke verdier og gjeldsposter kommer med i skifteoppgjøret?
13. Ole Vold var i mars 2010 blitt separert fra sin hustru. Da felleseiet skulle skiftes, oppsto det tvist. Ole Vold var i 2007 blitt påkjørt av en bil og hadde fått skadd benet, slik at han en tid var arbeidsudyktig og også i fremtiden ville ha ulemper av skaden. Ved minnelig oppgjør med det forsikringsselskap som hadde dekket trafikkforsikring for bilen, fikk Vold - foruten erstatning for tapt arbeidsfortjeneste - utbetalt erstatning med kr. 370.000 for tap i fremtidig erverv. Han brukte kr. 240.000 til å kjøpe en bil, som han trengte på grunn av skaden, og satte resten inn på konto i sparebanken. Av innskuddet var kr. 60.000 gått med til vanlige husholdningsutgifter, slik at det ved separasjonen innto kr. 70.000 pluss renter. Kari Vold krevde nå at bilen og midlene på kontoen skulle tas med i skiftet av felleseiet, hva Ole Vold motsatte seg. Han krevde på sin side forlods utlegg for de kr. 60.000 som var medgått

til husholdningen, eller iallfall for halvparten av dette beløp. Ole Vold eide for øvrig verdier for kr. 250.000 og Kari Vold hadde verdier for kr. 280.000. (Det forelå ikke skjevdelingsverdier.)

Hvordan blir oppgjøret?

14. Peder og Marte giftet seg i 1990. To år senere arvet Peder en stor luksuriøs villa i Oslos beste strøk med 5 mål tomt. Peder tjente rimelig bra som ingeniør, Marte var lærer. Det var ingen gjeld på boligen så ekteparet hadde god råd. De hadde ingen barn og følte begge derfor at det var liten grunn for dem til å spare - særlig siden boligen var verdt mange millioner. Boligen var så stor at de leide ut to værelser som hybler til studenter. Peder og Marte var glad i å reise og tok hvert år minst tre utenlandsturer. De hadde også i det daglige en høy levestandard. I 2012 krevet Peder plutselig separasjon. Han hadde nylig truffet igjen en venninne fra ungdommen som nettopp var skilt. Boligen med tomt var verdt 25 mill. kroner. Utenom dette hadde ekteparet ingen midler av betydning. Peder hevdet at verdien av boligen måtte holdes utenfor delingen. Marte protesterte. Hun hadde ingen bolig å flytte til og kun lønnen på 380.000 kroner å leve av. Hvordan løses tvisten?
15. Peder og Marte hadde vært gift i tre år da Peder arvet en bolig etter sine foreldre. Ved overtagelsen var boligen verdt kr. 900.000. Han måtte ta opp et lån på kr. 600.000 for å betale den arv hans to søsken hadde krav på. Marte var sykkelig, og Peder måtte arbeide hardt for å klare nedbetalingen av lånet. Da ektefellene ble skilt etter åtte år var lånet nedbetalt med kr. 300.000. Boligen var fortsatt verdt kr. 900.000. Hvor store verdier kan Peder kreve skjevdelt?

Hva hvis eiendommen på grunn av verdistigning på fast eiendom i det området boligen lå var verdt kr. 1.200.000 da ektefellene gikk fra hverandre?

Hva hvis verdistigningen til kr. 1.200.000 skyldtes påkostninger på eiendommen?

Hva hvis verdien på fast eiendom var falt, og boligen bare var verdt kr. 600.000?

16. Kai og Kristin giftet seg i 1995. Kai arbeidet som skipsmegler i et familiefirma. I 2000 arvet han 50 % av aksjene i dette firma. Shippingoppgangen i årene 2001-2005 medførte at firmaet hadde meget betydelige inntekter. I tre år tok Kai ut årlig en inntekt på 1 mill. For å spare skatt investerte Kai i K/S -prosjekter i et par borerigger. Ved årsskiftet 2004/2005 var Kai's andel av firmaet verdt minst 10 mill. Ektefellene fikk 3 barn og bodde i en stor enebolig. I 2009 fikk firmaet store problemer pga. noen investeringer som gikk feil. Firmaet hadde lånt store summer for å finansiere disse prosjekter. I mai 2009 ble firmaet slått konkurs og nedlagt. Kai fikk jobb i finansavdelingen i et annet rederi med en lønn på 500.000. I september 2009 ble ektefellene enige om å skilles. Kai var villig til å overlate villaen til Kristin og betale henne og barna et bidrag på 10.000 i måneden. Kais K/S-prosjekter hadde gått meget bra. I september 2009 kunne han få netto (etter oppgjør av skatt) 3 mill. for disse andelene. Kristin mente disse 3 mill. skulle deles likt. Kai motsatte seg dette.

Hvordan løses tvisten?

17. Ved skiftet av felleseiet mellom Peder og Marte eier Peder verdier for kr. 320.000 og Marte verdier for kr. 80.000. Marte har ingen gjeld, mens Peder har studiegjeld som står til rest med kr. 175.000 samt annen gjeld på til sammen kr. 135.000.

Hva får hver av ektefellene på skiftet?

18. Som ovenfor, men Peders gjeld utgjør til sammen kr. 355.000. Hvor meget får hver av ektefellene på skiftet?
19. Lars og Cathrine er separert. Felleseiet skal skiftes. Cathrine har en bankkonto på kr. 200.000 og Lars en bankkonto på kr. 300.000. Dessuten har de innbo verdt kr. 150.000 som tilhører Cathrines rådighetsdel. Av gjeld har de kr. 100.000 som de er solidarisk

ansvarlig for, og som de innbyrdes skal dekke med en halvpart hver. Hvordan skal gjelden behandles på skiftet?

20. Peder og Marte har felleseie, hvorav Peder eier kr. 1.200.000 og Marte kr. 200.000. Peder har en hytte som er hans særeie, verdt kr. 650.000. Ektefellene har en solidarisk fellesgjeld på kr. 200.000, hvorav Peder skal svare for kr. 150.000 og Marte for kr. 50.000. Gjelden ble i sin tid stiftet for kjøp av innbo som de eier sammen og som er en del av felleseiet. Peder har i tillegg en studiegjeld på kr. 125.000. Hvordan skal gjelden behandles på skiftet?
- 20.a Peder og Marte er gift. Alt de eier er felleseie, bortsett fra Martes landsted på Karmøy som hun har fått av sine foreldre med særeieklausul. Marte tok i 2008 opp et lån på 1 million kroner for å finansiere et tilbygg på landstedet. Landstedet er på skiftetidspunktet verdt 3 millioner kroner og det er ikke betalt noen avdrag på lånet.

De eier sammen boligen med en halvpart hver. Boligen er på skiftet takstert til 4 millioner kroner, den var i sin tid fullfinansiert med lån som de tok opp i Sparebanken. Lånet står nå til rest med 2.2 mill kr.

Peder arvet i 2001 en jakthytte på fjellet av sin onkel, mot å overta pantegjelden som hvilte på hytta. Hytte hadde den gang en bruttoverdi på 1.8 mill kroner og pantejelden var på 600 000 kroner. Jakthytta lå i et attraktivt hytteområde, hvor prisene har steget mye. Ved skifteoppgjøret var hytta verdt 2.4 millioner kroner og gjelden er sunket til kr. 300 000.

Ellers eier Peder aksjer for 500 000 kroner.

Peder tok opp et studielån på 200 000 i studietiden, som han brukte til å investere i aksjer. Studielånet står nå til rest med 100 000 kr.

Sett opp et skifteregnskap, hvor du forutsetter at det kreves skjevdeling – hvor mye får hver av dem totalt på skiftet?

21. Da Peder og Marte giftet seg hadde ingen av dem verdier av betydning. Ektefellene er nå separert. Peder har en malerisamling til en verdi av kr. 5.000.000 som er gjort til hans særeie ved ektepakt. For øvrig har partene felleseie. Peder eier en leilighet som er taksert til kr. 7.000.000. Peder har fått en hytte som er verdt kr. 1.000.000 i gave fra sin mor, mot å overta pantegjelden på kr. 600.000 som hvilte på hytta. Dessuten har Peder en livsforsikring som skal komme til utbetaling ved hans død, eller ved fylte 65 år. Forsikringen har en gjenkjøpsverdi på kr. 800.000, og hans datter Elise er oppnevnt som endelig (dvs. ugjenkallelig) begunstiget. Peder har ytterligere tre lån: Et lån på kr. 2.000.000 som er brukt til kjøp av leiligheten, et lån på kr. 1.500.000 som er brukt til å kjøpe malerier og en studiegjeld på kr. 445.000. Marte har en bankkonto på kr. 1.110.000 og ingen gjeld. Peder krever skjevdeling.

Hvor store verdier får hver på skiftet?

22. Lars og Kari skal separeres. De har felleseie, og Lars' rådighetsdel utgjør på skjæringstidspunktet etter § 60 kr. 1.000.000. Kari's rådighetsdel beløper seg på samme tidspunkt til kr. 400.000. Lars har ett år tidligere benyttet 500.000 av sine felleseiemidler til å betale gjelden på sin særeiehytte som var verdt kr. 800.000. Hvilke krav kan fremmes på skiftet og hvordan blir skifteoppgjøret?
23. Under ekteskapet benytter Marte kr. 150.000 av sin rådighetsdel til vedlikehold av en hytte som hun har arvet med bestemmelse om at den skal være hennes særeie. Hun har også bygget på hytta, og benyttet kr. 350.000 av midler fra egen rådighetsdel til kjøp av materialer. Ved påbyggingen utførte ektefellen Peder, som er tømrer, alt arbeidet som ellers ville ha kostet henne kr. 250.000. Ektefellene har benyttet hytta i fellesskap i de 14 årene ekteskapet varte. På skiftet mellom ektefellene etter separasjonen og den senere skilsmissen krever Peder vederlag for de investeringer som er gjort i Martes hytte. Marte er enig med Peder i at hytta har steget i verdi med ca. kr. 800.000 som følge av påbyggingen, men mener at Peders krav på vederlag er grunnløst idet de begge har hatt stor glede av

hytta under ekteskapet. Å leie en tilsvarende hytte i samme tidsrom ville blitt svært kostbart.

Hvordan vil du løse tvisten?

- 23.a Ektepakten lyder: "Vi skal ha delvis særæie. As særæie skal være den bil A til enhver tid eier. Bs særæie skal være den næringsvirksomhet B driver slik den er til enhver tid."

A kjøper en bil under ekteskapet, og den blir ifølge ektepakten særæie. Den betales kontant av oppsparte midler. Etter to år flytter ektefellene og trenger ikke lenger bil. A selger bilen for 300.000 kroner. For salgssummen kjøper A et maleri for 100.000 kroner som henges opp i stuen, fotoutstyr for 70.000 kroner og 130.000 settes på høyrentekonto i bank.

Bs næringsvirksomhet besto av et forholdsvis beskjedent agentur, hvis omsetningsverdi da ektepakten ble opprettet var kroner 500.000. Etter noen års drift ble den solgt for 700.000 kroner. Salgssummen brukte B til kjøp av en beskjeden hytte ved Tyrifjorden.

Så går ektefellene fra hverandre. Tvisten gjelder særæienes omfang. Er det som er kjøpt for salgssummen for bilen fortsatt særæie? Kan det skilles mellom de tre aktivpostene? Hva med Bs næringsvirksomhet?

24. Ole og Marte Vold hadde tre barn, to voksne døtre som var gift og flyttet hjemmefra og sønnen Hans som i 1999 var 24 år gammel. Hans hadde de siste par år hatt fast følge med Kari Holm. Sommeren 1999 giftet de seg etter å ha vært forlovet siden nyttår. Foreldrene til Hans hadde ved påsketider sagt til ham at det var fornuftig å lage ektepakt om særæie siden så mange unge ble skilt. Hans hadde vært enig og lovet å ordne det med Kari. Hans og Kari eide imidlertid kun personlige ting uten stor verdi og tok derfor ikke dette med særæie så alvorlig. Da de giftet seg i juni hadde de ikke laget noen ektepakt og heller ikke senere under ekteskapet ble dette gjort.

Hans foreldre ønsket at sønnen og Kari skulle få en fin start på samlivet. De eide en mindre, uoppusset leilighet som var verdt 200.000. Denne forærte de Hans som bryllupspresang. Hans fikk tinglyst skjøte i juli 1999. Like etter ekteskapet fikk Kari en bil verdt 75.000 av sine foreldre. Høsten 1999 fortalte Hans tilfeldig sine foreldre at han og Kari hadde felleseie. Straks etter laget foreldrene et skriftlig dokument hvor de bestemte at leiligheten skulle være Hans' særeie. Dokumentet ble datert og undertegnet. Høsten 1999 tok Hans opp et lån på 200.000 for å pusse opp leiligheten. En stor del av oppussingsarbeidet ble utført av ham selv. Etter at arbeidet var ferdig, ble leiligheten i begynnelsen av 2000 taksert til 400.000. Hans var ferdig med sine studier like før han giftet seg og fikk straks godt betalt jobb i et finansieringsinstitutt. I 2000 fikk ekteparet sitt første barn, i 2002 barn nr. 2. Kari studerte musikk da de giftet seg, men avbrøt sine studier da de fikk sitt første barn. Hans tjente så godt at de klarte seg med én inntekt.

I 2002 arvet Hans et lite landsted ved sjøen fra sin bestemor. Ifølge testament skulle landstedet være Hans' særeie. Landstedet var verdt ca. 800.000. Ektefellene var enige om at landstedet måtte moderniseres. Kari fikk 200.000 i forskudd på arv fra sine foreldre og dette ble brukt til å betale for installasjon av strøm og kloakk. Hele sommeren brukte Hans all sin fritid til å bygge en brygge. Han brukte også 130.000 av sine inntekter til dette arbeidet.

Ekteskapet gikk etterhvert ikke så bra. I januar 2008 ble Hans og Kari enige om en prøveseparasjon og Hans flyttet ut. De første månedene var Hans ofte på besøk hos Kari og overnattet. Samlivet ble definitivt opphevet fra påsken 2008. Begge barna ble boende hos Kari. Hans og Kari ble imidlertid først lovformelig separert i november 2008.

Leiligheten ble taksert til 2.000.000, landstedet til 1.000.000 og Karis bil til 50.000. Innbo verdt 100.000 var anskaffet i fellesskap. For øvrig hadde Hans en frimerkesamling til 60.000, Kari smykker til 80.000 og et gammelt flygel til 15.000 som hun hadde arvet. Kari hadde alltid vært svært musikkinteressert og spilte nesten hver dag. Gjelden på 200.000 hadde Hans betalt i sin helhet ut av sine løpende inntekter.

Kari hadde ingen muligheter for å få jobb siden hun ikke var ferdig med sin utdannelse og hadde omsorgen for to små barn.

Hans påstod at både landstedet og leiligheten var hans særeie.

Under enhver omstendighet mente han boet måtte deles etter skjevdelingsregelen. Kari mente at boet inklusive leiligheten måtte deles likt. Dessuten kunne iallfall ikke hele leiligheten vært Hans' særeie. Kari forlangte videre vederlag for de investeringer som begge ektefeller hadde foretatt på landstedet. Hans krevde frimerkene forlodds lagt ut til seg mens Kari krevde både smykker og flygel forlodds utlagt til seg. Hun forlangte også bruksrett til leiligheten uansett om den tilhørte felleseie eller særeie. Hun mente det ville være skadelig for barna å måtte flytte.

SPØRSMÅL I SAMBOERRETT

24.a Samboere – eierforhold

Peder og Marte traff hverandre i 1993 og flyttet sammen i 1995. De fikk tre barn i årene 1995–2001. Marte sluttet i jobben da det første barnet kom, og var hjemme fram til 2003. Deretter gikk hun inn i en halvdagsjobb i et regnskapsbyrå med en årlig inntekt på rundt kr. 200 000. Peder arbeidet som konsulent i et rådgivningsselskap og tjente ca. 2 mill. kroner i året.

I 1999 flyttet de inn i et nytt hus i Oslo til 8 mill. kroner. Peder sto som kjøper i kjøpekontrakten, men begge sto oppført som eiere i skjøtet, som ble tinglyst. Kjøpesummen ble finansiert ved egenkapital på 2 mill. kroner som Peder hadde spart opp fra lønnen sin etter at han flyttet sammen med Marte. Restsummen – 6 mill. kroner – ble finansiert ved et lån hvor Peder sto som låntaker.

Samboerforholdet mellom Marte og Peder var preget av mange uoverensstemmelser og i 2013 ble de enige om å flytte fra hverandre. Da sto lånet til rest med 4.3 mill. kroner. Boligen var nå steget i verdi til 16 mill. kroner. Peder hevdet at han var eneeier av huset, slik at

hele verdien tilfalt ham i det økonomiske oppgjøret. Marte hevdet at de var sameiere med like stor part hver.

Er Marte medeier i huset, og i tilfelle med hvor stor eierandel?

24.b Samboere – gjeldsansvar

Ludvig og Inga hadde vært samboere i fem år, da Ludvig fikk pengeproblemer. Han drev et lite reklamebyrå som etter hvert begynte å gå dårlig. Det ble vanskelig å få endene til å møtes, da familiens løpende utgifter til mat, klær, strøm, telefon og renter på boliglånet var langt større enn inntektene. Samboerparet hadde to barn og Inga tjente ikke spesielt godt. Ludvig så ingen annen utvei enn å unnlate å betale forskuddsskatten noen terminer – og håpe på at tidene skulle bedre seg. Han kviet seg for å ta dette opp med Inga, men han ønsket i det lengste å opprettholde den tidligere levestandarden – særlig av hensyn til Inga, for han visste hvor mye fasaden utad betydde for henne. Men de økonomiske problemene ble bare verre, og etter hvert begynte det også å tære på det personlige forholdet mellom dem. Etter noe tid bestemte deg seg for å flytte fra hverandre. Da hadde Ludvig opparbeidet seg en skattegjeld på 700 000 kroner.

Ludvig var innforstått med at han var eneansvarlig for gjelden overfor skattemyndighetene, men hevdet at Inga måtte være med på å dekke halvparten av gjelden i forholdet mellom dem. Han viste til at han – i stedet for å betale skatten – hadde brukt inntekten sin til helt nødvendige utgifter for familien, samt en del ekstrautgifter av hensyn til Inga, for at den tidligere levestandarden kunne opprettholdes. Inga mente at hun ikke var ansvarlig for gjelden.

Er Inga medansvarlig for gjelden innad, og i tilfelle med hvor mye?

24.c Samboere – vederlagskrav

Lars flytter inn i Karis treroms leilighet på Bjølsen i 2011. Leiligheten har hun arvet etter sine foreldre. Den er gjeldfri, men kjøkken og bad er i meget dårlig forfatning. De bestemmer seg for å pusse opp. Kari har ingen kontanter, men Lars har midler, og bruker kr. 300 000 av

sine sparepenger til kjøp av inventar, utstyr og installasjoner. Han står dessuten for snekring, maling, flislegging m.v. på kveldstid – et arbeid, som hvis de skulle ha betalt en håndverker for det, ville kostet kr. 350 000. Kari, som er lite nevenyttig, har ikke deltatt i oppussingen. Hun er flyvertinne og reiser mye. Ved juletider i 2012 er det nye kjøkkenet og badet ferdig.

Rett etter jul treffer Lars en ny kvinne, Gabrielle, og i juni 2013 flytter han ut. I forbindelse med samboeroppjøret krever han vederlag av Marte for det han har nedlagt av penger og arbeid i leiligheten hennes. Han viser til at hans inntekter har medgått til løpende utgifter i hele samboerperioden, og at han i tillegg har brukt opp det meste av sparepengene han hadde fra før. Lars krever prinsipalt kr. 650 000 i vederlag og viser til at det er dette moderniseringsarbeidet totalt er verdt. En takstmann opplyser at leiligheten har steget i verdi med kr. 450 000 som følge av moderniseringen, og subsidiært krever han dette beløpet av Kari. Kari mener at han ikke har krav på noe vederlag i det hele tatt. Hun viser blant annet til at Lars har bodd gratis i leiligheten under samboerforholdet, og at han selv har hatt glede av oppussingen. Han skal iallfall ikke ha mer enn de kr. 300 000 som han har brukt av sparepengene.

Drøft og avgjør om Lars skal tilkjennes vederlag, og angi eventuelt beløpets størrelse.

SPØRSMÅL I ARVERETT

25. Lars Holm døde i januar 2010 etter å ha vært enkemann i 10 år. Han hadde ikke sittet i uskifte, og etterlot seg en formue på 4.000.000. Hans nærmeste slektninger var to sønner og ni barnebarn. De to sønnene hadde to barn hver, mens datteren Marte som døde i 1985 hadde fem barn. Lars hadde dessuten to søstre som overlevde ham. Lars hadde ikke opprettet testament.

Hvordan skal arven etter ham fordeles?

26. Peder Ås døde 30 år gammel ugift og uten livsarvinger. Hans mor som fikk Peder utenfor ekteskap, var død 10 år tidligere og Peder som var hennes eneste barn arvet alt hun dengang etterlot seg. Peder hadde siden bodd hos sine besteforeldre på morssiden. Peders far Lars Holm, som aldri hadde vist noen interesse for sønnen, gjorde krav på alt det Peder etterlot seg. Peders besteforeldre på morssiden mener at de i hvert fall har krav på halvparten av Peders formue.

Hvordan skal arven fordeles?

27. Peder Ås er død og etterlater seg fem sønner. Den ene av disse, Johannes, som selv har fire døtre, gir avslag på sin arv etter Peder.

Hvorledes går det med Johannes' arvelodd?

Kan han gi avslag på arven til fordel for en bestemt av sine døtre?

Hvis Johannes ikke etterlot seg livsarvinger, kunne han da gi avslag på sin arv til fordel for hvem som helst, f.eks. Røde Kors?

28. Peder Ås flytter sammen med Kari Voll. De får barn sammen. Peder og Kari gifter seg ikke, men de omtaler hverandre som mann og kone. Etter Karis død mener Peder at han må ha rett til arv etter Kari.

29. Peder og Marte som stadig hadde slåss og kranglet, blir etter 2 års ekteskap enige om å flytte fra hverandre. De blir begge boende i Lillevik, men Peder får seg en leilighet på den andre siden av byen. Hverken Peder eller Marte tar initiativet til separasjon eller skilsmisse. Marte håper nemlig i det lengste at Peder skal vende tilbake og Peder vil ikke av religiøse grunner ta initiativet til å få ekteskapet oppløst. Etter 20 år dør Peder uten å opprette testament. Hans to søstre, som har stelt for ham de siste 10 årene og er Peders eneste slektninger, hevder at alt det Peder etterlater seg skal tilfalle dem.

Kan Marte gjøre krav på arv etter Peder?

Tilleggsspørsmål: Ett år før sin død opprettet Peder testament hvor han bestemte at alt han eide skulle tilfalle Vestre Lillevik menighet. Søstrene skrev under som testamentsvitner. Marte, som intet visste om dette testamentet, hevdet at testamentet måtte settes til side.

Hva blir resultatet, og hvorfor?

30. Peder dør. Han og Marte hadde felleseie som ved Peders død utgjør kr. 1.800.000. De hadde en datter som døde tre år før Peder, og hun etterlater seg to barn, Lars og Johan. Peder hadde dessuten en datter utenfor ekteskap, Petra. Marte har i alle år behandlet Petra som om hun var hennes egen datter. Marte ønsker å sitte i uskifte, men Lars, Johan og Petra motsetter seg dette.

Hvem får medhold?

Tilleggsspørsmål: Peder hadde verdier for kr. 650.000 som var hans særeie i.h.t. ektepakt mellom ham og Marte. I ektepakten var det bestemt at Marte ved Peders død skulle kunne sitte i uskifte med særeiet. Kan Petra motsette seg dette?

30. a Tom og Trine er gift og har en voksen datter Pia. Ved ekteskapets inngåelse eide Tom en hytte som da var verdt 500.000. Ektefellene har felleseie som utenom hytta bare består av midler opparbeidet under ekteskapet bortsett fra at Tom i løpet av ekteskapet arvet et landsted med klausul om at det var hans særeie. Tom dør i 2010. Tilsammen har de felleseiemidler verdt 6.5 mill. hvorav hytta utgjør 1.5 mill. Toms landsted er verdt 3 mill. Trine vil sitte i uskifte med alle verdier mens Pia vil ha mest mulig av sin farsarv utbetalt straks.

Hvor mye kan Trine sitte i uskifte med?

Får Pia straks noe, i tilfelle hvor mye?

31. Selger Lars Holm og hans hustru Petrine hadde tre barn sammen. Lars hadde vært en dyktig selger og hadde etterhvert opparbeidet

seg en pen formue som nå beløp seg til kr. 4.500.000 hvorav kr. 3.600.000 utgjorde villa og innbo. De øvrige kr. 900.000 besto i kontanter. Lars og Petrine som hadde felleseie hadde hatt det relativt økonomisk romslig de siste 10 årene. Petrine hadde alltid vært hjemmeværende husmor. Det var unødvendig, mente Lars, at hun skulle gå ut i arbeidslivet så godt som han tjente. Da Lars døde, 72 år gammel, var Petrine 62 år. Lars og Petrine hadde alltid vært fast bestemt på å gi barna en skikkelig utdanning. Per skulle bli lege, Johan skulle bli ingeniør og Guri skulle bli prest. Da Lars døde, hadde alle tre begynt på sin universitets- eller høyskoleutdanning. En tid før sin død hadde Lars satt opp et testament der han kort og godt bestemte at det skulle skiftes etter ham når han var død. Da dette testament kom for en dag etter Lars' død, kom det som en stor overraskelse på Petrine. Hun hadde aldri hørt om det og krevde å sitte i uskifte. Per, Johan og Guri ville på sin side ha et tiltrengt tilskudd til sine studier. Lånekassens satser var altfor lave.

Skal Petrine få sitte i uskifte?

32. Peder og Marte hadde felleseie. Marte er død og Peder sitter i uskifte med Martes foreldre. Peder og Marte hadde aldri god råd, men de hadde vært sparsommelige, og ved Martes død var felleseiet på kr. 1.500.000. For midler som Peder har spart etter Martes død kjøper han seg en hyttetomt og med egne hender oppfører han en liten hytte. Denne hytta forærer Peder til Johan som er sønn av hans bror Lars. Noen måneder senere blir Martes foreldre gjort kjent med gaven og krever den straks omstøtt.

Må Johan gi fra seg gaven?

Alternativt spørsmål: Hva blir løsningen hvis Peder hadde arvet hytta etter sine foreldre kort tid etter at Marte var død?

33. Marte sitter i uskifte med Peders bror, Per, og søster, Guri. Peder og Marte hadde felleseie, og dette beløp seg til kr. 1.200.000 som bl.a.

består av en hytte til en verdi av kr. 480.000. Hytta var i sin tid ervervet av Peder.

Kan Marte testamentere hytta til sin nærmeste slektning, søsteren Petra?

De øvrige verdiene i boet er innbo til kr. 80.000 og leilighet til kr. 640.000. Marte hadde kort tid etter at hun giftet seg med Peder arvet denne leiligheten. Kan hun testamentere leiligheten til sin søster Petra?

34. Lars hadde sittet i uskifte i.h.t. ektepakt opprettet av ham og Petrine, hvor det het: "Vi skal ha særeie i live, men særeiet skal betraktes som felleseie ved førstavedes død." Ved Petrines død utgjorde hennes særeie kr. 860.000 og Lars' særeie beløp seg til kr. 630.000. Lars ble sittende i uskifte med Petrines bror, Hans.

Hvordan blir fordelingen hvis Lars etter 3 år ønsker å skifte med Hans? I denne tiden hadde formuens størrelse ikke forandret seg.

35. Det barnløse ekteparet Peder og Kari Ås hadde særeie, men hadde i ektepakt bestemt at den som levde lengst skulle sitte i uskifte med særeie. Peders formue hadde vokset kraftig like før hans død i desember 2000 og var ved hans død på kr. 3.000.000. Karis formue var på samme tidspunkt kr. 300.000. Kari levde i flere år til og hun tok godt vare på Peders formue. Den besto for det vesentlige i aksjer og verdipapirer foruten en liten tomt i Holmenkollåsen. Da Kari døde i mars 2009, var Peders formuesdel verd ca. 4.000.000 kroner, mens Karis egen ikke hadde blitt noe større. Karis arvinger var 2 nevøer og Peders eneste arving en niese. Ved oppgjøret krevde niesen at 4.000.000 skulle utlegges på henne og at nevøene skulle få 300.000 etter Kari. Nevøene derimot hevdet at niesen ikke skulle ha mer enn 3.000.000, som tilsvarte Peders formue ved dødsfallet i 2000. De 1.000.000 som Peders formue hadde økt med skyldtes Karis fornuftige forvaltning og måtte derfor komme hennes arvinger til gode.

Hvordan mener du skifteretten skal fordele arven? Hva hvis skifte skjer mens Kari lever?

- 35.a A er en forretningsmann som har arbeidet mange år i eget firma etablert i utlandet. Han eier dette firma, leilighet i utlandet og diverse aksjer og bankkonto i utlandet. Han velger å pensjonere seg tidlig i alder 60 og gifter seg da med B. Han har ingen barn. De velger å bosette seg i Norge og A kjøper en bolig her. De oppretter en ektepakt hvor det heter at alle As aktiva i utlandet skal være hans særeie. I 2007 blir A engstelig over internasjonale aksjemarkeder som han mener er priset for høyt. Han selger alle sine aksjer og setter pengene inn på sin bankkonto i Danmark hvor han får 8% renter. I 2008 blir han bekymret for sikkerheten i danske banker. For å unngå risiko overfører han alle midler foreløpig på denne konto til DNB i Norge som han anser som en helt sikker bank. Ved hans plutselige død er det 15 mill. på denne konto. As nærmeste arvinger er to nevøer og nieser. Siden A ikke har skrevet testament velger B å sitte i uskifte. Kan hun sitte i uskifte med disse 15 mill.?

Tillegg: Blir det annerledes om tilbakeføringen av utenlandsformuen til Norge ikke skjedde på grunn av finanskrisen? Vi tenker oss i stedet at A gradvis brakte utenlandsformuen hjem ved å investere den i et landssted i Norge til 15 mill. kroner og for øvrig plasserte kapitalen i norske høyrentekonti som også ble benyttet i familiens vanlige økonomi.

36. Lars sitter i uskifte med felleseie etter sin avdøde hustru Petrine. Petrines foreldre er døde og Lars sitter i uskifte med Petrines eneste bror, Johan. Johan dør to år senere og etterlater seg en ektefelle, men ingen barn. Lars dør året etter og etterlater seg en nevø, Peder, som er sønn av hans søster. Nærmeste slektning etter Petrine er hennes kusine, Johanne.

Hvordan blir fordelingen av boet etter Lars' død?

37. Peder Ås døde og felleseie ble overtatt til uskifte av Kari Ås. De hadde to fellesbarn - Tobias og Liv. Lars hadde samtykket i at Kari

kunne sitte i uskifte med ham. Videre hadde Peder sønnen Lars utenfor ekteskap. Alle var i live da Peder døde. Da Kari døde mange år senere var både Lars og Tobias døde. Tobias døde før Lars. Lars etterlot seg hustru og moren som arvinger. Tobias hadde sin hustru og søsteren Liv som sine nærmeste arvinger.

Fastslå hvor mye hver enkelt har krav på i boet. Både Lars og Tobias hadde levd i felleseie og boene var skiftet.

37. a Erik er gift med Turid. Ifølge ektepakt eier Erik aksjer verdt 5 mill. som særeie, for øvrig har de felleseie. Eriks eneste slektsarving er en nevø han ikke har sett på 25 år. I november 2009 blir Erik og Turid separert og Erik flytter ut av deres bolig. Han undertegner en avtale om at Turid kan beholde alle felleseieverdier. Han har i over to år hatt et forhold til Line. For sine 5 mill kjøper han en bolig som han og Line flytter inn i i desember 2009. I mars 2010 dør Erik uventet og det viser seg at Line da er gravid. Line ønsker å sitte i uskifte med deres felles bolig. I mai 2010 mister Line barnet ved en spontanabort.

Får Line sitte i uskifte? Hvis ikke, hvordan fordeles boet etter Erik?

- 37.b Trond og Wenche har vært samboere i 5 år og har en datter sammen. De eier sammen en felles bolig som har en verdi på kr. 3 mill. Trond har i mange år vært en ivrig samler av moderne kunst som han har hengende i mange rom i boligen. Denne samlingen er verdt ca. 400 000. Videre eier Trond og Wenche hver sin bil og Trond brakte med seg i samboerforholdet en hytte ved sjøen verdt 1.2 mill. som de to har brukt i ferier sammen. Trond har dessuten en liten hytta på fjellet som bare hans bror har brukt de siste 10 år. Trond har i mange år drevet aktivt med aksjeinvesteringer i sin fritid og har lagt seg opp en formue på 4 mill. i aksjer. Trond dør i 2010 og Wenche ønsker å sitte i uskifte med hele deres formue.

Får hun medhold?

38. Gurine Ås vil testamentere alt hun måtte etterlate seg til sin gode venninne Petrine Holm.

Kan Kari Holm, som er Petrines stedatter gjøre tjeneste som testamentsvitne?

39. Gurine Ås ønsker å testamentere et større beløp til utbygging av Radiumhospitalet.

Kan en av sykepleierne gjøre tjeneste som testamentsvitne?

40. Peder Ås som hadde lest noe juss i sin ungdom, skrev selv et testament 1/4-1998 hvor hans samboer Johanne ble innsatt som arving. Han undertegnet deretter testamentet, men det ble ikke datert. Under sin underskrift skrev han med maskin "Vitner" og gikk deretter inn til naboekteparet i leiligheten ved siden av og spurte om de kunne være vitner på hans testamente som han hadde gjort klart. Etter at de svarte ja la han testamentet foran dem, men han leste det ikke og naboene ville heller ikke virke innpåslitne og ba ikke om å få opplyst innholdet. Nabofruen sa at hun måtte hente brillene sine for å skrive på og gikk inn i naborommet. Mens hun var ute skrev mannen navnet sitt på testamentet under der hvor det sto "Vitner". Han gikk deretter ut for å kjøpe noe blandevann for å kunne by gjesten en drink. I mellomtiden undertegnet hustruen som vitne og Peder la testamentet i lommen. Ved Peders død hevdet hans slektsarvinger at testamentet var ugyldig på grunn av måten det var blitt til på.

Får de medhold?

41. Peder har testamentert kr. 100.000 til sin husholderske Johanne. Etter Peders død hevder hans slektsarvinger som er hans to søstre, at testamentet til fordel for Johanne er ugyldig, siden det kommer for en dag at hun så lenge hun var ansatt hos Peder, uten Peders vitende har forsynt seg av hans kontanter.
Har Johanne krav på arven?
42. Kanneleier Peder Ås testamenterte i 2000 alle de hunder han måtte etterlate seg til sin niese Petra Johansen som selv var meget

interessert i hunder. Imidlertid, i 2003, solgte hun alle hundene sine og gikk i stedet over til å holde rasekatter. Dette syntes Peder var ille og skrev en erklæring der han kalte tilbake sitt eget testament. Det han etterlot seg mente han like godt arvingene hans etter loven kunne få. Han fikk Lars Holm og sin bror Johan til å skrive under erklæringen. Da Peder døde i april 2010, gjorde Petra sin rett etter testamentet gjeldende. Hun var riktignok ikke interessert i å beholde hundene på kennelen, men hun ville få en pen sum hvis hun solgte dem. Hun mente at tilbakekallet ikke var gyldig. Peders bror, Johan, gjorde på vegne av sine to søstre og seg selv gjeldende at tilbakekallet var gyldig. I alle fall mente han at forholdene hadde endret seg så radikalt at testamentet av den grunn ikke kunne opprettholdes.

Hvem vil du gi medhold og hvorfor?

43. I den tro at hans beste venn Lars er omkommet under en havseilas oppretter Peder testament hvor det kun heter: "Alt jeg etterlater meg skal tilfalle min nevø Hans." Lars dukker imidlertid opp etter at Peder er død. Det viste seg at han likevel hadde klart å ta seg inn til en sydhavsoy etter forliset med havseileren "Topsy". Av Peders dagboksopptegetninger fremgår det at Peder hadde ønsket å gi alt han etterlot seg til Lars, men at testamentet ble opprettet til fordel for Hans siden Peder, som alle andre, trodde at Lars var død. Lars gjør krav på det Peder etterlot seg.

Får han medhold?

44. Arvelater Peder testamenterte bort en fast eiendom som var verdt $\frac{1}{3}$ av boet til sin venn Lars. Senere testamenterte han bort en annen fast eiendom som var verdt $\frac{1}{2}$ av boet til en annen venn Marte. Arvelater Peder hadde barn. Marte og Lars som kjente hverandre var klar over at barna ville protestere mot testamentet. Da Peder døde ble de enige om at Marte overfor barna skulle gi avslag på arven etter testamentet. Til gjengjeld ville Lars betale ham så mye at de delte forholdsmessig den frie tredjedel seg imellom. Barna protesterte mot testamentet og tilbød seg å betale Lars summessig

den frie tredjedel. Lars krevde sin eiendom og hevdet at barna ikke hadde noe grunnlag for å bestride gyldigheten av det ene testamentet som nå forelå.

Hvordan løses tvisten?

45. Peder eide en fast eiendom som var verdt kr. 8.000.000 og ellers midler for kr. 1.000.000. I testamentet bestemte han at den ene av hans to barn skulle ha forkjøpsrett til takst til den faste eiendom. Etter at Peder døde protesterte hans andre sønn mot dette testamentet. Begge arvingene var enige om at forkjøpsretten økonomisk innebar en begunstiging på maksimalt kr. 1.000.000.

Er bestemmelsen i testamentet gyldig?

46. Lars Holm hadde en samlet formue verdsatt til kr. 1.800.000. Han hadde to voksne sønner som hadde gode økonomiske kår. Det mest verdifulle av hans aktiva var en hytte i Finnskogen som var taksert til kr. 750.000. Begge sønnene hadde egne landsteder som de selv hadde ervervet.

Lars hadde dessuten en nevø som hver sommer i 10 år har vært sammen med ham på landstedet. Nevøen har ingen formue og Lars har derfor testamentert landstedet til ham. Etter Lars' død hevder nevøen at landstedet tilfaller ham. Under enhver omstendighet mener han å ha rett til landstedet mot å betale sønnene kr. 150.000. Sønnene mener at testamentet ikke kan oppfylles uten at pliktdelen blir krenket og da må hele testasjonen anses som en nullitet.

Hvem får medhold?

Hadde resultatet blitt annerledes om Lars testamenterte landstedet til en av sine sønner?

46. a Ektefellene Arild og Vera hadde som eneste livsarving en sønn Ernst. Ernst arbeidet som skipsmekler og hadde lagt seg opp en betydelig formue. Arild og Vera ville testamentere mest mulig av sin

formue til veldedige formål siden Ernst ikke trengte mer midler. De opprettet et testament hvor det het at gjenlevende skulle kunne sitte i uskifte og etter gjenlevendes død skulle alt de da etterlot seg gå til kreftforskning. Arild døde i 2001 og Vera ble sittende i uskifte til hun døde i 2010. Uskifteboet besto da av 6 mill. Ernst krevet sin pliktdelsarv.

Hvor mye får Ernst og hva går til forskning?

47. Lars Holm og Guri Ås hadde opprettet gjensidig testament. Et år etter at testamentet var opprettet ville Lars foreta en forandring. Guri hadde i mellomtiden måttet bringes til et pleiehjem fordi hun ikke lenger greide å stelle seg selv. Hun hadde blitt sløvet og forsto seg ikke lenger på penger. Det hendte en gang imellom at hun i kortere tid greide å føre en noenlunde fornuftig samtale, men man kunne ikke vite om det bare gikk på gammel vane. Det var nemlig bare de enkle og daglige ting som kunne være samtale-emner ved slike "lyse" anledninger. Da Lars skulle endre på testamentet, fant han det unødvendig å si fra til Guri.

Det Lars forandret var bestemmelsen om at dersom han døde først, skulle hele boet etter Guris død gå til hennes slektsarvinger. Han endret det til at hans del av boet skulle gå til "hans slektsarvinger ved Guris død". Dette godtok ikke Guris slektsarvinger da hun døde et halvt år etter at Lars hadde falt fra.

Hvordan skal tvisten løses?

48. Peder Ås drev i Majorstustrøket en kolonialforretning sammen med sin hustru Guri. I 1998 opprettet de gjensidig testament der det ble bestemt at lengstlevende skulle arve forretningen etter førstavdøde og disponere fritt over den i live. Gjenlevende skulle bare ikke ha lov til å selge den. Etter lengstlevendes død skulle Lars Holm overta forretningen. Lars hadde 12 år gammel begynt i forretningen som visergutt i 1966 og hadde vært en meget dyktig og bra mann for forretningen. Under hans ledelse hadde den etter hvert vokst og blitt strøkets beste og mest velrenommerte forretning. Lars hadde hatt et

godt forhold til ekteparet Ås. Peder og Guri hadde på sin side hatt mye glede av Lars. Peder og Guri hadde selv ingen barn og Lars ble nærmest som en sønn for dem. I desember 2009 fikk Guri og Peder separasjonsbevilling etter el § 20. Dette kom som en stor overraskelse på Lars. Peder og Guri forklarte begge at det var best slik. De passet best hver for seg nå. Men de fortsatte å drive forretningen sammen. I mars 2010 døde plutselig Peder. Hans Ås, Peders bror, gjorde innsigelser mot at Guri overtok forretningen som formuen i det vesentlige besto av.

Skal Guri få overta forretningen?

49. Ektefellene Peder og Kari har opprettet gjensidig testament hvor det heter at lengstlevende skal arve det hele, dog slik at det som er i behold ved lengstlevendes død skal gå til Lillevik menighet. Etter Karis død ble Peder boende i den store villaen som i alle år hadde vært deres hjem, men etter hvert fant han det tungvint å stille alene i det store huset. Han ønsket ikke å ansette noen hjelp og flyttet i stedet til en toværelses leilighet. Huset forærte han til sin niese Guri. Lillevik menighet anla sak for å få omstøtt gaven.

Får Lillevik menighet medhold?

50. Tilleggsspørsmål til nr. 49. Peder var en nøysom mann og sparte hver måned halvparten av sin inntekt. Etter Karis død og frem til sin egen i februar 2010 hadde han således spart kr. 150.000. Dette hadde han iflg. testament, opprettet dagen før sin død, ønsket å gi til Guri. Er det riktig når Lillevik menighet hevder at dette testamentet var i strid med det gjensidige testamentet?
51. Ektefellene Peder og Kari har opprettet gjensidig testament hvor det heter at boet ved lengstlevendes død skal deles mellom Peders og Karis slekt. Peder dør i 2008 og Kari i februar 2010. Etter Karis død finner man et testament fra januar 2009 hvor det heter at Karis slektsarvinger skal få utlagt på sin lodd hytta "Fjordgløtt". Peders slektninger protesterer mot dette. Peder hadde i sin tid arvet hytta

etter sin onkel, og de syntes det var urimelig om hytta skulle gå til Karis slekt.

Kan Peders slektninger kreve hytta utlagt til seg?

52. Ekteparet Lars og Petra Holm som ikke hadde barn, bestemte i gjensidig testament at lengstlevende skulle overta boet etter førstavdødes død. Intet var bestemt om hvordan det skulle forholdes etter lengstlevendes død. I 2008 døde Petra og i 2010 døde Lars. Det var ingen slektsarvinger til Petra i live da Lars døde. Staten ville ha halvparten av boet som sin arv etter loven. Arvingene etter Lars protesterte.

Hvem skal gis medhold?

Må tvisten løses annerledes hvis det i testamentet var bestemt at "boet etter lengstlevendes død skulle deles likt mellom ektefellenes arvinger etter loven"?

53. Marte og Peder er gift, og de har ikke barn. Etter 43 års lykkelig ekteskap dør Peder. Marte bestemmer seg for å skifte straks og hun krever skjevdeling. Peders slektninger er en niese på Hamar, samt en rekke fettere og kusiner.

Alt ektefellene eier er felleseie, bortsett fra Peders hytte på Hafjell. Denne hytta, som er verdt 4.5 mill kr, har Peder fått i gave med særeieklausul. Ut over dette eier Peder bankkonti, aksjer og innbo til en samlet verdi av 1 mill. kr. Han har ingen gjeld.

Marte eier verdier for til sammen 10 mill. kr. Det er et arvet landsted på Nøtterøy til 2 mill. kroner, pensjonsforsikringer verdt 1 mill. kroner, og en bolig til 7 mill. kr som hun kjøpte for lånte midler under ekteskapet. Boliglånet står til rest med 3 mill. kr.

Foreta et sammensatt skifteoppgjør – hvor store verdier sitter Marte igjen med etter at begge oppgjør er foretatt?

Hva vil du råde til – I?

Jan og Tove hadde giftet seg da de var henholdsvis 60 og 55 år gamle. Begge hadde vært gift før og hadde voksne barn fra tidligere ekteskap. Jan hadde to døtre og en sønn mens Tove hadde to sønner. Da de giftet seg inngikk de en ektepakt om fullt særeie for alt de eide og måtte erverve i fremtiden. Jan eide på dette tidspunkt en villa samt en del aksjer mens Tove hadde arvet et landsted. Før de giftet seg solgte hun sin leilighet og brukte midlene til å nedbetale gjeld på landstedet. Ekteskapet gikk godt og både Jan og Tove hadde et bra forhold til sine respektive stebarn. Da Jan var 70 og Tove 65 begynte de for alvor å tenke på hva som ville skje med gjenlevende når en av dem døde. De syntes planlegging var vanskelig pga. særkullsbarna samt at de ikke ante hvem som ville dø først. Jan var opptatt av at Tove skulle få fortsette å bo i villaen mens Tove ønsket at Jan skulle kunne bruke landstedet hver sommer slik de hadde gjort sammen i ti år. Særlig Jan var også opptatt av at ektefellenes formuer i fremtiden når begge var døde skulle gå til deres respektive barn. Villaen til Jan hadde en verdi på 6 mill. og aksjene hans var børsnotert til 2.5 mill. Toves landsted var verdt 2 mill.

Både Jan og Tove visste at livsarvinger var beskyttet av den såkalte pliktdelsregel som de ikke kjente mer til. De var også klar over at gjenlevende kunne sitte i uskifte, men at særkullsbarn kunne være et problem. Deres nabo Finn sa at de helt enkelt kunne lage en avtale og fastsette at gjenlevende skulle ha en livsvarig borett til villaen og lage en tilsvarende avtale for landstedet. I en utgave av Økonomisk Rapport leste begge ektefellene en artikkel om alle de forskjellige varianter av ektepakter man nå kunne lage. Ifølge artikkelen kunne man temmelig fritt lage en ektepakt tilpasset partenes individuelle behov. De syntes dog at det ble temmelig uoversiktlig. En venn av Jan hadde arbeidet i forsikringsbransjen og fortalte Jan at det var store muligheter for ektefeller å sikre hverandre via forsikringer uavhengig av om de hadde barn. Sønnen til Finn studerte juss og Finn foreslo for Jan og Tove at de skulle ta en konferanse med ham. Jan laget en oversikt over ektefellenes formue og barn samt hva de ønsket. Stud. Jur. Arnfinn satte seg ned en søndag for å lage en oversikt over hvordan Jan og Tove kunne oppnå det de ønsket.

1. Sett deg i Arnfinns sted. Lag en oversikt over den/de løsninger du vil foreslå for ektefellene. Lag videre utkast til de dokumenter du mener bør opprettes.
2. Forutsett at Jan og Tove vil involvere barna som parter i det opplegg de velger. Kan de oppnå mer i så fall?

Hva vil du råde til – II?

Du er advokat som har spesialisert deg på familie- og arverett. På kontoret får du besøk av samboerne Peder og Kari som ønsker å rydde opp i de økonomiske forholdene seg i mellom, og dessuten opprette en samboeravtale som skal regulerer forholdene både ved et eventuelt samlivsbrudd og død.

De opplysninger du får er følgende:

Peder er 40 år gammel, og Kari er 42 år. De har vært samboere siden Lillehammer OL i 1994, etter at Peder flyttet inn i hennes leilighet. Sammen har de tre barn på henholdsvis to, fire og seks år. Fra et tidligere forhold har Kari datteren Beate på 22 år. Kari har i det vesentligste vært hjemme med bara de siste seks årene. Før dette arbeidet hun som snekker, men hun hadde da Per, den eldste, ble født, sagt opp jobben sin. Hun tok imidlertid enkelte mindre oppdrag for venner og bekjente.

De bor i et hus som Peder arvet etter en gammel tante i 1996, og som hadde vært i hans slekt i mange generasjoner. I sitt testament hadde tanten skrevet at hun håpet Peder ville respektere tradisjonene, slik at hunset forble i slekten.

Huset var i dårlig forfatning da Peder overtok det, men etter noe oppussing kunne de flytte inn, og Kari solgte leiligheten sin. Andre aktiva av økonomisk verdi hadde ikke Kari. Nettoutbyttet fra salget av leiligheten brukte Kari på å foreta omfattende restaureringer og dessuten bygge på en ny fløy. Gjennom en takst hadde Kari og Peder fått fastsatt at eiendommens verdi var økt med 50 % som følge av restaurering og påbygging – dvs. slik at en tredjedel av husets markedsverdi på taksttidspunktet kunne føres tilbake til bidrag fra Kari. Videre var det fastsatt at halvparten av denne verdistigningen kunne tilbakeføres til Karis arbeidsinnsats som snekker.

Samboerne hadde tidligere hverken avtalt noe eller drøftet forholdene ved død eller samlivsbrudd. Heller ikke da barna ble født, hadde de avtalt noe.

Peder var revisor, og hadde ført regnskap både med begge samboeres inntekter og med hva begge hadde betalt under samlivet. Samboerne var

imidlertid usikre på betydningen av Kari's bidrag til huset. Var hun medeier, eller på hvilke måter kunne hun ellers sikres å få noe igjen for sin innsats?

Dersom Kari døde før Peder, var de imidlertid enige om at hele huset skulle anses som Peders eiendom, uten at Kari's arvinger skulle kunne gjøre noe krav gjeldende. Spesielt Peder var opptatt av at det ikke skulle være noen tvil om at huset var hans. Kari så ingen grunn til å sikre sin voksne datter Beate, da Beate var godt etablert og hadde god økonomi.

Samboerne var også enige om at dersom en av dem døde, skulle den lengstlevende beholde mest mulig av de samlede verdier, i alle fall så lenge barna var mindreårige – for ellers ville jo bare overformynderiet legge sin hånd over det som barna i tilfelle arvet.

Dersom Peder skulle dø først, ønsket samboerne en ordning som sikret Kari rett til å bo i huset så lenge hun levde – eller ønsket å bo der, men at huset deretter skulle tilfalle de felles barna. Dersom samboerforholdet skulle opphøre ved samlivsbrudd, ønsket Peder en uttrykkelig bestemmelse om at han skulle beholde huset, men at verdien av huset likevel skulle likedeles. Kari skulle dessuten ha rett til å bli boende i huset så lenge barna bodde sammen med henne.

Kari var litt skeptisk til Peders forslag, men ville gå med på det dersom det samtidig ble avtalt at barna skulle bo fast hos henne i tilfelle samlivsbrudd. Hun ønsket også inntatt i avtalen at ved samlivsbrudd pliktet Peder å bosette seg i nærheten av huset, at han skulle ta seg av barna hver onsdag, annenhver helg, jul og påske og minst tre uker i sommerferien, samt at barna ellers skulle kunne komme på besøk til ham når de måtte ønske. Peder var betenkt ved tanken på å få lagt beslag på så mye av sin tid, men gikk med på forslaget fordi han ville sikre seg å beholde huset – slik tanten ønsket.

Samboerne har ikke verdier av betydning ut over huset. De var enige om at Beate skulle ta arv etter Kari på linje med sine søsken, men at Beate ikke på noen måte skulle få verdier etter Peder.

1. Ditt oppdrag som advokat er å fortelle Kari og Peder hvordan en avtale mellom dem, som omfatter forholdene redegjort for ovenfor, kan utformes. I tillegg til dette skal du begrunne forslaget, redegjøre for ulike alternativer og herunder fordeler, ulemper og eventuell usikkerhet omkring dem – samt redegjøre for eventuelle formkrav ved slike avtaler. Der hvor oppgaven ikke gir svar på hvordan samboerne ønsker de ulike løsninger, skal du gi dem råd.
2. Løs oppgaven i spørsmål 1 under forutsetning av at Kari og Peder er ektefeller.

Per Racin Fosmark

(Oppgaven er en bearbeidet versjon av en oppgave utarbeidet av amanuensis Inge Unneberg)

Hva vil du råde til – III?

Peder og Marte er begge over 70 år gamle. De har en sønn Terje som er gift med Tone og to barnebarn som begge er i begynnelsen av 20-årene. Peder og Marte eier en bolig verdt 3 mill og Peder har aksjer for 1 mill. Peder eier dessuten et gammelt familielandsted med strandlinje som har vært i hans families eie i nesten 100 år. Peder og Marte har brukt landstedet hver sommer og Terje og Tone har også brukt det ca. 4 uker hver sommer. Terje gikk for 10 år siden konkurs og har siden slitt med økonomiske problemer. Ekteskapet med Tone har vært lykkelig, men Terjes økonomi har vært en belastning. Peder og Marte er svært opptatt av at landstedet blir i slekten og at barnebarna i sin tid kan dele på eierskapet. De vil unngå at Terjes kreditorer i fremtiden legger beslag på eiendommen og hvis Terje og Tone blir skilt vil de også unngå at landstedet selges i et skifteoppgjør. Samtidig vil de gjerne at Terje og Tone i fremtiden kan fortsette å bruke stedet som før. Peder og Marte har et godt forhold til sine barnebarn som studerer henholdsvis medisin og juss.

Hva vil du råde Peder og Marte til å gjøre for å få oppfylt sine ønsker?

DEL III

EKSAMENSOPPGAVER

Våren 1992 del I (1. avdeling)

Peder Ås og Marte Kirkerud flyttet sammen i 1968. De var da begge 23 år. Han var student ved Universitetet i Bergen, og hadde ikke noen verdier av betydning. Marte hadde etter eksamen fra den videregående skolen vært ansatt som sekretær ved et advokatkontor. Peder hadde før dette en kort tid vært samboer med Kari Tastad, og hadde datteren Kristine med henne. Kristine bodde hos sin mor.

I 1969 fikk Marte og Peder en datter, og sommeren 1970 en sønn. Høsten 1970 tok Peder sin avsluttende eksamen i matematikk, og fikk straks en god stilling i Geo-teknikk AS. Marte hadde på grunn av barna sagt opp sin stilling da Peder ble ferdig med studiene. Fra de flyttet sammen hadde de bodd til leie i en villa i Fana, men i 1973 så de seg i stand til å kjøpe et mindre hus i nærheten. Det var Peder som sto for huskjøpet, som skjedde i hans navn. Kjøpet ble dels finansiert ved et lån - på 250 000 kroner - som Peder tok opp i den lokale sparebank med pant i huset, dels ved at Peder fikk et lån på 100 000 kroner av sine foreldre, dels ved en mindre sum - 40 000 kroner - som var spart av Peders inntekter. Denne oppsparingen var delvis blitt mulig på grunn av en del drosjekjøring på kvelds- og nattetid.

Peder og Marte hadde lenge snakket om å gifte seg. Da de nå hadde fått sitt eget hus, bestemte de seg for å gjøre det. Bryllupet fant sted i oktober 1974. I forbindelse med bryllupet etterga Peders foreldre det lånet Peder hadde fått av dem i forbindelse med huskjøpet.

I 1980 omkom Martes foreldre ved en ulykke. Marte arvet et gartneri i Lillevik i Sunnhordaland, Vest-Blomst. Marte og Peder flyttet til Lillevik, og leide ut huset i Fana. Leien var såpass bra at lånet til sparebanken var nedbetalt i 1990.

Marte gikk med liv og sjel inn i arbeidet med gartneriet. Peder, som hadde sluttet i Geo-teknikk AS da de flyttet til Lillevik, fant seg dårlig til rette der. Han likte ikke å arbeide med jord og planter. I 1982 startet han - dels ved støtte fra sin far og dels ved en gave fra Marte på 125 000 kroner - import og salg av landbruksmaskiner gjennom et selskap som ble registrert som AS Finor. Marte sa da hun ga Peder sjekken på gavebeløpet at hun gjerne ville bidra til at han fikk noe for seg selv, slik at han ikke lenger kunne gå å klage over "at han alltid måtte gjøre de jobbene som Marte satte

ham til". Det ble ikke opprettet noen ektepakt i forbindelse med gaven fra Marte.

I 1983 overdro Peders mor en leiegård i Stavanger til Peder, mot at han overtok pantegjelden på 100 000 kroner. Gården hadde tilhørt morens slekt i over 100 år. Den var i dårlig stand. Ved en fullverditakst ble gårdens verdi på overtagelsestidspunktet satt til 320 000 kroner. I denne forbindelse bestemte moren at gaven skulle være Peders særeie.

Forholdene mellom ektefellene var ikke det beste. Etter diverse diskusjoner om eiendomsforholdene sine - og forholdet til Peders særkullsbarn - ble de enige om å gå til advokat Lars Holm, for å høre hva han syntes de burde gjøre. Resultatet ble at Peder og Marte den 4. mars 1984 opprettet en ektepakt med følgende ordlyd:

"Undertegnede ektefeller Marte og Peder Ås er i dag blitt enige om følgende:

1. AS Finor tilhører Peder Ås som hans særeie. Hvis ekteskapet mellom oss fortsatt består 4. mars 1988, skal 25 % av selskapet være felleseie. Etter ytterligere tre år - fra 4. mars 1991 - skal hele selskapet være felleseie mellom oss, og hver skal eie 50 % av aksjene.
2. Alt hva vi for øvrig eier, skal være felleseie mellom oss.
3. Hvis en av oss mottar gevinster i tipping, lotto m.v., skal gevinsten være gjenstand for deling ved en eventuell skilsmisse, men være særeie hvis ekteskapet blir oppløst ved vinnerens død."

Ektepakten ble ikke tinglyst.

Året etter vant Peder 267 855 kroner i tipping.

I slutten av 1980-årene hadde Peder tapt en del penger på aksjespekulasjoner, og meglerfirmaet Fonds AS fikk i 1990 utlegg i hele huset i Fana.

Peder døde plutselig våren 1992. Marte ønsket å sitte i uskiftet bo med alle Peders eiendeler. Kristine forlangte sin arv utbetalt straks. Det oppsto også andre tvister mellom Marte og Kristine. Etter Peders død begjærte Fonds AS huset i Fana solgt på tvangsauksjon. Marte protesterte mot dette, og hevdet at hun måtte anses som medeier i huset.

Marte hevdet at leiegården i Stavanger var felleseie, og viste til pkt. 2 i ektepakten. Hun anførte også at da Peder hadde overtatt pantegjelden, kunne ikke gården være å anse som en gave det kunne knyttes særeieklausul til. Marte mente at også AS Finor gikk inn i uskifteboet, men

Kristine hevdet at en slik avtale ikke gyldig kunne inngås, og at selskapet derfor måtte anses som Peders særeie.

Marte hevdet at tippegevinsten måtte anses som felleseie. Det var etter hennes mening ikke adgang til å avtale at den skulle deles ved skilsmisse, men være vinnerens særeie ved død.

Drøft og avgjør følgende spørsmål:

1. Var Marte medeier i huset i Fana?
2. Kan Kristine kreve straks å få sin arv etter faren?
3. Marte krevet tilbake av Peders dødsbo de 125 000 kronene hun hadde gitt Peder i forbindelse med at han startet AS Finor. Har hun krav på det?
4. Er leiegården i Stavanger felleseie eller særeie?
5. Er AS Finor felleseie eller særeie?
6. Skal tippegevinsten behandles som felleseie eller særeie?

Høsten 1992 del I (1. avdeling)

Da Peder As ble enkemann i 1980, tok han opp forbindelsen med sin gamle venninne fra studietiden, Marte Kirkerud. De giftet seg året etter. Han var da 67 år og hun 65 år gammel. Peder hadde vært eiendomsmegler, og trakk seg ut av forretningen i 1984 mot et betydelig vederlag. Marte hadde grunnlagt og opparbeidet familiebladet Hjemmehygge, og hun solgte også sin andel i selskapet i 1984. Det var derfor to velstående, eldre mennesker som sammen planla sin alderdom. De bodde i en gammel og herskkelig villa med eplehave rundt på Oslos vestkant, og de eide et idyllisk sommersted ved Iddefjorden som Peder hadde arvet etter sine foreldre: Et lite, velholdt hus like i strandkanten med en urtehave mellom knattene, naust og tre båter.

Både Peder og Marte var barnløse, og de hadde felleseie. Nærmeste slektninger til Peder var nevøen Enok og niesen Penille. Penille giftet seg i 1982. Etter bryllupet var det lite Peder og Marte så til Penille. Men Enok besøkte dem imidlertid hver eneste uke, gjerne til søndags middag.

Martes nærmeste slektninger var nevøen Erik og niesen Sissel.

I 1985 opprettet Peder og Marte et gjensidig testament. De sentrale bestemmelsene i testamentet var:

"Lengstlevende skal arve alt førstavdøde eier.

Ved lengstlevendes død skal 100 000 kr gå til Iddefjordens Vel som støtte i arbeidet med å få vannet rent.

Halvparten av resten skal gå til Peders nevø Enok. Den andre halvparten skal deles mellom Martes nærmeste slektninger, nevøen Erik og niesen Sissel."

Enok var 24 år da testamentet ble opprettet, og Peder følte et slags ansvar for ham - Penille hadde han lite kontakt med, og hun hadde det bra økonomisk.

Marte hadde også liten kontakt med Erik og Sissel, som bodde i Nord-Norge. Imidlertid tilbragte Sissel gjerne noen uker hver sommer på sommerstedet. Hun kom godt ut av det med både Peder og Marte. Og det var hun som hadde snakket om hvor leit det var at fjorden var så forurenset, og ivret for at Peder og Marte skulle støtte arbeidet til Iddefjordens Vel.

Peder døde ettersommeren 1986. Marte overtok boet som enearving i henhold til det gjensidige testament.

Enok hadde sluttet å komme til søndags middag da Peder døde. Men han fullførte sin juridiske utdannelse, og fikk i 1988 en utmerket eksamen. Han ble ansatt ved et advokatkontor, og fikk nesten med det samme ansvaret for en straffesak som utviklet seg sensasjonelt. Saken gjaldt en mann som var anklaget for omsetning av heroin, og som forsvarer fikk Enok mannen frikjent. Etterhvert ble Enok en slags "kjendisadvokat", og han ble ofte avbildet i avisene, ikke sjelden i forbindelse med hovedstadens uteliv.

Marte ble etterhvert meget fortørnet over at han ofte var forsvarer i narkotikasaker. I januar 1991 gikk hun til advokat og opprettet et nytt testament. De sentrale bestemmelsene i dette testamentet var som følger:

1. Med dette tilbakekalles det gjensidige testamentet fra 1985.
2. Ved min død skal 100 000 kr gå til stiftelsen "Et narkotikafritt Norge."
3. Resten av arven deles i to like deler. Den ene av disse halvdelene deles likt mellom Peders nærmeste slektninger, Enok og Pernille. Den andre halvparten skal gå til min niese, Sissel."

Etter Peders død fortsatte Sissel å tilbringe noen ferieuker på sommerstedet ved Iddefjorden. Sissel var blitt svært glad i stedet, og da hun giftet seg, fortsatte hun å komme dit sammen med ektemannen. Og da de fikk barn i 1988, ble sommerstedet enda viktigere for dem som var "fra det høye nord", som Sissel pleide å si. Marte gledet seg over dette. Det var de siste årene blitt enda hyggeligere å være der, syntes de, for arbeidet med å gjøre vannet renere var kommet svært godt i gang.

Marte sa at det var synd de hadde glemt å ta med i det gjensidige testamentet at Sissel skulle ha sommerstedet, de hadde snakket om det ofte nok. Det var derfor hun hadde satt inn Sissel som arving etter testamentet til hele den halvparten som "var etter henne", som hun sa, slik at det ikke skulle være tvil om at verdien av sommerstedet ikke oversteg Sissels arvelodd. Våren 1992 fikk hun advokaten til å hjelpe seg med å lage et tilleggstestament til det nye testamentet sitt:

"Sissel skal ha rett til å overta sommerstedet på sin arvelodd."

Sommeren 1992 døde Marte like etter at hun var kommet til sommerstedet. Boet ble tatt under offentlig skiftebehandling.

Enok og Erik hevdet begge at testamentet fra januar 1991 var ugyldig, og at skiftet måtte foregå i henhold til det opprinnelige gjensidige testament.

Enok og Erik hevdet også sammen med Pernille at tilleggstestamentet var ugyldig, og at Sissel derfor ikke hadde rett til å overta sommerstedet. Men de bestred ikke at verdien av sommerstedet i henhold til skiftetaksten falt innenfor det Sissel skulle ha uansett hvilket av det to første testamentene som ble lagt til grunn. Sissel mente at Marte måtte ha rett til å bestemme over sommerstedet med testament. Under enhver omstendighet mente hun at hun etter loven hadde rett til å overta sommerstedet etter takst. De øvrige ville imidlertid selge sommerstedet, da ingen av dem var interessert i å overta det.

Iddefjordens Vel hevdet også at uansett hvordan man ellers stilte seg til testamentene, så var ikke Marte berettiget til å endre det gjensidige testament til skade for Iddefjordens Vel.

For alle testamenters vedkommende, også for tilleggstestamentet, var testamentformene overholdt.

Drøft og avgjør:

1. Er testamentet av januar 1991 i sin helhet eller for noen del ugyldig?
2. Får Sissel overta sommerstedet ifølge tilleggstestamentet av våren 1992?
3. Forutsatt at Sissel ikke får medhold under 2, kan hun da overta sommerstedet til skiftetakst?

Vår 1993 del I (1. avdeling)

Ektefellene Peder Ås og Marte Kirkerud bodde på gården Ås Søndre som Peder hadde overtatt etter sine foreldre. Gården var hans særeie. Gårdsdriften var basert på melkeproduksjon; i tillegg hadde gården endel skog. Det var Peder som sto for gårdsdriften. Marte var lærer på bygdas grunnskole, men hjalp til med gårdsarbeidet i feriene. Da Peder overtok gården i 1980 var taksten 700.000 kroner, og gården var gjeldfri. Driftsbygningene ble modernisert i årene 1981-82, og Peder tok i den forbindelse opp et lån på kr. 400.000,- med pant i gården. Overskuddet av gårdsdriften gikk til betaling av renter og avdrag på lånet samt til skogforbedring. Skogen var sterkt vanskjøttet da Peder overtok den. Martes inntekt gikk med til de daglige utgifter for familien, som foruten Marte og Peder besto av to sønner, født i 1974 og 1976.

Hele familien var ivrige friluftsmennesker og i 1985 kjøpte de en hytte som lå en halvtimes bilvei fra gården. Hytta ble betalt kontant med et like stort beløp av begge ektefeller; for Peders del med penger han hadde vunnet i Lotto, for Martes del med penger hun hadde arvet etter en tante. Peder og Marte var begge oppført som eiere av hytta. Hytta var felleseie.

Peder startet i slutten av 1980-årene sammen med et par andre gårdbrukere produksjon av fiskeyngel. Marte var negativ til ideen, idet hun mente at prosjektet var økonomisk alt for risikabelt. Peder satset likevel og lånte uten Martes vitende kr. 300.000 i Åsvika Sparebank. Kroner 250.000,- av lånet ble sikret med pant i gården, og kroner 50.000 med pant i hytta; begge tinglyst i februar 1988.

Fiskeyngel-prosjektet gikk dårlig, og i januar 1993 måtte virksomheten innstille og lånet på kr. 300.000 forfalt i sin helhet til betaling. Peder hadde problemer med å innfri gjelden, og banken truet med tvangsauksjon. Marte ble nå kjent med at Peder hadde pantsatt gården og hytta, også Martes andel av hytta. Peder hadde skrevet hennes navn falskt, slik at banken hadde gått ut fra at hun hadde samtykket i pantsettelsen. Marte mente at banken på denne bakgrunn ikke kunne gjøre pantsettelsen gjeldende. Peder som nå innså at han aldri skulle innlått seg på prosjektet, var enig med Marte. Banken hevdet at pantsettelsen måtte bli stående. Pantsettelsen kunne ikke omstøtes etter ekteskapslovens regler, idet fristen for å kreve omstøtelse var oversittet. Banken hevdet dessuten at samtykke fra Marte ikke var påkrevet siden gården ikke først og fremst var bolig, men næringsvirksomhet, og at hytta var et feriested.

Peder ble på grunn av de økonomiske problemene sterkt nedbrutt og fikk endel muskelplager som han fikk fysioterapibehandling for. Folketrygden dekket deler av behandlingen, men Peder måtte betale en egenandel, og etter noen måneders behandling skyldte han fysioterapeuten kr. 2.000,-. Han somlet med betalingen, og til slutt ble fysioterapeuten lei av å vente og krevet Marte for beløpet. Marte motsatte seg å betale, idet hun hevdet at gjelden var Peders, og han alene skyldig for beløpet.

Alle de økonomiske problemene ble en for stor belastning på ekteskapet som nok i flere år hadde skrantet. Marte krevet derfor separasjon og flyttet til en leilighet i Åsvika sentrum. Barna ble boende sammen med Peder på gården. I forbindelse med separasjonsoppgjøret krevet Marte vederlag begrenset oppad til kr. 150.000, idet hun hevdet at hun hadde bidratt til å forøke Peders særeie. Siden hun hadde vært i lønnet arbeid under hele ekteskapet hadde Peder kunnet disponere sin inntekt til nedbetaling av gjelden på gården og til investering i skogen. Peder på sin side hevdet at Marte ikke kunne kreve vederlag, idet gården på grunn av fallet i prisen på fast eiendom, til tross for investeringene, ikke var verdt mer nå enn da han overtok den etter sine foreldre. Dessuten viste han til at lånet på gården i forbindelse med moderniseringen av driftsbygningene ennå sto til rest med kr. 100.000,- og at han i tillegg hadde gjelden etter fiskeyngel-prosjektet å slite med. Marte bestred ikke fallet i eiendomsprisene, men hevdet at gården ville vært enda mindre verdt hvis ikke moderniseringen og investeringene var blitt foretatt.

Drøft og avgjør følgende spørsmål:

1. a. Hadde Peder rett til å pantsette gården uten Martes samtykke?
b. Forutsatt at Peder ikke hadde rett til å pantsette gården, kan Marte i så fall kreve pantsettelsen satt til side?
2. a. Hadde Peder rett til å pantsette hytta uten Martes samtykke?
b. Forutsatt at Peder ikke hadde rett til å pantsette hytta, kan Marte i såfall kreve pantsettelsen satt helt eller delvis til side?
3. Kan fysioterapeuten kreve at Marte betaler Peders gjeld i forbindelse med behandlingen?
4. Kan Marte kreve vederlag?

Våren 1993 del II (1. avdeling)

Peder Ås' søster, Kari Ås, var samboer med Lars Holm. Lars Holm hadde en datter, Cathrine, fra et tidligere kortvarig samboerforhold, men han hadde ingen kontakt med denne datteren. Lars Holm som var jurist i et forsikringsselskap hadde ofte sett hvor vanskelig en gjenlevende ektefelle eller samboer kunne få det hvis avdøde hadde særkullsbarn som krevet sin pliktdelsarv. Han ønsket derfor å sikre Kari best mulig hvis han skulle falle fra, og satte opp et utkast til avtale som innebar at alle hans verdier ble overført til Kari. Lars var imidlertid redd for at samlivet mellom ham og Kari kunne bli brutt, og de ble derfor enige om at han skulle ha halvparten av de verdiene Kari eide hvis de gikk fra hverandre - herunder halvparten av de verdier han hadde overført til henne. Utkastet som ble satt opp i februar 1990 ble forelagt for deres venn advokat Hans Tastad. Tastad mente at avtalen ikke kunne være gyldig. Han viste til at avtalen minnet svært om en avtale om "felleseie i live - særeie ved død". En slik avtale var ikke gyldig mellom ektefeller, og kunne derfor heller ikke være gyldig mellom samboere. Lars protesterte og hevdet at samboere ikke var bundet av de avtalebegrensningene som gjaldt for ektefeller.

Lars og Kari følte det likevel tryggest å inngå en avtale som de var sikre på var gyldig, men de hadde vanskelig for å bestemme seg. I mellomtiden fikk Lars beskjed om at Cathrines mor hadde giftet seg og at hennes mann ønsket å adoptere Cathrine. Lars samtykket i dette, og siden

datteren nå ikke lenger hadde arverett etter Lars var det ikke behov for å sikre Kari mot særkullsbarnet. De opprettet i stedet et gjensidig testament der det het at lengstlevende skulle arve det hele med fri disposisjonsrett så vel i levende live som ved testament. Hvis lengstlevende ikke opprettet testament skulle arven deles mellom de to slekter. Lars omkom i en bilulykke i høsten 1991, og Kari overtok boet i henhold til det gjensidige testamentet. Året etter ble hun kjent med Ole Vold, og de giftet seg i februar 1993. Lars' slektninger, hans bror Enok og søster Carmen, hevdet under henvisning til arveloven § 67 at Kari måtte skifte med dem, og at de hadde krav på halvparten av boet.

Kari hevdet at hun ikke var forpliktet til å skifte med Enok og Carmen, prinsipalt fordi arveloven § 67 ikke kom til anvendelse da bestemmelsen etter sin ordlyd bare gjaldt for ektefeller. Subsidiært viste hun til at hun i henhold til det gjensidige testamentet hadde full disposisjonsrett over boet.

Drøft og avgjør følgende spørsmål:

1. Kunne Kari og Lars gyldig ha inngått en avtale i tråd med utkastet av februar 1990?
2. Har Enok og Carmen krav på halvdelen av boet nå da Kari har giftet seg?

Høsten 1993 del II (1. avdeling)

Marte Kirkeruds mor døde da Marte ble født. Moren hadde to eldre søstre, Johanne Haug født i 1908 og Anna Vold født i 1905. Johanne Haug hadde to barn, Hans og Ragnhild Haug. Anna Vold var gift med Ole Vold. De hadde ikke barn. Ole Vold døde i 1975; han etterlot seg en bror. Anna Vold overtok fellesboet i henhold til et gjensidig testament fra 1974. I testamentet var det også bestemt, etter Oles ønske, at ved lengstlevendes død skulle halvparten av det de etterlot seg tilfalle Marte Kirkerud. Ole og Anna fortalte Marte om testasjonen. Testamentet var opprettet under et

ferieopphold i Spania etter spanske formregler, som er noe forskjellige fra de norske reglene.

Den 10. mars 1982 ringte Anna Vold til Hans Haug på hans arbeidssted og ba ham komme så fort som mulig. Etter arbeidstidens slutt reiste han til tanten. Der fant han også sin mor; søstrene hadde vært sammen hele dagen. Anna Vold sa hun ville skrive testament, og ba ham sette opp en kladd hvor søsteren og hennes familie skulle arve 3/4 av formuen og Marte Kirkerud 1/4. Han gjorde som tanten ba om og deretter kjørte han tanten og moren til advokat Thorsen som hadde kveldsåpent denne dagen. Tanten samtalte alene med advokaten, som satte opp et formelt gyldig testament i henhold til kladden. Anna Vold ba nevøen oppbevare testamentet, hvilket han gjorde ved dagen etter å innlevere det til skifteretten.

Samme dag - 11. mars - ombestemte Anna Vold seg. Om kvelden ringte hun til Hans Haug og ba ham ødelegge testamentet. Han ville ikke umiddelbart gjøre noe, men etter en stund sa han "jeg får vel gjøre det da". - Under et av Marte Kirkeruds senere besøk fortalte Anna hva som hadde skjedd.

Anna Volds søster Johanne Haug døde i 1991. Anna døde i august 1993. Hun etterlot seg en formue på 4 000 000 kroner; hun og Ole hadde bestandig levd nøkternt.

Marte Kirkerud ble meget overrasket da testamentet fra 1982 ble fremlagt på skiftesamlingen.

Marte Kirkerud anførte at 1982-testamentet var gyldig tilbakekalt. Var det ikke gyldig tilbakekalt, hevdet hun at bestemmelsen i 1974-testamentet til fordel for henne var bindende; Anna kunne ikke endre den.

Hans Haug hevdet at testamentet av 1974 var ugyldig da norske formregler ikke var oppfylte. Videre bestred han Marte Kirkeruds anførsler og mente at under enhver omstendighet måtte det yngste testamentet gå foran det eldste.

Drøft og avgjør:

1. Er 1974-testamentet formelt gyldig?
2. Er 1982-testamentet gyldig tilbakekalt?

3. Hvis 1974-testamentet er formelt gyldig og 1982-testamentet ikke er gyldig tilbakekalt, hvor mye arver Marte Kirkerud?

Våren 1994 del I (1. avdeling)

Lars og Guri Holm, som er født i 1955 og i 1960, giftet seg i 1980. De har to barn, Jan, født i 1981 og Grete, født i 1983. Ektefellene eide ingenting da de giftet seg, bortsett fra Guri som hadde noen smykker hun hadde fått til konfirmasjonen.

De første årene av ekteskapet leide de en liten leilighet i Storvik. I 1985 kjøpte de enebolig med stor garasje utenfor byen. Kjøpet ble finansiert ved lån.

Lars Holm drev egen byggmestervirksomhet. I denne forbindelse innredet han deler av garasjen til kontor og lager. Guri Holm arbeidet som kassadame i Storvik supermarked før hun giftet seg. Hun fortsatte med dette til det første barnet kom. Deretter var hun hjemmearbeidende med enkelte vikariater i supermarkedet.

Lars Holm hadde nok å gjøre, hovedsakelig med reparasjoner og oppføring av mindre bygg og tilbygg. Guri tok seg etter hvert av kontorarbeidet for ham og førte regnskapet, mens han hadde kontakten med oppdragsgivere og forhandlet med leverandørene om priser og leveringsbetingelser.

I 1992 fikk Lars Holm kjøpt et tomtfelt hvor han gikk i gang med oppførelsen av 15 eneboliger. Han trengte da et banklån, og som sikkerhet for lånet ble en pantobligasjon på 1 500 000 kroner tinglyst på boligeiendommen. Guri samtykket i pantsettelsen etter ekteskapsloven § 32. Det ble også nødvendig å skifte ut den gamle varebilen. Kjøpesummen på 150 000 kroner ble også lånefinansiert med sikkerhet i boligen. Det ble betydelig mer å gjøre for Guri på kontoret. Hun arbeidet ofte mer enn "full dag" og i tillegg hadde hun ansvaret for huset og barna.

I januar 1993 ble Lars og Guri separert, men hun fortsatte å arbeide på kontoret. I mai 1994 ble det åpnet offentlig skiftebehandling i boet. Etter registreringen så formuesstillingen slik ut:

Eiendeler:

1. Boligeiendommen	800 000 kroner
2. Innbo og løsøre	110 000
3. Smykker	90 000
4. Varebilen	100 000
5. Verktøy og materialer	250 000
Sum	1 350 000 kroner

Gjeld:

1. Anskaffelse av boligen	200 000 kroner
2. Næringsvirksomheten	1 400 000
Sum	1 600 000 kroner

Guri mente at gjelden som skrev seg fra byggmestervirksomheten, måtte være Lars særgjeld. Lars mente at hele gjelden måtte være fellesgjeld.

Guri anførte at byggmestervirksomheten både formelt og reelt var drevet av Lars. Hennes funksjon var som en vanlig sekretær/kasserer. Selv om hun etterhvert ble svært selvstendig i utførelsen av arbeidsoppgavene, ble alle viktige beslutninger, så som å gi anbud, å inngå kontrakter og kontakten med banken, tatt av Lars. Hun ble bare spurt på forhånd. Det forelå ingen selskapsavtale. Lars bestred ikke noe av dette, men anførte at byggmestervirksomheten ga dem full beskjeftigelse hver på sitt område. Den var deres eneste inntektskilde, og de hadde en sammenblandet økonomi. I slike små "mann og kone-bedrifter" er det ikke vanlig å formalisere virksomheten med avtaler og registrering.

I tillegg til smykkene Guri hadde med seg inn i ekteskapet, som ved registreringen ble verdsatt til 15 000 kroner, hadde hun smykker for 50 000 kroner og Lars for 25 000 kroner. Guri krevde å få ta ut sine smykker forlods, noe Lars bestred at det var lovlig adgang til.

Drøft og avgjør:

1. Til hvilken rådighetsdel hører de enkelte eiendeler?

2. Kan Guri ta ut smykkene sine forlods?
3. Er gjeld som ikke knytter seg til anskaffelsen av boligen, Lars' særgjeld?

Våren 1994 del II (1. avdeling)

Peder og Marte Ås hadde vært gift i 40 år da Peder døde våren 1992. De hadde felleseie. Barna; Kari, Tobias, Hans og Ole, var alle voksne. Marte overtok boet til uskifte. Boet besto av en enebolig i Lillevik, en hytte ved sjøen, en hytte på fjellet, en bankkonto og diverse innbo og løsøre. Samlet verdi var 2 000 000 kroner. Ekteparet hadde en gjeld på 500 000 kroner.

Etter Peders bortgang fikk Marte god kontakt med Lillevik menighet. Da sognepresten en dag nevnte at menigheten var i gang med en innsamlingsaksjon til en konfirmanthytte, sa Marte at menigheten kunne få hytta på fjellet. Hytta var i ferd med å forfalle på grunn av manglende vedlikehold. Sognepresten syntes det var for galt at det ikke skulle betales noe for en familiehytte, og det ble til at Marte fikk innestående på innsamlingskontoen, 10 000 kroner. Marte utstedte skjøte 1. november 1992. Hun sa ikke noe til barna om overdragelsen.

Sønnen Tobias drev fiskeoppdrettsanlegg i Lillevik. I begynnelsen av desember 1992 fortalte han sin mor at det gikk mot konkurs. Driften hadde gått med store underskudd, og Lillevik sparebank hadde avslått å gi et lån på 400 000 kroner, som var helt nødvendig for å drive videre. Tobias hadde tidligere gått konkurs to ganger. Hans optimistiske nye planer om oppdrett av hummer hadde banken karakterisert som et sikkert tapsforetagende. Marte syntes synd på Tobias og tilbød ham et lån på 400 000 kroner som skulle tilbakebetales om ett år. Hun regnet med at det iallefall ville være mulig å få noe tilbake, kanskje halvparten. Tobias trodde han ville klare å tilbakebetale. Han fikk pengene 31. desember 1992.

Et par dager senere fikk Kari og Hans høre om lånet. De ble begge forarget, men fant seg i det. Marte ba Tobias underrette Ole, som bodde i utlandet. Tobias ringte et par ganger, men da Ole hørte brorens stemme slengte han bare på røret. De hadde hatt flere krangler tidligere.

Nyttårsaften 1993 var familien samlet. Tobias fortalte da at hans planer om hummerproduksjon hadde slått feil og at det ikke var mulig å

tilbakebetale noe av lånet. Marte, Kari og Hans ville sette en strek over lånet, men Ole godtok ikke det. Han spurte samtidig moren om hun hadde gjort andre "dumheter", og Marte fortalte da om overdragelsen av hytta. Kari og Hans hadde stor forståelse for morens overdragelse. Hytta var ikke verdt mer enn 50 000 kroner, og det var både rett og rimelig at hun slik hadde hjulpet menigheten med en etterlengtet konfirmanthytte. Den ville dessuten bli holdt i orden. Ole hadde ingen forståelse for morens overdragelse.

Få dager senere anla Ole sak mot Tobias med krav om omstøtelse av lånet. Selv om det for tiden ikke var noe å hente hos broren ville han ha en dom slik at uskifteboets krav ble sikret. Ole reiste også omstøtelsessak mot Lillevik menighet. Tobias og Lillevik menighet avviste Oles krav.

Tobias fremholdt at ingen formuesoverføring hittil hadde funnet sted. Hans mening hadde hele tiden vært at lånet skulle tilbakebetales. At utenforstående hadde liten tiltro til ham og hans planer måtte være uten betydning. Lånet var uansett ikke større enn at Marte måtte ha rett til å gi det, iallefall ettersom hun hadde regnet med at han ville tilbakebetale noe. Subsidiært anførte Tobias at kravet var for sent fremsatt. At Ole ikke hadde fått kjennskap til lånet på et tidligere tidspunkt, måtte tilskrives hans vanskelige temperament.

Lillevik menighet anførte at et reelt salg hadde funnet sted. Det var ikke noe å si på prisen. Betydningen av den trøst og støtte Marte hadde fått, kunne ikke verdsettes i kroner og øre. Verdien av hytta var meget beskjedent og helt ubetydelig sett i forhold til Oles lodd i boet. Ingen andre av barna ville omstøte.

Ole fremmet også begjæring om skifte.

Drøft og avgjør:

1. Oles krav om omstøtelse av overdragelsen av hytta.
2. Oles krav om omstøtelse av lånet.
3. Oles krav om skifte av uskifteboet.

Våren 1995 del II (1. avdeling)

Marte Kirkerud giftet seg med Lars Holm i 1978. De hadde fullstendig særeie. Lars Holm som noen år før var blitt skilt, hadde to barn, Enok og

Carmen, fra det tidligere ekteskapet. Inn i ekteskapet med Marte bragte han med seg en hytte i Storesund kommune samt en villa i Lillevik kommune. Gjennom hele ekteskapet var villaen, som var gjeldfri, deres felles bolig. Lars Holm fikk i 1993 vite at han led av en livstruende sykdom og ønsket å sikre Marte hvis han skulle falle fra før henne. Han opprettet et dokument som fikk overskriften ektepakt. Her het det at hans hytte skulle overføres til Marte og være hennes særeie. Videre het det at Marte etter Lars' død skulle ha en vederlagsfri bruksrett i ti år til den felles bolig, som jo han eide. Det var bare Lars Holm som underskrev ektepakten, som han ville skulle være en overraskelse for Marte. Som vitner på ektepakten gjorde Lars Holms to ansatte, Cathrine Vold og Peder Ås tjeneste. Peder Ås var forøvrig gift med Martes søster. Ektepakten ble ikke tinglyst i Brønnøysund, men selve overdragelsen av hytta ble tinglyst ved hyttas verneting i overensstemmelse med reglene i tinglysningsloven. Marte fikk ektepakten overrakt på sin fødselsdag en måned senere.

Lars Holm døde i desember 1994, og hans særkullsbarn, Enok og Carmen, hevdet at ektepakten var ugyldig. Ektepakten inneholdt ifølge Enok og Carmen både en livsdisposisjon og en dødsdisposisjon, men de mente at formkravene ikke var oppfylt i noen henseende. Marte var enig i at ektepaktens bestemmelse om hytta var en livsdisposisjon og at bestemmelsen om bruksretten var en dødsdisposisjon, men bestred at ektepakten ikke var gyldig.

1. Er den del av ektepakten som er en dødsdisposisjon gyldig opprettet?
2. Er den delen av ektepakten som er en livsdisposisjon gyldig opprettet?

Særkullsbarna kom til enighet med Marte om at de ikke skulle bestride ektepakten på formelt grunnlag, men Enok og Carmen hevdet at bestemmelsen om bruksrett var i strid med pliktdelsreglene fordi bruksretten vanskeliggjorde salg av boligen. Siden det var enighet om at Marte i overensstemmelse med ektepakten hadde overtatt hytta, var boligen den eneste verdi i boet etter Lars. Boligen ble taksert til kr. 900.000 uten påhefte av bruksretten. Den ti-årige bruksretten ble taksert til kr. 200.000.

3. Er ektepaktens bestemmelse om bruksrett i strid med pliktdelsreglene?

Høsten 1995 del I (1. avdeling)

Marte Kirkerud og Peder Ås ble gift i 1970. Peder og Marte var begge lærere, men Marte sluttet i arbeidet da de i 1972 fikk sitt første barn. De fikk to barn til, født i 1975 og 1977. I 1980 gjennopptok Marte sitt arbeid som lærer. Peder var på dette tidspunkt blitt rektor ved Lillevik ungdomsskole.

Peder hadde like før de giftet seg arvet et hus i Lillevik etter en tante. Huset som var gjeldfritt, var på 80 m² og hadde to soverom. Huset ble ved arveoppgjøret taksert til 200.000 kroner. Etter hvert som barna vokste til, følte Marte og Peder behov for noe større plass. Og da Marte gikk tilbake i lønnet arbeid, så de seg istand til å bygge på huset. Begge ektefellene bidro aktivt i byggevirkksomheten selv om det meste av arbeidet ble utført ved leiet hjelp. De tok i fellesskap opp et lån på 150.000 kroner. Begge sto ansvarlig overfor banken for lånet. Lånet ble sikret ved pant i huset som fortsatt sto i Peders navn. I forbindelse med låneopptaket - før huset ble bygget på - ble det taksert på nytt. På bakgrunn av verdistigningen på fast eiendom var det da verdt 300.000 kroner. Etter påbyggingen ble huset taksert til 450.000 kroner.

I 1989 ble Marte utsatt for en bilulykke, der hun fikk skadet høyre hånd og fot. Hun fikk etter skaden utbetalt 200.000 kroner i erstatning som skulle dekke tap i fremtidig inntekt, mènnerstatning og utgifter som skaden ville påføre henne i fremtiden. 40.000 kroner av erstatningen ble benyttet til ombygging av huset slik at hun lettere kunne bevege seg rundt. Blant annet ble alle dørstokker fjernet, og kjøkkenskapene ble skiftet ut slik at hun lettere kunne åpne og lukke dem. Disse utbedringene medførte ingen verdistigning på huset. Lånet på huset var på dette tidspunkt nedbetalt til 90.000 kroner ved hjelp av ektefellenes felles inntekter. Marte nedbetalte resten av lånet med en del av erstatningsbeløpet (90.000 kroner). Resten av erstatningsbeløpet, 70.000 kroner, ble investert i statsobligasjoner.

Ekteskapet mellom Marte og Peder hadde skrantet noen år, og etter bilulykken gled de enda lenger fra hverandre. Våren 1992 flyttet de fra hverandre. Marte ble boende i huset sammen med de to yngste barna; den eldste hadde flyttet fra Lillevik for å studere i Oslo. Peder fikk rent midlertidig leie en kjellerleilighet hos en kollega. Hverken Marte eller Peder ønsket foreløpig å søke om separasjon. Marte ville imidlertid at et

skifte av felleseiet skulle gjennomføres, men Peder motsatte seg det. Marte overveiet å kreve offentlig skifte i juni 1992, men unnlot det i håp om å få til en minnelig ordning. I mars 1993 ble Peder og Marte enige om å sende inn søknad om separasjon, og de fikk separasjonsbevilling i mai samme år. De var på dette tidspunkt enige om å fordele felleseiet, men uenige om hvordan delingen skulle gjennomføres.

Foruten huset besto felleseiet av en bil og innbo. Bilen som sto registrert på Marte, var kjøpt for felles sparepenger, og ble taksert til 55.000 kroner. Martes statsobligasjoner var nå verdt 110.000 kroner. Peder og Marte ble enige om fordelingen av innboet, men når det gjaldt fordelingen av de øvrige verdiene var de sterkt uenige. Huset ble taksert til 600.000 kroner.

Peder hevdet at verdien av huset måtte holdes utenfor likedelingen, idet den var gjenstand for skjevdeling. Marte mente at Peder ikke kunne få medhold i skjevdeling på bakgrunn av de investeringer hun selv hadde gjort i huset, og fordi det meste av lånet på huset var nedbetalt av hennes midler. Dersom Peder skulle få medhold i skjevdeling, kunne skjevdelingen bare omfatte et mindre beløp av husets verdi. Marte krevet på sin side at de 130.000 kronene måtte godskrives henne. Hun viste til at hun hadde brukt en tilsvarende sum av erstatningsbeløpet til nedbetaling av lånet og ombygging av huset.

Både Marte og Peder krevet å få huset utlagt til seg. Peder hevdet at han hadde rett til å overta huset siden han hadde arvet det. Marte mente at Peder ikke kunne ha noen fortrinnsrett til huset. Hun viste til de betydelige investeringer som var gjort fra hennes side, og at hun hadde langt større behov for huset enn ham. De to yngste barna bodde hos henne, og huset var bygget om av hensyn til hennes uførhet. Peder sa seg villig til å la Marte få en bruksrett til huset inntil yngste barn var ferdig med videregående skole i 1996.

Marte krevet også å få overta bilen som hun på grunn av sin uførhet mente å ha større behov for enn Peder. Bilen var dessuten allerede registrert på hennes navn.

Når det gjaldt statsobligasjonene, gikk Peder med på at Marte hadde rett til å holde utenfor likedelingen et beløp tilsvarende kjøpesummen, 70.000 kroner. Verdistigningen på 40.000 kroner måtte imidlertid ifølge Peder være gjenstand for likedeling. Marte hevdet at statsobligasjonenes samlede verdi måtte holdes utenfor delingen.

1. Kunne Marte ha krevet offentlig skifte i juni 1992?
2. Kan Peder kreve å få skjevdelt hele eller deler av husets verdi, og hvor stor del av husets verdi kan han i såfall kreve skjevdelt?
3. Har Marte rett til helt eller delvis å få de 130.000 kr. (40 000 kr. pluss 90 000 kr.) av erstatningen som hun har investert i huset, holdt utenfor likedelingen?
4. Kan Marte få medhold i at statsobligasjonenes samlede verdi skal holdes utenfor likedelingen?
5. Har Marte eller Peder rett til å få overta huset på skiftet?
6. Kan Marte få overta bilen?

Høsten 1996 del I (1. avdeling)

Peder Ås var eier og bruker av Ås Nordre. Han hadde aldri giftet seg, men som ung hadde han hatt et kortvarig forhold til sambygdingen Marte Kirkerud. Martes sønn, Tobias, var født til en tid som var forenlig med at Peder kunne være faren. Peder hadde tatt opp spørsmålet med Marte flere ganger, men hun hadde aldri gitt ham noe svar. Marte hadde heller ikke villet oppgi hvem som var far til Tobias i forbindelse med fødselen, og han var derfor registrert i folkeregisteret med ukjent far.

Peder betraktet likevel Tobias som sin sønn, og hadde god kontakt med ham under oppveksten. I de senere år var Tobias ofte på Ås Nordre og hjalp til med gårdsdriften.

Rett forut for Tobias' myndighetsdag hadde Peder tatt kontakt med advokat Lars Holm. Han ville at Tobias skulle arve Ås Nordre. Etter forslag fra advokaten satte Peder opp et testament der det ble bestemt at Tobias skulle overta Ås Nordre med maskiner og utstyr, til en samlet verdi på ca. kr. 600 000. I testamentet ble det også bestemt at Peders gode nabo gjennom alle år, Hans Tastad, skulle få et kontant beløp på kr. 100 000. Ås fortalte Holm at han for noen år siden hadde arvet kr. 100 000 og at beløpet hadde stått urørt i Lillevik Sparebank. Peder sa til advokat Holm at han neppe kom til å bruke pengene. I testamentet tilføyde Peder at hans bror Nils skulle arve øvrige verdier som Peder måtte etterlate seg.

Peder fortalte Tobias og hans mor om testamentet. Tobias ble meget glad, og ba sin mor om å sørge for å bringe formalitetene i orden dersom Peder var hans far. Marte tok kontakt med lensmannen som fikk fylkestrygdekontoret til å skrive ut farskapsforelegg mot Peder. Peder vedtok forelegget.

Senere samme høst ble Tobias og noen av hans venner stanset i en politikkontroll etter en fest. Politiet fant en hasjklump i Tobias' bil, og påtalemyndighetene reiste etter en tid tiltale mot ham.

Peder reagerte med sjokk og forbitrelse da han fikk høre om saken. Han hadde i alle år vært opptatt av narkotikaproblemet og var med i foreningen "Kamp mot stoff". Peder oppsøkte straks advokat Holm, og ville endre testamentet slik at Tobias ikke fikk arv etter ham. Etter at Holm hadde fortalt Peder om pliktdelsreglene, gikk han imidlertid skuffet hjem uten å foreta seg noe.

Kort tid etter brøt Peders traktor sammen, og han kjøpte en brukt traktor av Hans Tastad for kr. 50 000. Kjøpesummen tok Peder ut av banken (sparekontoen).

Ett år etter testasjonen vant Peder en stor BMW personbil i et lotteri. Etter å ha brukt bilen i omlag ett års tid ble Peder alvorlig skadet ved en utforkjørsel. Han ble liggende bevisstløs. Bilen ble betydelig skadet.

Like etter ulykken oppsøkte Marte lensmannen og sa at hun nok ikke hadde fortalt hele sannheten da hun hadde opplyst at Peder var far til Tobias. Det var mulig at en annen mann - Jens Syversen - var Tobias' far. Etter foretatt DNA-test ble det fastslått at Syversen var faren. Endringssak ble reist og det ble avsagt dom om endret farskap. Kort etter døde Peder uten å ha kommet til bevissthet. Noen måneder etter Peders død ble Tobias frifunnet for hasjbesittelse. Av dommen fremgikk det at retten fant at det ikke var tilstrekkelig bevis mot Tobias.

Tobias krevet å få overta Ås Nordre i henhold til testamentet. Peders eneste slektsarving, broren Nils, bestred kravet. Han anførte at etter det man nå visste, måtte testasjonen anses bortfalt. Det oppstod også tvist om Peders personbil, som var eneste aktivum i boet i tillegg til småbruket og bankinnskuddet som nå var på kr. 50 000. Nils mente at Tobias under ingen omstendighet hadde krav på bilen. Tobias på sin side hevdet imidlertid at personbilen, som var eneste kjøretøy på gården foruten traktoren, var å regne som en del av bruket. Peder hadde aldri tidligere hatt bil. Transportbehov var dels dekket av traktoren og lån av naboens bil. Peder

hadde brukt bilen, som han vant, hovedsakelig til privatkjøring, men også noe i forbindelse med gårdsdriften der bilen kunne gjøre nytten. Bilen var taksert til kr. 40 000 etter fradrag for skadene den fikk ved utforkjørselen. Den som fikk bilen ville også ha krav på kaskoforsikringen. Hans Tastad fremmet krav om kr. 100 000. Tobias og Nils mente at naboen bare kunne kreve kr. 50 000 som stod tilbake på bankkontoen. Subsidiært anførte Tastad at han var eier av traktoren etter som den var betalt med penger som han skulle ha hatt.

Drøft og avgjør:

1. Har Tobias krav på Ås Nordre i henhold til testamentet?
2. Forutsatt at Tobias overtar Ås Nordre, har han krav på bilen?
3. Hva arver Hans Tastad?

Høsten 1996 del II (1. avdeling)

En tid etter at Tobias var født, hadde hans mor, Marte, giftet seg med Ole Vold. De hadde felleseie.

Under ekteskapet arvet Marte etter sin onkel Enok Kirkerud en hytte på fjellet til en verdi av kr. 400 000 og et bankinnskudd på kr. 200.000. Enok hadde bestemt i testament at arven skulle være Martes særeie. Etter sin tante Oline Kirkerud arvet hun et landsted ved sjøen. Tanten hadde bestemt i testament at landstedet ikke skulle være gjenstand for skjevdeling.

Landstedet var imidlertid i elendig forfatning, taksert til kr. 300 000. Marte brukte de kr. 200.000 hun hadde arvet fra onkel Enok til modernisering. Etter moderniseringen var landstedet verdt kr. 400 000.

Noen år senere, en vinter med ekstrem kulde og ikke snø på fjellet, forårsaket telen at fjellhytten hevet seg i det ene hjørnet. De materielle skadene var betydelige. Marte hadde ikke økonomi til å få skadene reparert, så Ole betalte for reparasjonen. Den kostet kr. 100.000.

Da det kom frem at Peder Ås ikke var far til Tobias, førte det til vanskeligheter i ekteskapet mellom Marte og Ole. De ble separert.

Under skiftet krevde Ole kr. 100.000 i vederlag fordi han hadde betalt for reparasjonen av fjellhytten; midler han hadde tatt fra sin rådighetsdel av felleseiet. Marte bestred at han hadde rett til slikt vederlag, iallfall ikke kr. 100 000. Samtidig krevde hun verdien av landstedet skjevdelet, i det hun hevdet at man ikke i testament kan bestemme at arv skal være unntatt fra skjevdeling. Subsidiært krevde hun skjevdeling for en del av landstedets verdi som nå hadde en markedssverdi på kr. 600 000. Hun viste til de midler hun hadde brukt til rehabilitering.

Drøft og avgjør:

1. Får Ole Vold vederlag, og i tilfelle hvor mye?
2. Kunne Oline i testament gyldig bestemme at arven etter henne skulle være unntatt fra skjevdeling?
3. Forutsatt at verdien av hele landstedet ikke kunne skjevdeles, får Marte da medhold i sitt krav om at en del av landstedets verdi kan skjevdeles, og i tilfelle for hvilket beløp?

Våren 1997 del I (1. avdeling)

Peder Ås var enkemann, og hadde skiftet boet da hans kone døde i 1974. Peder var da 62 år. Hele den betydelige formuen på ca. 10 mill. kroner hadde vært hans særeie. Peder hadde tre barn som alle var i 20-årene da moren døde - sønnene Pål og Erik og datteren Vera. Datteren Vera var keramiker og hadde giftet seg med Henrik - også keramiker. De hadde beskjedne inntekter, men også små materielle behov.

Peder hadde i 1970 arvet et landsted som lå på en øy utenfor Lillevik. Landstedet hadde vært i slektens eie i 150 år, men var i svært dårlig tilstand, og hele huset trengte omfattende vedlikehold. Beliggenheten var praktfull, inne i en bukt med 200 m strandlinje. I slutten av 70-årene ble Peder bekymret over et forslag om kommunal forkjøpsrett ved overdragelse - også ved arv. Vera nevnte på dette tidspunkt at hun og mannen gjerne ville flytte på landet. I 1978 overførte Peder landstedet

vederlagsfritt til Vera. Markedsverdi var ca. 250.000 kroner på dette tidspunktet. Skjøte ble laget og tinglyst, og faren og Vera var i alle år påpasselige med at Vera oppførte eiendommen i sin selvangivelse. Peder avtalte med Vera - samtidig med overdragelsen - at han resten av livet fritt kunne bruke landstedet om sommeren. Vera og hennes mann betalte alltid løpende utgifter som strøm og forsikring. Peder ønsket seg dog vesentlig mer luksus i sin alderdom. Det ble derfor bygget stort nytt bad og kjøkken, og hele eiendommen ble gjenstand for omfattende utbedringer. Alle regninger ble betalt av Peder siden Vera hadde dårlig råd, og for øvrig var fornøyd med eiendommen som den var. Om sommeren bodde Vera og Henrik i båthuset siden Peder med venner brukte hele hovedhuset. I slutten av 80-årene ble landstedet avbildet i et kjent interiørblad. Artikkelen het "Peder Ås viser frem sitt luksuslandsted".

I 1976 hadde Peders bror fortalt ham at han hadde skrevet testament og forfordelt sine barn. Peder ble sterkt opprørt av dette og sa at han følte det var en selvfølge at barn burde behandles økonomisk likt og arve likt. Han ønsket ikke at det skulle bli noe krangel mellom hans barn etter hans død. Kort tid etter gjentok han dette ved en søndagsmiddag hvor alle tre barna var til stede.

Peder døde i 1995. På skiftet oppsto det tvist mellom brødrene og Vera. Brødrene hevdet at landstedet tilhørte dødsboet da faren etter deres mening i alle år hadde disponert som eier av stedet. Testamentsform manglet og da var eiendommen en del av boet. Vera bestred dette. Brødrene hevdet videre at verdien av landstedet iallfall måtte være gjenstand for avkortning. En eiendomsmegler i Lillevik opplyste at han sikkert ville få solgt eiendommen for 6 mill. kroner. Vera mente at vilkårene for avkortning ikke var oppfylt. Hun uttalte også at senere verdistigning og farens omfattende påkostninger var uten betydning. Dersom avkortning skulle skje for 6 mill. kroner, ville hun ikke arve noe mer etter sin far.

Sommeren 1980 hadde Peder vært på en kunstutstilling i Lillevik. Han hadde da kjøpt tolv bilder av en ukjent, lokal kunstner som het Vigdis Holm. Ti år senere ble plutselig Vigdis Holm "oppdaget" og særlige hennes tidlige bilder oppnådde store priser. Peder etterlot et testament hvor det bl.a. het: "Mine tolv bilder av Vigdis Holm skal vederlagsfritt tilfalle Lillevik kunstmuseum." Det var på det rene at denne bestemmelsen ikke krenket pliktdelen. Ved opprettelsen av testamentet i 1992 hadde Peder

sagt til advokaten at "bildene hørte hjemme der, for da ville lokalbefolkningen få glede av dem". På skiftet i 1995 ble alle bildene sendt til Lillevik kunstmuseum. Lillevik kunstmuseum var imidlertid svært lite og hadde ikke plass til å stille ut alle sine bilder. Høsten 1996 besluttet derfor styret å selge seks av Vigdis Holm-bildene. På auksjon innbragte dette 1 mill. kroner som styret ville anvende til en utvidelse. Da barna til Peder oppdaget dette, skrev de straks brev til styret og hevdet at forutsetningene for farens testament var brutt. De krevet at salgssummen skulle utbetales til dem. Styret hevdet at museet var eier av bildene og derfor fritt kunne disponere over dem.

Drøft og avgjør følgende spørsmål:

1. Tilhører landstedet dødsboet?
2. Dersom landstedet ikke tilhører dødsboet,
  - a) skal det skje avkortning i arven til Vera?
  - b) i tilfelle avkortning, hvordan skal avkortningen beregnes?
3. Må museet betale 1 mill. kroner til de tre arvingene?

Høsten 1997 del II (1. avdeling)

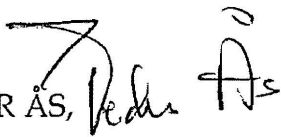
Peder Ås var enkemann og hadde skiftet etter sin kones død i 1980. Han hadde to voksne barn, Erik og Sidsel. Forholdet til sønnen hadde vært dårlig i mange år. Etter endt studier i USA hadde Erik fått jobb der og blitt boende. Peder hadde nesten ingen kontakt med ham. Forholdet til Sidsel hadde alltid vært meget godt. Hun var som faren svært interessert i moderne nonfigurativ kunst. Hun var dessuten aktiv i politisk arbeid og delte farens radikale synspunkter i mange politiske/sosiale spørsmål. Peder kjente til at testasjonsfriheten var noe begrenset når man hadde livsarvinger. I 1985 opprettet Peder et testament hvor hovedbestemmelsen lød: "Alt hva jeg kan råde fritt over ved testament skal tilfalle min datter Sidsel." Lovens formkrav ble oppfylt ved opprettelsen.

Et par år senere ved 40-årsalder, giftet Sidsel seg for første gang. For Peder var valget av ektefelle nærmest uforståelig. Thomas Blom var jurist og kom fra en velstående familie. Hans smak når det gjaldt kunst var

begrenset til bonderomantikk og i politiske spørsmål hadde han nesten provoserende konservative synspunkter. Sidsel ble etter hvert sterkt påvirket av ham, og forholdet til faren ble ganske anstrengt. Politikk diskuterte de aldri mer og både hun og Thomas Blom la ganske klart for dagen at de ikke tok Peder særlig alvorlig.

Peder syntes etter hvert det var liten grunn til å favorisere Sidsel ved testament. Han var imidlertid usikker på hvem han skulle testamentere til. Høsten 1990 fant han frem originalen av 1985-testamentet, og skrev nederst: "Dette testament er tilbakekalt og skal ikke gjelde." Under dette skrev han dato og undertegnet. En forretningsforbindelse av ham - Hans Vold - var innom samme kveld for en drink og undertegnet som vitne. Peder bekreftet sin underskrift på tilbakekallserklæringen.

Peder følte seg etter hvert svært ensom. I 1991 traff Peder en noe yngre kvinne - Turid Holm, som var kunstner og tilhørte en gruppe malere som kalte seg "Fimure-skolen". Høsten 1991 flyttet Turid inn til Peder i hans enebolig. Peder regnet med at han ville dø før Turid og ville sikre henne økonomisk. Sommeren 1992 bestemte han seg derfor for å opprette et testament. Han startet med å skrive på et blankt ark:

"Jeg, PEDER ÅS, har dags dato opprettet følgende testament:"

Peder Ås var skrevet i blokkbokstaver. Etter navnet hadde han på samme linje satt sitt navnetrekk (signatur) på papiret (som ovenfor). Han var i noe tvil om formuleringen av testasjonen og laget i løpet av de neste dager flere kladder. Fire dager etter at han hadde laget overskriften/innledningen, fylte han ut den endelige tekst. Punkt 1 lød: "Dette testament erstatter alle tidligere testamenter jeg måtte ha opprettet." Punkt 2 bestod av noen legater. Punkt 3 lød: "Alt hva jeg kan råde fritt over i testament - herunder min bolig - skal tilfalle min samboer Turid." Dagen etter bekreftet han at dette var hans siste vilje overfor to gamle venner, som straks samtidig skrev under som vitner.

I 1992 hadde Peder en formue på 4.5 millioner kroner. Peder døde uventet i mai 1997. Dødsboet bestod av bolig og øvrige midler - totalt 6 millioner kroner. Boligen ble taksert til 3 millioner kroner. Det var ikke gjeld i boet.

Både Erik og Sidsel hevdet på skiftet at testamentet av 1992 til fordel for Turid var ugyldig på grunn av formmangler. Dersom testamentet likevel skulle vise seg å være gyldig, fremholdt de at Turid bare kunne arve den frie tredjedel; 2 millioner kroner. Turid Holm hevdet på sin side at 1992-testamentet var gyldig, og krevet 4 millioner kroner i arv. Erik hevdet videre at testamentet fra 1985 var gyldig tilbakekalt. Iallfall var det bortfalt og kunne ikke lenger gjelde. Han mente derfor at halve dødsboet tilfalt ham. Sidsel motsatte seg dette.

Drøft og avgjør:

1. Er 1992-testamentet gyldig opprettet?
2. Forutsatt at 1992-testamentet er gyldig. Hvor mye arver Turid Holm?
3. Forutsatt at 1992-testamentet er ugyldig, skal da 1985-testamentet legges til grunn for skiftet?

Høsten 1997 (privatrett grunnfag)

1. Gi en oversikt over reglene om gjensidige testamenter.
2. Hvilke behov skal reglene om gjensidige testamenter fylle, og når vil det være naturlig å bruke gjensidig testament?
3. Marte og Peder var gift. De hadde felleseie og var uten livsarvinger. Foruten boligen, som var i sameie mellom ektefellene, eide Peder Ås en hytte ved Brekkestø. I tillegg hadde de i fellesskap betydelige bankinnskudd. I 1984 opprettet de et gjensidig testament, hvor det var bestemt at lengstlevende skulle arve førstavedøde fullt ut. Videre var det inntatt bestemmelser om fordelingen av arven ved lengstlevendes død. For det første var det bestemt at hytten ved Brekkestø da skulle tilfalle Lars Holm, en barndomsvenn av Peder. Kr. 75 000 skulle tilfalle Røde Kors, som Marte hadde viet hele sitt liv til, og som hun ønsket skulle få noe etter hennes død. Peder og Marte hadde også i mange år vært

tilhengere av Vålerenga fotball, og de ønsket derfor å tilgodese klubben med kr. 500 000 til kjøp av nye spillere. Endelig var det i testamentet bestemt at dersom Peder døde først, skulle ved lengstlevendes død $\frac{2}{3}$ av arven gå til Peders slektninger og $\frac{1}{3}$ til Martes slektninger.

I 1990 døde Peder. Marte overtok arven etter det gjensidige testamentet. Etter Peders død traff Marte nye mennesker, og hennes interesser endret seg. Hun følte seg ikke lenger verdsatt i Røde Kors på grunn av indre stridigheter. Marte tilbragte også nå store deler av året på landstedet ved Brekkestø, og interessen for fotballen forsvant. Hennes nye store interesse ble håndballjentene, da en av spillerne på landslaget, Susann Voll, var nærmeste hyttenabo ved Brekkestø. I tillegg hjalp hun Marte med mange ting på landstedet, og var både praktisk og sosialt sett til god støtte for henne. På denne bakgrunn opprettet Marte i 1994 et nytt testament, hvor hun bestemte flere ting. For det første syntes hun det var urimelig at Lars Holm, som hun ikke hadde sett etter Peders død, skulle få hytten ved Brekkestø. Hun bestemte derfor at hytten ved Brekkestø etter hennes død skulle tilfalle Susann Voll. Disposisjonen til fordel for Røde Kors tilbakekalte hun. Videre tilbakekalte hun disposisjonen til fordel for Vålerenga fotball og satte inn håndballandslaget for kvinner som arvinger for beløpet kr. 500 000. Endelig bestemte hun at arven etter hennes død skulle deles likt mellom Peders og Martes slektsarvinger. Marte døde i 1997, og det oppstod en rekke tvister mellom de som var tilgodesett i det første testamentet, samt mellom Peders og Martes slektsarvinger. Både Peder og Marte etterlot seg søsken. Ved Martes død var det tilsammen 6 mill. kroner i boet, hvorav landstedet ved Brekkestø var verdt ca. 1 mill. kroner.

Drøft og avgjør følgende:

- A. Har Røde Kors krav på kr. 75 000?
- B. Har Vålerenga fotball krav på kr. 500 000?
- C. Har håndballandslaget for kvinner krav på kr. 500 000?
- D. Har Lars Holm eller Susann Voll krav på hytten ved Brekkestø?
- E. Har Peders slektsarvinger krav på $\frac{2}{3}$ eller $\frac{1}{2}$ av arven?

Våren 1998 (privatrett grunnfag)

1. Gi en oversikt over reglene om gjeldsavleggelse på skifte mellom ektefeller.
2. Redegjør kort for hensynene bak reglene om gjeldsavleggelse på skifte mellom ektefeller.

3. Peder og Marte giftet seg i 1985. De opprettet da en ektepakt hvor de avtalte delvis særeie. Peder hadde som sitt særeie en hytte på Beitostølen, som hadde vært i hans families eie i generasjoner. Marte hadde som sitt særeie et hus i Stavanger, som hun for tiden leide ut til noen oljearbeidere. Forøvrig hadde Peder og Marte felleseie. De bodde i en enebolig i Oslo, som de eide sammen. Peder og Marte hadde i fellesskap tatt opp et lån på kr. 320.000 i forbindelse med kjøpet av boligen i Oslo.

Kort tid etter ekteskapsinngåelsen ønsket Peder å legge om taket og bygge bad på hytta på Beitostølen. Dette ville koste kr. 100.000, og det var nødvendig for Peder å ta opp lån for å kunne betale oppussingen. Peder og Marte fant at det var mest praktisk å stille boligen i Oslo som sikkerhet for lånet, og med Martes skriftlige samtykke ble boligen pantsatt som sikkerhet for Peders lån i Storeby sparebank.

I 1987 ønsket Marte å ombygge huset sitt i Stavanger slik at hun kunne få høyere leieinntekter. Hun tok derfor opp et lån på kr. 100.000, og som sikkerhet for lånet pantsatte hun huset sitt i Stavanger.

I 1989 ønsket Peder og Marte å dra på jordomseiling. De fikk i den forbindelse innvilget ett års permisjon uten lønn fra sine arbeidsgivere. For å kunne finansiere jordomseilingen måtte Peder og Marte i fellesskap ta opp et lån på kr. 120.000. Som sikkerhet for lånet pantsatte Peder og Marte boligen i Oslo.

Da Peder og Marte kom hjem etter jordomseilingen i 1990, ønsket de å bygge svømmebasseng i boligen i Oslo. Dette kostet kr. 80.000, og også dette beløpet måtte lånefinansieres. Som sikkerhet for dette lånet, som de tok opp sammen, var det nødvendig at Peder pantsatte sin hytte på Beitostølen.

I 1996 ble det brudd mellom Peder og Marte, og de ble separert i 1997. På skiftet ble Peder og Marte uenige om hvordan gjeldsavleggelsen skulle foretas. Det var ikke betalt avdrag på noen av lånene, kun renter. Det var enighet om at verdien av hytta på Beitostølen var kr. 700.000, huset i Stavanger kr. 1 mill., og boligen i Oslo kr. 1, 6 mill. Andre aktiva eide ikke ektefellene.

Drøft og avgjør:

1. Kan Peder gjøre fradrag for hyttelånet (kr. 100.000) i sin andel av felleseiemidlene (Peders rådighetsdel) slik at det blir tilsvarende mindre til likedeling fra ham?
2. Kan Marte gjøre fradrag for huslånet i Stavanger (kr. 100.000) i sin andel av felleseiemidlene (Martes rådighetsdel) slik at det blir tilsvarende mindre til likedeling fra henne?
3. Hvordan skal lånet som ble tatt opp for å bygge svømmebasseng (kr. 80.000) behandles på skiftet?
4. Hvordan skal lånet som ble tatt opp i forbindelse med jordomseilingen (kr. 120.000) behandles på skiftet?

På bakgrunn av de svar du er kommet til på spørsmålene 1 - 4 ovenfor og medregnet boliglånet (kr. 320.000), sett opp med tall den samlede gjeldsavleggelsen for henholdsvis Marte og Peder.

Høsten 1999 (privatrett grunnfag)

Del I

Marte Kirkerud og Peder Ås var gift. De bodde i Lillevik i en enebolig som Peder hadde arvet fra sine foreldre. Marte og Peder hadde felleseie. De opprettet imidlertid en ektepakt, hvor boligen ble gjort til Peders særeie.

Ektepakten ble ikke tinglyst i Ektepaktregisteret i Brønnøysund. Peder var advokat og hadde en skattbar inntekt på ca. kr. 600.000 i året. Marte var hjemmearbeidende.

Eneboligen var spesialtilpasset for funksjonshemmede fordi Peders far i sine siste leveår var sterkt bevegelseshemmet på grunn av et hjerneslag. I mai 1994 ble Marte utsatt for en alvorlig trafikkulykke, og hun ble avhengig av rullestol. Marte kunne imidlertid bli boende hjemme da huset allerede var innredet for funksjonshemmede, og Marte kunne nyttiggjøre seg de hjelpemidler som Peders far i sin tid hadde fått installert.

I januar 1996 ønsket Peder å ta med Marte på en helseferie til Karibien. Da han på dette tidspunktet hadde stram likviditet, måtte han for å finansiere ferien ta opp et lån på kr. 90.000 i Storbybanken med tinglyst sikkerhet i boligen. Marte hadde verken kjennskap til lånet, eller at boligen ble pantsatt.

Helseferien i Karibien var vellykket. Men etter at Peder og Marte kom tilbake til Norge i juli 1996, ble etterhvert Marte sur og innesluttet på grunn av senfølger av trafikkulykken. Ekteskapet begynte derfor å skranke.

På grunn av Martes problemer, begynte Peder å vanke på Lillevik Travbane. Peder fattet raskt interesse for å spille på hester, men han spilte dessverre normalt på de hester som aldri kom til mål. I løpet av et år tapte Peder tilsammen kr. 80.000, men han spilte aldri for mer enn maksimalt kr. 2.000 i uken.

I begynnelsen av 1998 kom Peder og Marte til at ekteskapet var over, og de ble separert i mars 1998. Da de ikke ble enige om skifteoppgjøret, ble det åpnet offentlig skifte.

I forbindelse med skifteoppgjøret ble Marte klar over at Peder hadde pantsatt boligen som sikkerhet for lånet til helseferien. Hun ble sint, og kontaktet umiddelbart Storbybanken og hevdet at pantsettelsen var ulovlig og måtte tilsidesettes. Marte viste også til at ektepakten ikke var tinglyst. Storbybanken bestred at det var noe grunnlag for kravet.

Da Marte ble kjent med Peders spill på hester, og det beløp han her hadde tapt, krevde hun vederlag på skifte, bl. a. under henvisning til at hestespill var umoralsk og forkastelig. Peder bestred kravet.

Peder krevde på sin side at lånet på kr. 90.000 som var brukt på helseferien, i sin helhet måtte gå til fradrag i hans eierandel (rådighetsdel) av felleseiemiene. Pengene hadde for det alt vesentlige kommet Marte til gode. Eneboligen var verdsatt til kr. 1.200.000, og Peder hadde ut over

dette verdier for kr. 600.000. Marte krevde at lånet fullt ut måtte gå til fradrag i Peders særeie, slik at likedelingsgrunnlaget ikke ble redusert. Det var ikke betalt avdrag på lånet.

Endelig krevde Marte å få overta boligen og løse ut Peder på skifte etter ekteskapsloven § 74. Peder bestred kravet og hevdet at ekteskapsloven § 74 ikke fikk anvendelse. Han erkjente imidlertid at Marte i og for seg hadde et sterkt behov for boligen.

Drøft og avgjør:

1. Kan pantsettelsen til fordel for Storbybanken omstøtes?
2. Har Marte krav på vederlag på grunn av Peders spill på hester?
3. Hvordan skal gjeldsavleggelsen på kr. 90.000 foretas? Du må angi med tall hvor mye som kommer fra Peder til likedeling.
4. Har Marte rett til å overta boligen på skifte?

Høsten 1999 del II (privatrett grunnfag)

Lars Holm var enkemann, og han hadde tre barn; Ole, Eva og Åse, som han satt i uskiftet bo med. I begynnelsen var forholdet til barna godt, men da Lars fikk seg en ny ung venninne, Petra, ble forholdet mer anstrengt. Barna likte ikke at faren "løp etter" unge kvinner. For å unngå å måtte skifte uskifteboet, flyttet Lars og Petra sammen uten å gifte seg.

Lars eide en hytte på fjellet, en bolig i Smalvik og en seilbåt. I tillegg bestod uskifteboet av en leilighet i Spania som hans avdøde hustru i sin tid hadde kjøpt for arvede midler. Endelig var det en del løsøre og innbo som kun hadde affeksjonsverdi. Hytten var verdsatt til kr. 400.000, boligen til kr. 1.200.000, seilbåten til kr. 200.000 og leiligheten i Spania til kr. 300.000, totalt kr. 2.100.000.

Lars var bekymret for Petras fremtid. For å sikre henne opprettet derfor Lars et testament hvor han testamenterte leiligheten i Spania til Petra. Selve testamentsopprettelsen ble litt spesiell. Etter at testamentet var skrevet, underskrev Lars testamentet i nærvær av to vitner. Men før vitnene skrev under måtte Lars og vitnene rømme rommet på grunn av brann. Noen dager senere besøkte imidlertid det ene vitnet Lars, slo av en

prat, og skrev samtidig under som vitne. Et par dager senere gjorde det andre vitnet det samme.

Etter hvert ble forholdet til Eva noe bedre, og Lars tilgodeså henne med boligen i Smalvik i testament. Boligen hadde i sin tid vært Evas barndomshjem, og hun hadde sterke følelser for stedet.

Lars døde plutselig i oktober 1999. Begge testamentene kom da for en dag. Barna protesterte på testamentet til fordel for Petra. De hevdet at testamentet ikke var gyldig opprettet, og at Lars ikke hadde rett til å disponere i testamentet over leiligheten i Spania. Petra avviste dette og hevdet at testamentet var gyldig. Under enhver omstendighet krevde Petra å få leilighetens verdi på kr. 300.000 utbetalt i penger. Hun anførte at testamentet til fordel for henne uansett måtte forstås på denne måten. Barna til Lars bestred også dette.

Ole og Åse bestred også testamentet til fordel for Eva. De hevdet at testamentet krenket pliktdelen, og derfor måtte settes til side. Eva erkjente at testamentet var i strid med pliktdelsreglene. Hun krevde likevel å få den "frie 1/3" i tillegg til sin egen pliktdelsarv. Dette var den eneste fornuftige forståelsen av testamentet selv om hun ikke kunne få boligen i kraft av testamentet. Åse og Ole bestred kravet.

Under forutsetning av at Petra i utgangspunktet hadde krav på leilighetens verdi (kr. 300.000) i penger, og at Eva i utgangspunktet hadde krav på den "frie 1/3", oppstod det en tvist mellom disse om hvem som skulle ha forrang. Petra hevdet at det var henne Lars først og fremst hadde ønsket å prioritere, og at hun måtte ha krav på kr. 300.000. Eva gjorde krav på den "frie 1/3" under henvisning til at testamentet til fordel for henne var det nyeste, og at testasjonen til fordel for henne således måtte gå foran.

Endelig hevdet Eva at selv om testamentet måtte settes til side, ville hun uansett ha rett til å overta boligen i Smalvik på skifte. Åse og Ole bestred også dette kravet.

Drøft og avgjør:

5. Er testamentet til fordel for Petra gyldig opprettet?
6. Forutsett at testamentet til fordel for Petra formelt er gyldig opprettet.
  - a) Kunne Lars disponere over leiligheten i Spania til fordel for Petra?

b) Forutsett at svaret på spørsmål 6 a er nei. Har Petra i så fall krav på å få leilighetens verdi (kr. 300.000) utbetalt i penger?

7. Har Eva krav på den "frie 1/3" i tillegg til sin pliktdelsarv?
8. Forutsett at svarene på spørsmål 6 b og 7 er ja. Hvordan skal tvisten mellom Petra og Eva om hvem som skal ha forrang, løses? Kan mellomløsninger tenkes?
9. Har Eva rett til å overta boligen på skifte?

PRIVATRETT GRUNNFAG - VÅREN 2001

1.

Redegjør for arveloven § 19, 1. og 4. ledd, herunder for de hensyn som ligger bak reglene.

2.

Peder Ås var gift med Marte Kirkerud. De hadde felleseie. Peder og Marte hadde tre felles barn, Per, Pål og Espen, som alle var voksne og godt etablert. I tillegg hadde Marte en datter, Beate, fra et tidligere forhold. Under ekteskapet hadde Peder og Marte i fellesskap anskaffet en hytte på Geilo, og de eide en enebolig i Oslo. Forøvrig hadde Peder og Marte en felles bankkonto og løsøre og innbo. Peder og Marte var gjeldsfrie, bortsett fra et pantelån på hytten på Geilo.

Peder døde i 1997 bare 60 år gammel. Marte valgte å overta boet i uskifte. På begjæringen om uskifte hadde hun opplyst at boet hadde følgende verdier:

Enebolig Oslo: Kr. 2.000.000.

Hytte Geilo: Kr. 1.000.000.

Bankkonto: Kr. 800.000.

Løsøre/innbo ble opplyst bare å ha affeksjonsverdi.

Når det gjaldt hytten på Geilo, tilbragte Marte ofte helgene her i vinterhalvåret. Men hun følte etter hvert at det ble alt for mye vedlikeholdsarbeid på hytten, noe som tok tid og var slitsomt, samt at det kostet penger. Etter at Marte i tillegg traff en ny mann, Ola, fra Sørlandet, mistet hun interessen for hytten på Geilo. Av barna var det særlig Espen som benyttet hytten og deltok i vedlikeholdet. I 1999 inngikk Marte og Espen en avtale der det het:

"Marte Kirkerud selger herved sin hytte på Geilo til Espen Kirkerud. Kjøpesummen anses avgjort ved at Espen Kirkerud overtar pantegjelden, som utgjør kr. 700.000, samt ved det arbeid han tidligere har utført på hytten."

Marte og Espen ble samtidig enige om at Marte skulle sende kopi av avtalen til Per og Pål. Marte unnlot imidlertid å gjøre dette.

Marte flyttet inn hos Ola som var formuende. Da Beate fikk store økonomiske problemer etter en skilsmisse, overførte Marte kr. 500.000 fra sin bankkonto til Beate for å hjelpe henne.

Marte døde plutselig i mai 2001. Alle arvinger fikk da kunnskap om de disposisjoner Marte hadde foretatt. I arveoppgjøret oppstod det to tvister.

Per og Pål hevdet at Marte ikke hadde rett til å selge hytten på Geilo til Espen for kr. 700.000 da verdien var minst kr. 1.000.000. Espen var ikke uenig i at markedsverdien var minst kr. 1.000.000, men han bestred at det forelå en gave. Under enhver omstendighet hadde han gått ut fra at brødrene mottok kopi av avtalen og ikke hadde noen innvendinger mot den. Espen anførte også at han trodde Marte hadde fri disposisjonsrett over hytten.

Videre angrep Per, Pål og Espen gaven til Beate på kr. 500.000, da Marte ikke hadde rett til å gi en slik gave til Beate. Under enhver omstendighet måtte de i så fall hatt krav på tilsvarende beløp. Beate derimot hevdet at gaven var lovlig. Utover overføringen til Beate var bankkontoen ikke rørt.

Drøft og avgjør:

1. a) Hadde Marte rett til å selge hytten på Geilo på de angjeldende vilkår?

b) Under forutsetning av at svaret på (a) er nei: Kan hyttesalget omstøtes?

2. a) Hadde Marte rett til å gi bort kr. 500.000 til Beate?

b) Under forutsetning av at svaret på (a) er ja: Hadde Per, Pål og Espen krav på tilsvarende beløp?

Alle spørsmålene skal besvares.

***

Eksamensoppgave i privatrett grunnfag høsten 2001

HHH-oppgave

(Antatt tidsforbruk 4 timer – denne delen teller 4/8)

1. Redegjør kort for bestemmelsene om ektefellers råderett over egne eiendeler.

2. Redegjør for de hensyn som ligger bak bestemmelsene.

3. Peder Ås og Marte Kirkerud giftet seg i 1990. Før de giftet seg hadde de opprettet en ektepakt og avtalt fullstendig særeie. Peder og Marte bodde i Lillevik, hvor Peder eide et småbruk bestående av et bolighus, et uthus og ca. 20 mål innmark. På småbruket dyrket Peder bl.a. poteter til eget bruk og noe hobbysalg til naboer. Både Peder og Marte var meget glad i stedet.

Peder arbeidet som tannlege, og han hadde en årlig bruttoinntekt på ca. kr. 1.000.000. Marte hadde deltidsjobb som lærer i Lillevik og tjente ca. kr. 120.000 brutto pr. år.

I januar 2001 fikk Peder store ryggproblemer. Han bestemte seg derfor for å selge 17 mål av innmarken til nabobonden Lars Holm som lenge hadde vist interesse for innmarken. Peder ville imidlertid beholde bolighuset med en tomt på 3 mål rundt huset. Lars visste at Peder var gift med Marte. Peder så ingen grunn til å informere Marte om salget, da jo småbruket var hans særeie.

Peder og Lars inngikk avtale om salg av innmarken 15. januar 2001. Skjøtet ble tinglyst 25. januar 2001 uten kontroll av om Martes samtykke var nødvendig. Kjøpesummen var kr. 800.000. Marte fikk ikke vite noe om dette. Den 10. februar 2001 overhørte Marte i kassekøen i butikken i Lillevik at Lars Holm hadde kjøpt store deler av innmarken til Peder. Det var en for Marte ukjent kvinne som sa det til en annen ukjent person. Marte regnet med at den ukjente kvinnen måtte ha misforstått da Marte jo visste hvor glad Peder var i småbruket.

Den 10. mai 2001 spurte Marte Peder når de skulle sette potetene. Peder fortalte da at han hadde solgt 17 mål av innmarken til Lars Holm i januar. Marte ble rasende da hun hørte dette, og sa at hun ikke fant seg i det.

Marte sendte omgående et "sint" brev til Lars Holm og krevde at salget av innmarken skulle omgjøres da hun ikke hadde samtykket i salget. Da Lars Holm ikke hadde besvart brevet 10. juni, sendte Marte et nytt "sint" brev og denne gangen rekommandert. Lars besvarte brevet 25. juni, og han bestred at det var noen grunn til å gjøre om avtalen. For det første hevdet Lars at Peder var i sin fulle rett til å selge innmarken da det var hans særeie. For det andre hevdet Lars at når Peder og Marte beholdt bolighuset var det under enhver omstendighet ikke noe som forhindret Peder i å selge en vesentlig del av innmarken. For det tredje anførte Lars at omgjøring var utelukket da han hadde vært i god tro.

Marte besvarte brevet omgående og skrev at Peder ikke hadde rett til å selge innmarken uten hennes samtykke selv om de fortsatt hadde bolighuset. Hun hevdet også at det var uten betydning om Lars hadde vært i god tro.

Lars besvarte ikke dette brevet. Etter at både Marte og Lars hadde engasjert advokater, tok Marte ut stevning for Lillevik herredsrett 10. oktober 2001.

Rettsmøtet ble avholdt 30. november 2001. Det kom her frem hva Marte hadde overhørt i kassekøen i butikken. Lars hevdet da i tillegg til det han tidligere hadde skrevet, at Marte under enhver omstendighet var for sent ute til å få salget omgjort. Marte bestred dette. Hun hevdet at hun hadde ett år på seg fra skjøtet ble tinglyst, og hun var klart innenfor denne fristen. Videre anførte hun at det måtte være tilstrekkelig at hun hadde sendt et rekommandert brev 10. juni. Det kunne ikke ha noen betydning det hun hadde overhørt i kassekøen.

Det kom videre frem i retten at i tillegg til salget av innmarken hadde Peder gitt til Lars Holm en rekke gaver som takk for et langt og godt naboforhold. Det dreide seg om en rose malt ølbolle fra 1700-tallet (verdi ca. kr. 35.000), et lite maleri (verdi ca. kr. 1.500), og en PC (verdi ca. kr. 10.000). Det var på det rene at Peder eide disse eiendelene, samt at Marte ikke tidligere hadde registrert at eiendelene var borte. Marte protesterte omgående også på disse gavene og krevde at disse eiendelene måtte tilbakeleveres. Lars anførte at Peder var i sin fulle rett til å gi bort disse eiendelene uten Martes samtykke. Under enhver omstendighet hevdet Lars at han ikke var forpliktet til å tilbakelevere noe da han hadde vært i god tro. Han var helt ukjent med de reglene som gjaldt på dette området. Marte imøtegikk dette ved å hevde at det var uten betydning at Lars var ukjent med reglene.

Drøft og avgjør:

1. Var det nødvendig for Peder å ha Martes samtykke for å selge innmarken?
2. Forutsett at samtykke var nødvendig. Var det for sent for Marte å få salget omstøtt?
3. Måtte Peder ha Martes samtykke for å gi bort en eller flere av følgende eiendeler: Ølbollen, det lille maleriet og PC'en?
4. Forutsett at Martes samtykke var nødvendig for en eller flere av disse gavene. Kan Marte få gaven(e) omstøtt?

Eksamensoppgave i privatrett grunnfag våren 2002

PRAKTIKUMOPPGAVE

(Antatt tidsforbruk 5 timer – denne delen teller 5/8)

Peder Ås og Marte Kirkerud giftet seg i 1996. De var begge 24 år. Han var universitetsstipendiat i rettsvitenskap, mens hun var ansatt i Sparebanken som EDB-rådgiver, etter at hun året før hadde avlagt høyere EDB-eksamen ved bankakademiet. De hadde fellelseie.

Peder og Marte bodde i en treværelses leilighet i Bakkegaten 12. Leiekontrakten sto i Martes navn, da hun hadde leiet den to års tid før de giftet seg. Hun og Peder hadde vært samboere det siste året. I 1998 fikk Peder et stipend til ett års studieopphold i USA. Peder ville gjerne at Marte skulle ta permisjon fra banken, men hun var redd for at det kunne redusere hennes avansementsmuligheter, og hun ble derfor igjen i Norge da Peder i september 1998 dro til USA.

I januar 1999 ble Marte sagt opp fra sin stilling i banken, idet den ble fusjonert med Den Store Bank, DsB, og en rekke stillinger ble overflødige. Hun fikk et sluttvederlag på 300 000 kroner, som hun satte i aksjefondet DsB Verdi. Hun skrev til Peder og sa at hun nå gjerne ville komme over til ham. Før hun fikk svar, ble hun utsatt for en bilulykke, som gjorde henne 20% medisinsk invalid og 30% ervervsmessig ufør. Hun sendte ham en e-mail, og sa at på grunn av sykehusoppholdet måtte hun utsette reisen. Peder svarte straks tilbake at han ventet henne og håpet at hun ville komme så snart hun ble bedre.

Da Peder dro til USA hadde han fått låne en brukt bærbar pc og en printer av Marte. Dette utstyret hadde en verdi på 1000 kroner. Han arbeidet flittig, og gjorde seg raskt bemerket blant professorene ved universitetet. Da det nærmet seg hjemreisen fikk han tilbud om og aksepterte et ett års stipend fra universitetet - fri plass og et kontantbeløp til livsopphold på \$ 25 000 som han fikk utbetalt i juni 1999.

I juli fikk han beskjed fra Marte om at hun nå var frisk nok til å komme over. Dette passet Peder svært dårlig, idet han i mellomtiden hadde truffet en annen, Julie, som var en yngre forsker i et emne som lå nær opp til Peders. Uten å nevne Julie, ba Peder Marte om å vente litt med å komme. I august 1999 flyttet Peder og Julie sammen, etter at det var klart at de ventet barn sammen. De var enige om at Peder så snart som mulig måtte skilles fra Marte.

I november reiste Peder på besøk til Norge. Han tok inn på hotell og oppsøkte straks Marte og fortalte om Julie og at han ville skilles. Marte var enig i det, slik det hele hadde utviklet seg, og sammen begjærte de fylkesmannen om separasjon. Separasjonsbevillingen ble utstedt 12. desember 1999. Marte hadde ennå ikke fått seg nytt arbeid. Arbeidsmarkedet var vanskelig for personer med hennes utdannelse, og hennes helsetilstand gjorde ikke situasjonen bedre.

30. november 1999 fikk Marte oppgjør fra forsikringsselskapet til den bilen som hadde skadet henne. Hun fikk i alt 1, 3 mill. kroner. Herav utgjorde erstatningen 300 000 kroner for lidt inntektstap, 100 000 kroner for lidt merutgifter, 150 000 kroner for fremtidige merutgifter og 650 000 kroner for fremtidig inntektstap, mens ménerstatningen utgjorde 100 000 kroner. Det samlede beløpet satte Marte inn på konto i DsB.

Peder og Marte var enige om at skjæringstidspunktet etter ekteskapsloven § 60 skulle settes til 1. desember 1999.

Martes andel i aksjefondet var på skjæringstidspunktet verdt 370 000 kroner. Marte hadde videre en bil til en verdi av 180 000 kroner, bankkontoen på 1,3 mill. kroner og innbo til 20 000 kroner. Marte var gjeldfri.

Peders aktiva var en del juridisk litteratur, bl.a. 40 årganger av Norsk Retstidende og Rettens Gang, som til sammen hadde en salgsverdi på 80 000 kroner og fotoutstyr til 40 000 kroner, idet han helt siden barndommen hadde hatt fotografi som hobby. Han hadde videre en tomt som han hadde arvet etter sine foreldre, som hadde en verdi på 150 000 kroner, og som var hans særeie. Av gjeld hadde Peder en studiegjeld på 60 000 kroner og en gjeld til DsB på 30 000 kroner, som var stiftet i forbindelse med at han hadde lagt strøm frem til tomten. Ved skjæringstidspunktet hadde Peder igjen \$ 16 000 av stipendiet, som tilsvarte 120 000 kroner.

Det oppstod flere tvister mellom Peder og Marte. De ønsket begge å komme best mulig ut av det økonomiske oppgjøret mellom dem. I den forbindelse mente Peder at resten av stipendiet skulle holdes utenfor delingen. Peder krevet også å få overta leieretten til leiligheten i Bakkegaten, som han trengte når han kom hjem med Julie og barnet.

Drøft og avgjør:

1. Om Peder kan få overta leieretten til leiligheten i Bakkegaten.
2. Hvor meget Marte kan utta forlods (før delingen) av sine eiendeler.
3. Hvor meget Peder kan ta ut forlods (før delingen) av sine eiendeler.
4. Om Peder kan kreve forlods (før delingen) pc'en med skriver som han hadde med seg til USA.
5. Hvordan Peders gjeld skal komme i fradrag.

På bakgrunn av de svar du er kommet til på spørsmålene 2-5 ovenfor, sett opp med tall hvor mye som er gjenstand for likedeling fra henholdsvis Marte og Peder.

Eksamensoppgave privatrett grunnfag høsten 2002

HHH-oppgave

(Antatt tidsforbruk 4 timer –denne delen teller 4/8)

1. Gi en kort oversikt reglene om pliktdelsarv i arvelovens §§ 29 og 30.

2. Hvilke hensyn taler for og imot regler om pliktdelsarv?

3. Peder Ås var en velstående, pensjonert forretningsmann. Han var enkemann og hadde skiftet med sine fire barn da hustruen døde i 1995. Den eldste av barna var Arne, som flere ganger hadde forsøkt å starte eget firma, hovedsakelig ved hjelp av gaver og lån fra faren. I løpet av 10 år hadde Peder brukt over 1. mill. kroner på denne form for hjelp. Lånene hadde han ettergitt. Samtlige forretningsforsøk til Arne hadde vært mislykket og kontakten mellom far og sønn var etterhvert minimal. Barna Pål og Turid var begge gift og veietablert med egen bolig og jobb. Yngst av barna var Stine som studerte og hadde en betydelig studiegjeld. I 1998 traff Peder Ås en 10 år yngre kvinne, Marte Kirkerud som etter kort tid flyttet sammen med ham i hans store villa. Våren 2001, da Peder var 70 år, fikk han et hjerteinfarkt. Han kom seg, men innså at det nå var på tide å opprette et testament. I tillegg til villaen eide Peder et landsted i Kragerø og kapital plassert i aksjefond. Landsted og aksjefondet hadde hver en verdi på 2 mill. kroner.

I testamentet bestemte han for det første at Stine skulle arve villaen. Marte Kirkerud skulle dog ha vederlagsfri boret til hele huset de første ti år etter hans død. Videre bestemte han at sønnen Arne skulle "arve minst mulig" etter ham siden han tidligere hadde fått så mye fra ham. Pål skulle arve landstedet, mens Turid fikk aksjene.

Peder døde brått i juni 2002. På skifte ble det strid mellom arvingene om testamentets forskjellige bestemmelser. Boligen ble taksert til 5 mill. kroner (uten boret). Verdien av boretten til Marte Kirkerud ble satt til 1,5 mill. kroner. Verdien av landstedet var steget til 3 mill. kroner, mens aksjene nå bare var verd 1 mill. kroner. Peder døde gjeldfri.

Samtlige barn gjorde på skifte gjeldende at boretten til Marte Kirkerud krenket pliktdelsreglene og var ugyldig. Etter deres mening hadde derfor Marte Kirkerud ikke rett til å arve noe fra dødsboet. Arne mente at bestemmelsen om at han skulle arve minst mulig etter faren var ugyldig, og derfor skulle sees helt bort fra. Arne, Pål og Turid hevdet videre at bestemmelsen om at Stine skulle arve huset, krenket deres pliktdelsrett. Turid hevdet at bestemmelsen om landstedet krenket hennes pliktdelsrett og at hun og Pål under enhver omstendighet skulle arve like meget.

Drøft og avgjør følgende spørsmål:

Krenker bestemmelsen om boret for Marte Kirkerud reglene om pliktdel?

Dersom bestemmelsen om boret krenker pliktdelen, har Marte Kirkerud krav i boet?

Har Arne krav på arv og i tilfelle hvor meget?

Har Stine krav på å arve villaen, forutsatt at Marte Kirkerud ikke har noen boret?

Har Pål krav på å arve landstedet?

Eksamensoppgave privatrett grunnfag - våren 2004

PRAKTIKUMSOPPGAVE

(Antatt tidsforbruk 5 timer – denne del teller 5/8)

Peder og Kari Ås giftet seg i 1965. De hadde felleseie. Sammen fikk de barna Tom, født 1967, og Trine, født 1969. I 1966 startet Peder sitt eget spedisjonsfirma, Ås Transport AS, med seg selv som eneaksjonær og daglig leder. Naturlig nok tok etableringen og driften av firmaet det meste av Peders tid. Kari, som da de giftet seg var fulltidsansatt som kontordame i et revisorfirma, fant derfor å måtte vie sin tid til hus og hjem. Først i 1980 gjorde hun sin gjeninntreden i arbeidslivet, som sekretær i Ås Transport i 50 % stilling, mens hun i 1990 gikk over til fulltids stilling. Kari's inntekter gikk til dekning av daglige forbruksutgifter. Peder tok seg av "de større ting", som hus- og billån, forsikringer osv.

Ås Transport kjøpte i 1975 en firmahytte på Storefjell, som fikk navnet "Åstoppen". Selv om hytta ble stilt til disposisjon for samtlige av firmaets ansatte, var det utvilsomt familien Ås som brukte den mest. Hytta lå i et utmerket jaktterreng, noe som passet Peder svært godt. Da sønnen Tom kom i tenårene, var han ofte med faren på hytta. I 1989 fant Peder ut at ettersom familiens bruk av hytta var blitt såpass dominerende i forhold til de øvrige ansattes, var det bare rett og rimelig at familien kjøpte hytta av firmaet. Kjøpesummen ble satt til kr. 900.000,-, som var antatt markedspris på dette tidspunkt. Kjøpesummen ble dekket av midler Peder hadde oppspart under ekteskapet, og eiendommen ble overført i Peders navn.

I 1993 ble Peder rammet av en alvorlig sykdom. Som en følge av sykdommen begynte Peder å tenke på fremtiden. Tom, som på dette tidspunktet nettopp hadde avsluttet økonomiutdannelse i USA, og akkurat hadde tiltrådt som økonomisjef i Ås Transport AS, ble tiltenkt rollen som daglig leder i firmaet. I 1994 overførte Peder aksjene i firmaet vederlagsfritt til Tom og Trine, som ble sittende med en aksjepost på 50 % hver. Tom overtok som daglig leder av firmaet våren 1996.

Høsten 1996, under en jakttur med Tom, kom Peder også til å tenke på hytta. Peder syntes det var både rett og rimelig at Tom skulle overta "Åstoppen" når han døde, ettersom de to hadde vært der så mye sammen. Han nevnte dette for Tom, som ble svært glad for det. Vel hjemme igjen laget Peder et testament med følgende ordlyd:

"Herved testamenterer jeg hytta "Åstoppen", gnr. 90 bnr 10 i Storefjell kommune, til min sønn Tom Ås. Min kone Kari Ås' rett til å sitte i uskiftet bo skal ikke stå i veien for Toms rett etter dette testament til å overta "Åstoppen".

Testamentet ble undertegnet 12. oktober 1996 på Peders kontor. Som testamentsvitner underskrev Peders bror Olav, samt Toms samboer, Mette Haug. Både Kari og Trine ble informert om testamentet, og selv om de ikke likte det, foretok de seg ikke noe med det.

Peder ble mot slutten av 1990-tallet stadig dårligere, og høsten 2001 døde han. Han etterlot seg en formue som på tidspunktet for dødsfallet var verdsatt til 7.000.000,-, inklusive hytta, som på dette tidspunkt hadde en markedsverdi på kr. 1.800.000,-. Kari overtok boet uskiftet. Tom tenkte i den forbindelse på farens testament vedrørende hytta, men orket ikke i denne situasjonen å ta opp spørsmålet med moren. Det fikk vente til hun var kommet seg litt mer etter Peders død. Selv brukte han heller ikke hytta så mye lenger. Tom hadde skaffet seg hytte på Sørlandet, og ferieturene gikk som

regel dit. Men han tenkte at når barna hans ble større, ville de sikkert komme til å benytte "Åstoppen" oftere.

Våren 2003 var Trine Ås på utkikk etter hytte på fjellet sammen med sin familie. Etter å ha ledd en stund uten å finne noe som passet, kom Trine til å tenke på "Åstoppen". Hun tok opp saken med moren, som var positiv til å selge hytta til Trine. Betingelsen måtte likevel være at Trine betalte markedspris for "Åstoppen". Trine var enig i det, og betalte kr. 2.000.000,- for eiendommen.

Da Tom noen uker senere fikk rede på transaksjonen, ble han svært oppbrakt, idet overdragelsen var i strid med farens vilje uttrykt i testamentet. Han krevde derfor at Trine overførte eiendommen til ham. For det første måtte han kunne gå til retten for å få eiendommen utlagt til seg etter regelen i arvelovens § 11 første ledd. Han hadde hatt adgang til dette ved farens død, og denne adgangen var fortsatt i behold, ettersom hensynet til moren var den eneste grunnen til at han ikke hadde benyttet seg av den tidligere. For det andre måtte testamentet under enhver omstendighet i seg selv anses for å gi grunnlag for kravet om overføring av eiendommen, idet testamentet måtte betraktes som et særskilt fastsatt "atterhald" i henhold til arvelovens § 18 første ledd.

Trine motsatte seg overføring av eiendommen. Testamentet var ugyldig, idet verken Olav eller Mette kunne anses som habile. Og i alle tilfeller måtte farens testament stå tilbake for morens disposisjonsrett i uskiftet bo, jf. arvelovens § 18.

Spørsmål 1: Drøft og avgjør om testamentet er ugyldig.

Spørsmål 2: Forutsatt testamentets gyldighet: Drøft og avgjør om Tom kan gjøre rett gjeldende etter testamentet. Begge Toms grunnlag skal drøftes.

Videre anførte Trine at faren under enhver omstendighet ikke hadde hatt rett til å testamentere bort hele hytta, ettersom begge foreldrene måtte anses som eiere av hytta. Det forhold at Peder hadde anskaffet hytta for egne midler og at hytta sto i hans navn, var ikke ensbetydende med at han var eneieier. Kari hadde ofret store deler av sin yrkeskarriere for hans skyld. Kari's arbeid i hjemmet, sammenholdt med at hennes inntekter hadde gått til dekning av fortløpende forbruksutgifter, måtte innebære at hytta var i sameie mellom ektefellene med en ideell andel på 50 % hver. Om testamentet kunne gjøres gjeldende, måtte det tolkes slik at Tom bare skulle ha den halvpart av hytta som tilhørte Peder, og at hytta derfor måtte være i sameie mellom Trine og Tom. Tom avviste dette.

Spørsmål 3: Forutsatt at Tom har rett etter testamentet: Drøft og avgjør om han har krav på hele hytta eller kun en ideell andel.

Ved finansieringen av hyttekjøpet hadde Trine tatt opp et lån på kr. 800.000,-, som var blitt sikret med pant i "Åstoppen". Tom forlangte heftelsen slettet. Trine aksepterte dette for det tilfellet at Tom kunne kreve hele eiendommen overført til seg. Men hun mente at i fall Tom kun hadde krav på en ideell andel, og at hytta derfor skulle anses som søskenes sameie, måtte hun ha rett til å flytte panteheftelsen over til sin ideelle andel. Hun hadde tatt opp spørsmålet med banken, og den var villig til å akseptere pant i den ideelle andel. Tom bestred at Trine hadde rett til å pantsette sin ideelle andel i eiendommen.

Spørsmål 4: Forutsatt at Tom kun har krav på en ideell andel i "Åstoppen": Kan Trine pantsette sin ideelle andel i eiendommen?

Eksamensoppgave privatrett grunnfag - høsten 2004

HHH-oppgave

(Antatt tidsforbruk 4 timer – denne del teller 4/8)

1. Om tilbakekall og endring av gjensidige testamenter. Både situasjonen før og etter dødsfallet til den første av testatorene skal behandles. Kun særreglene for gjensidige testamenter skal behandles.

2. Hvilke hensyn begrunner reglene om tilbakekall og endring av gjensidige testamenter?

3. Marte og Peder Ås var gift. De hadde felleseie. Ekteparet, som ikke hadde barn, opprettet 15. desember 1993 et gjensidig testament som inneholdt bl. a. følgende bestemmelser:

”Ved førstavedes bortgang skal den lengstlevende av oss arve alt hva førstavede etterlater seg. Dermed blir lengstlevende eneeier av vårt samlede felleseie med full rådighet i levende liv, med rett til å disponere over dette i enhver henseende, så vel ved salg, gave eller på hvilken som helst annen måte. Ved lengstlevendes bortgang skal det som da er i behold av vårt felleseie deles i to like store deler. Hver halvpart skal tilfalle våre respektive arvinger etter loven.”

Marte døde etter at hun i lengre tid hadde hatt kreft, julaften 1997. Peder overtok arven i henhold til det gjensidige testamentet.

Peder hadde i 1960 bortadoptert en sønn, Rasmus, som han senere ikke hadde noen kontakt med. I 2002 gjenoppstod kontakten mellom Peder og Rasmus. Peder opprettet da 15. mars 2002 et testament, hvor han innsatte Rasmus som universalarving, d. v. s. at Rasmus skulle arve hele formuen, herunder en leilighet på Majorstuen.

Peder døde i mars 2003, og det oppstod to tvister i dødsboet.

For det første hevdet Rasmus at Peder måtte ha anledning til i testament å disponere over hele formuen til fordel for ham. Martes slektsarvinger bestred dette. Det gjensidige testamentet kunne ikke forstås slik at Peder hadde en så omfattende testasjonsrett.

For det annet hevdet Rasmus at selv om Peder ikke i testament kunne disponere over hele formuen til fordel for ham, måtte Peder under enhver omstendighet stå fritt til i testament å disponere over leiligheten på Majorstuen til fordel for ham. Martes slektsarvinger var ikke enige i dette, fordi leiligheten i sin tid var anskaffet av Marte og Peder sammen.

Drøft og avgjør:

1. Hadde Peder rett til å disponere over hele formuen ved testament?
2. Forutsett at Peder ikke hadde rett til å disponere over hele formuen ved testament: Hadde Peder rett til i testament å disponere over leiligheten på Majorstuen?

Begge spørsmål skal besvares.

Eksamensoppgave privatrett grunnfag - våren 2005

HHH-oppgave

(Antatt tidsbruk fem timer – denne del teller 5/8)

1. Gi en fremstilling av reglene om gjeldsavleggelse på felleseieskifte mellom ektefeller. Gjør også rede for hvilke hensyn som begrunner disse reglene.

2. Peder Ås og Marte Kirkerud giftet seg i 1990. De hadde felleseie, og de anskaffet i fellesskap en enebolig som de bodde i. Peder hadde forøvrig med seg en leilighet inn i ekteskapet som var verdt kr. 2.000.000. I tillegg eide Peder en hytte på Sørlandet som han i 1992 hadde arvet gjeldfri fra sine foreldre.

Da Peder arvet hytten, var antatt markedsverdi kr.1 million. I 1995 ønsket Peder å bygge svømmebasseng på hytten. Verdien på hytten var da på grunn av markedsutviklingen steget til kr. 1,2 millioner. Etter at svømmebassenget var ferdig, steg verdien på hytten ytterligere kr. 300.000, slik at verdien på slutten av 1995 var kr. 1,5 millioner. Utgiftene til svømmebassenget ble i sin helhet lånefinansiert ved at Peder tok opp et lån på kr. 300.000 med pant i partenes felles bolig i Oslo.

I 2004 var Peder voldelig mot Marte, og han ble dømt til å betale henne kr. 100.000 i oppreisning, noe Peder ikke betalte. Etter denne episoden ble Peder og Marte separert. Peder krevde verdien av leiligheten og hytten skjevdelt. Det var enighet om at Peder bare hadde rett til å skjevdele deler av verdien av hytten, og at Marte kunne ta ut oppreisningsbeløpet forlods etter ekteskapsloven § 61 bokstav d. Men det oppstod en rekke tvister i skifteoppgjøret vedrørende gjeldsavleggelsen. Peders hytte var nå steget i verdi til kr. 3 millioner. Leiligheten som Peder hadde med seg inn i ekteskapet, hadde nå en verdi på kr. 2,4 millioner. Verdien på eneboligen var kr. 9,6 millioner, og det gjenstod kr. 800.000 av boliglånet som partene hadde tatt opp i fellesskap. Videre hadde Peder et studielån på kr. 80.000 og Marte et studielån på kr. 110.000. Peder hadde også fortsatt lånet (kr. 300.000) som var brukt til å betale svømmebassenget, da han bare hadde betalt renter på dette lånet.

Drøft og avgjør:

1. Hvordan skal boliglånet (kr. 800.000) behandles på skifte?
2. Hvordan skal lånet for å bygge svømmebassenget (kr. 300.000) behandles på skifte?
3. Hvordan skal Peders gjeld til Marte (kr. 100.000) behandles på skifte?
4. Hvordan skal Peders og Martes studielån (kr. 80.000 og kr. 110.000) behandles på skifte?
5. Sett opp med tall hvor mye som kommer til likedeling fra henholdsvis Peder og Marte.

Alle spørsmål skal besvares.

Eksamen JUR1000 våren 2005

Praktikumsoppgave (antatt eksamenstid 4 timer)

Peder Ås var en vellykket forretningsmann i slutten av trettiårene da han traff den nesten tyve år yngre Marte Kirkerud. Etter en kort romanse giftet de seg i januar 2000, og flyttet inn i Peders herskapsvilla i Parkalleen 20 i Lillevik.

Ekteparet inngikk ingen avtaler i forbindelse med giftemålet, men et halvt års tid etter bryllupet kom Peder i snakk med en barndomsvenn, Lars Holm, som var jurist. De diskuterte ekteskapslovgivningens grunnprinsipper, og det slo Peder at han kanskje hadde vært litt ubetenksom ved ikke å inngå en avtale om særeie – ikke minst tatt i betraktning hans gode inntekter under ekteskapet. Han gikk hjem og skrev et utkast til avtale hvor det sto: ”Alt det vi eier og senere erverver skal være hver enkelts særeie.” Formuleringen hadde han funnet i foreldrenes gamle særeieavtale. Han tenkte at det ikke var noen grunn til å bry sitt advokatfirma med avtalen, ettersom de likevel ikke var spesialister på familierett. Da Marte ble presentert for avtaleteksten, nølte hun: ”Vi skal jo leve et langt liv sammen, og da bør vi vel dele likt”, sa hun. Etter noe diskusjon ble de enige om at boligen i Parkalleen burde være felleseie. Det var en villa som Peder hadde kjøpt til markedspris av sin onkel noen år før han giftet seg. Villaen hadde vært i Ås-familiens eie i generasjoner, og Peder ønsket derfor å beholde den etter en eventuell skilsmisse. Dette gikk Marte med på, og i desember 2000 inngikk de følgende avtale:

”Alt det vi eier og senere erverver skal være hver enkelts særeie, bortsett fra boligen i Parkalleen 20 som skal være felleseie. Peder Ås har rett til å løse ut boligen til markedspris dersom vi skulle bli skilt.”

Begge undertegnet ektepakten og de fikk også to vitner til å undertegne, slik loven krevde.

Ekteskapet gikk godt de første årene. Marte var en ivrig turgåer, særlig var hun glad i å gå i fjellet. På sin 22-årsdag fikk hun en seter i Rondane med ett mål tomt i gave fra Peder. Han hadde laget en ektepakt hvor seteren ble gjort til hennes særeie. Han fikk to vitner til å undertegne ektepakten. Marte – som ikke hadde skrevet under – ble både overrasket og glad over den fine gaven.

Etter hvert begynte Peders inntekter å skrumpe inn. Det gikk ikke lenger så godt med forretningene, og han måtte selge unna en del verdier for å kvitte seg med gjeld. Med Marte gikk det bedre. Hun hadde begynt å studere økonomi og hennes store lidenskap var analyser av aksje- og verdipapirmarkedet. Allerede under studietiden hadde Marte pågang fra meglerfirmaer som ønsket hennes tjenester og hun ble spådd en lysende fremtid innen finans. Peder var ikke lenger så sikker på om særeieavtalen var så gunstig som han først hadde trodd. En dag minnet han Marte på hennes uttalelse om at de burde dele likt, og de ble enige om følgende tekst til en tilleggsavtale:

”Vår tidligere avtale om særeie skal gjelde fram til Marte blir ferdig med studiene og kommer i fast arbeid.”

Peder undertegnet ektepakten, men Marte fikk ikke skrevet under. Hun sto på farten til å reise på en tremåneders studietur til USA, og midt i de hektiske reiseforberedelsene glemte hun hele ektepakten. Etter at Marte hadde reist, sørget Peder for vitnepåtegninger og la ektepakten i en skuff. Der ble den liggende, og på grunn av alt som skjedde etter hjemkomsten ble den ikke tatt fram igjen før samlivet var over.

I USA traff Marte en mann på sin egen alder som delte hennes brennende interesse for aksjemarkedet. De holdt kontakten også etter hjemkomsten, og det ble etter hvert klart for Marte at ekteskapet med Peder var et stort feilgrep. I januar 2005 – rett etter at hun var ferdig med eksamen og hadde begynt i meglerfirmaet ”Smith og Smuhle” – begjærte hun separasjon. Marte hadde ingen formue bortsett fra seteren i Rondane verdt kr. 300.000 og hun hadde også en studiegjeld på kr. 300.000. Peder hadde avviklet forretningen, og hadde ingen gjeld. Han eide verdier for 8 mill. kr. – hvorav villaen til 6 mill. kr. utgjorde størsteparten. De resterende 2 mill. kr. stammet fra hans oppsparte inntekter under de første årene av ekteskapet.

I forbindelse med skilsmissen oppsto flere tvister:

Peder hevdet at ektepakten hvor seteren i Rondane ble gitt i gave til Marte var ugyldig og at han kunne kreve den tilbake fra henne. Peder hadde to grunnlag for sin påstand om ugyldighet: For det første viste han til at Marte ikke hadde undertegnet ektepakten. For det andre viste han til at ektepakten ikke var tinglyst selv om det dreide seg om en overdragelse av fast eiendom. Marte sa seg uenig i begge anførselene.

1. Kan Peder kreve seteren i Rondane tilbake fra Marte?

Peder og Marte var også uenige om hvordan delingsoppgjøret skulle foregå. Peder hevdet at tilleggsavtalen om at særeiet skulle opphøre når Marte kom i fast arbeid, ikke kunne være gyldig, siden Marte ikke hadde undertegnet ektepakten. Marte bestred at hennes undertegning var nødvendig, da hun bare fikk fordeler av avtalen. Under enhver omstendighet, hevdet Peder, måtte avtalen falle bort fordi det ikke gyldig kunne settes et slikt vilkår i en avtale om særeie. Marte bestred også dette.

2. Er tilleggsavtalen om bortfall av særeie gyldig?

Forutsett i det følgende at tilleggsavtalen om bortfall av særeie ikke er gyldig, og at avtalen fra desember 2000 kommer til anvendelse. Under en slik forutsetning var Marte og Peder enige om at alt de eide var særeie, bortsett fra boligen som var felleseie. Men Peder hevdet at han likefullt kunne holde verdien av boligen utenfor delingen etter regelen i ekteskapsloven § 59. Marte var uenig i at avtalen kunne forstås slik.

3. Skal verdien av boligen deles likt?

Uavhengig av om verdien skulle deles likt eller ikke, ønsket Marte fortsatt å bo i villaen. Den lå vegg i vegg med meglerhuset, og med lange arbeidsdager var det meget praktisk for henne å bo så nær arbeidsstedet. Hun krevde derfor boligen utlagt til seg etter ekteskapsloven § 67. Peder hevdet for det første at denne bestemmelsen ikke kom til anvendelse og viste til avtalen om at han skulle overta villaen. Dessuten mente han at selv om bestemmelsen skulle anvendes, kunne Marte ikke ha rett til å overta boligen.

4. Har Marte rett til å overta boligen på skiftet?

Alle spørsmålene skal besvares.

Eksamen JUR1000 høsten 2005

Praktikumsoppgave

(antatt eksamenstid 5 timer)

I

Cathrine Holm satt i uskiftet bo etter at ektemannen, Lars Holm, som døde i 1994. Cathrine Holm satt i uskiftet bo med deres felles datter Kari og med Lars' særkullsbarn, Ole Vold. Ole Vold hadde samtykket i at Cathrine Holm fikk sitte uskifte. Verdier i uskifteboet var en borettslagsleilighet og en hytte. Cathrine Holms mor, Marte Kirkerud, døde i desember 1997 og Cathrine Holm arvet et beløp på kr. 900.000 etter henne. Hun gav kr. 400.000 av disse videre til datteren Kari. Ole protesterte og hevdet at Cathrine ikke hadde anledning til å gi Kari disse pengene så lenge hun satt i uskifte. Cathrine protesterte og viste til at uskifteboet, til tross for gaven til Kari, hadde økt med kr. 500.000.

Spørsmål 1: Har Cathrine Holm rett til å gi kr. 400.000 til Kari?

Ole Vold lot det bli med protestene, og gikk ikke videre med saken om gaven til Kari. Han ønsket først og fremst et godt forhold til Cathrine. Cathrine var takknemlig for at det ikke ble noen tvist, og hun fant ut at hun ville testamentere hytta til Ole, et sted som han var sterkt knyttet til. Kari hadde aldri trivdes særlig godt der, fordi den lå langt til fjells og i motsetning til Ole var hun ikke opptatt av jakt og fiske. Lars Holm hadde arvet hytta etter sine foreldre før han og Cathrine giftet seg. Cathrine Holm opprettet et testament der det het at Ole skulle overta hytta vederlagsfritt, og det resterende av boet skulle deles mellom Kari og Ole etter arvelovens regler.

Cathrine Holm døde høsten 2004, og det oppsto uenighet mellom Kari og Ole om fordelingen av boet, og tvisten måtte avgjøres av tingretten. Hytta ble taksert til kr. 400.000, leiligheten til 1,2 mill. og bankkontoen beløp seg nå til kr. 100.000. Cathrine som de siste tiårene hadde vært mye plaget av sykdom, hadde benyttet arven etter sin mor til å reise til varmere strøk om vinteren.

Kari hevdet at testamentet til fordel for Ole var ugyldig. Formreglene var overholdt, men hun mente at innholdet i testamentet var i strid med pliktdelsreglene og andre bestemmelser om uskifte. Hun ønsket at hytta skulle selges. Ole mente at testamentet måtte legges til grunn for arveoppgjøret. Han mente at Cathrine hadde vært i sin fulle rett til å testamentere hytta til ham. I hvert fall hadde han rett til å overta hytta mot vederlag hvis retten kom til at testamentet var i strid med pliktdelsreglene. Endelig hevdet Ole at hvis han ikke fikk overta hytta, hadde han krav på et beløp på kr. 400.000 før den øvrige arven skulle fordeles. Det var bare rett og rimelig at han fikk et slikt beløp, på bakgrunn av de kr. 400.000 som Kari hadde fått i 1998.

Kari avviste alle Oles krav og hevdet at ingen av hans anførsler var rettslig holdbare.

Spørsmål 2: Har Ole Vold rett til å få overta hytta i henhold til testamentet?

Spørsmål 3: Forutsett at Ole Vold ikke får medhold i spørsmål 2. Har han mot vederlag rett til å overta hytta på dødsboskiftet?

Spørsmål 4: Forutsett at Ole Vold ikke har rett til å overta hytta slik det var bestemt i testamentet. Har han da innenfor pliktdelsreglene krav på å bli tilgodesett med inntil det tilsvarende beløp før resten av arven deles?

II

Peder Ås og Kari Holm flyttet sammen sommeren 1998 etter å ha vært kjærester et par år. På samme tid kjøpte de en selveierleilighet som de betalte kr.800.000 for. De var enige om at de sammen skulle eie leiligheten med en halvpart på hver. De kr. 400.000 som Kari hadde fått av morens arv, ble i sin helhet brukt til kjøp av leiligheten. Resten av kjøpesummen ble skaffet til veie ved at Peder Ås lånte kr. 400.000 i DN-bank. Selv om bare Peder var ansvarlig for lånet, samtykket Kari i at DN-bank fikk panterett i hele leiligheten som sikkerhet for lånet. Lånet var avdragsfritt de første tre årene.

Samlivet gikk ikke så bra og høsten 2000 ble Peder og Kari enige om å gå fra hverandre og å selge leiligheten. Den ble solgt for 1 mill kr, men de to ble ikke enige om fordelingen av salgssummen etter at gjelden var betalt. Peder hevdet at nettobeløpet på kr. 600.000 skulle fordeles likt mellom dem. Kari mente at hun skulle ha kr 500.000 og at Peder alene fikk dekke gjelden. Peder hadde rett før samlivsbruddet betalt renter på lånet med kr. 10.000, og han krevde at Kari skulle betale halvparten. Kari motsatte seg også dette.

Spørsmål 5: Hvordan blir fordelingen av nettosalgssum?

Spørsmål 6: Kan Peder forlange at Kari skal betale halvparten av rentene?

Alle spørsmålene skal besvares.

Eksamensoppgave JUR1000 - 1. avdeling våren 2007

DAG 2

Del 1: Praktikum (5/8)

I

Guri Holm og Lars Bø, som begge studerte jus, traff hverandre på et studenttreff i Frokostkjelleren. De flyttet sammen og giftet seg i 1985. Guri og Lars fikk i løpet av kort tid tre sønner; Per, Pål og Espen. I tillegg hadde Guri en datter, Anne Maij, fra et tidligere forhold.

Lars etablerte etter hvert egen forretningsvirksomhet. Guri og Lars opprettet da en ektepakt i 1993 som bestemte at Lars forretningsvirksomhet skulle være hans særie. Videre ble det bestemt at den felles bolig, som Lars opprinnelig hadde arvet, skulle overføres som gave til Guri og gjøres til hennes særie. I ektepakten ble det også inntatt bestemmelse om rett til uskifte med særiemidler. I den forbindelse ble det bestemt at dersom Lars døde først og Guri ble sittende i uskifte, skulle Guri sine særie ikke inngå i uskifteboet. Hvis uskifteboet skulle skiftes mens gjenlevende var i live, skulle fordelingen skje med en halvpart til de to grupper av arvinger.

I tillegg til boligen og forretningsvirksomheten til Lars, eide Lars en hytte på Sørlandet som han hadde arvet fra sine foreldre. Lars hadde også et betydelig bankinnskudd. Guri på sin side eide en stor smykkesamling da ektepakten ble opprettet.

Lars døde i januar 2005. Han etterlot seg intet testament.

Forholdet mellom Guri og Per og Pål hadde i den siste tiden blitt meget dårlig, da de hadde oppdaget at Guri ved flere anledninger mens Lars levde, hadde vært utro. Espen derimot reagerte ikke negativt på Guri sine utroskap. Det oppstod flere arvetvister mellom Guri og Per og

Pål da Guri gjorde det klart at hun ønsket å sitte i uskiftet bo med felleseiet og Lars særie. Hennes eget særie ønsket hun å holde utenfor uskifteboet.

Per og Pål hevdet at Guri ikke kunne sitte i uskifte med hytten som Lars hadde arvet. Denne måtte deles som arv etter Lars.

Videre hevdet Per og Pål at ektepaktens bestemmelser om uskifte med særiemidler måtte være ugyldig fordi den på en illojal måte krenket deres pliktdelsrett. Realiteten i ektepakten (det forhold at skifte mens Guri var i live, skulle skje med en halvdel på hver), var at Lars hadde bestemt at halvparten av hans særie skulle tilfalle Guri etter hans død. Dette var både i strid med de formelle krav til en dødsdisposisjon, og til de materielle regler om livsarvingenes pliktdelsrett. Loven gir ikke ektefeller adgang til å avtale en slik deling av uskiftebo som består av særiemidler.

Endelig hevdet Per og Pål at dersom Guri skulle overta Lars særie uskiftet, måtte i alle fall hennes eget særie gå inn i uskifteboet. De viste til arvelovens bestemmelser om dette, og det forhold at Lars hadde eid boligen fra før ekteskapet.

Guri på sin side hevdet at hun hadde en ubetinget rett til uskifte med felleseiemidler. Når det gjaldt ektepakten, påsto Guri videre at den måtte legges til grunn i sin helhet. Alle disposisjoner og bestemmelser var gjort innenfor lovens rammer.

Drøft og avgjør:

1. Hadde Guri rett til å sitte i uskifte med Lars sin hytte?
2. Er det etter ekteskapsloven adgang til å opprette en slik ektepakt Lars og Guri hadde gjort? Hvordan skal ektepakten bedømmes etter arverettslige regler?

Per og Pål og Guri kom til enighet, og Guri overtok boet i uskifte i h. t. ektepaktens bestemmelser, herunder Lars sin hytte.

Etter ett år ønsket hun å overføre hytten vederlagsfritt til Pål, og skjøte ble utstedt. Per og Espen som begge hadde egne hytter, samtykket i dette. Men da Anne Maij fikk høre om det, reagerte hun omgående og reiste søksmål om omstøtelse av overdragelsen av hytten. Anne Maij hevdet at Guri når hun satt i uskiftet bo, ikke kunne overføre hytten til Pål på denne måten.

3. Hadde Guri rett til å overføre hytten vederlagsfritt til Pål?

II

Da Espen i 2002 konfirmerte seg, hadde Lars gitt han et bankinnskudd på 300.000 kroner. Pengene hadde Lars i sin tid fått som gave fra sin far. I talen til Espen sa Lars at dersom Per og Pål hadde dårlig økonomi når Lars døde, skulle gaven avkortes i arven til Espen.

Per og Pål var kunstnere, men inntektene var dårlige, og de ble etter hvert nærmest blakke.

Fortsatt var Guri forhold til Per og Pål anstrengt, mens Espen var hennes øyesten. Hun bestemte derfor i en erklæring at det som kunne oppfattes som et betinget påbud om avkortning av Espens konfirmasjonsgave, nå skulle bortfalle. Under enhver omstendighet måtte hun kunne omgjøre avkortningspåbudet for sin halvdel av gaven. Guri viste til arvelovens regler om avkortning, hvor hun mente at det fremgikk at en slik gave ble regnet som gitt av begge foreldrene.

Per og Pål protesterte omgående når de fikk vite om erklæringen. De viste til at gaven var gitt av Lars alene, og at midlene stammet fra hans far slik at dette var skjevdelingsmidler.

4. Foreligger det et påbud om avkortning av Lars konfirmasjonsgave?
5. Forutsett at det foreligger et påbud om avkortning: Kan Guri omgjøre Lars påbud helt eller delvis?

III.

Guri traff en ny mann, og hun begjærte derfor 2. mai 2007 offentlig skifte av uskifteboet. Det skal legges til grunn at ektepakten gjaldt etter sin ordlyd, og at Espens arv skal avkortes med 300.000 kroner.

Guri hadde følgende aktiva:

Boligen: 4 millioner kroner

Forretningsvirksomheten: 10 millioner kroner

Bankinnskudd: 1,6 millioner kroner

Smykker: 400.000 kroner

Det var ingen gjeld.

6. Sett opp den verdimesige fordelingen av midler ved dette skifteoppgjøret, herunder hvor mye Guri, Per, Pål og Espen får hver.

EKSAMENSOPPGAVE JUR1000 – 1. AVDELING,

DAG 1, VÅREN 2008

Del I: Teori (antatt eksamenstid 2 timer)

Redegjør for hovedtrekkene når det gjelder reglene for ektefellers ansvar for gjeld. Både ansvaret overfor kreditor og dekning internt mellom ektefellene skal behandles.

Del II: Praktikum (antatt eksamenstid 4 timer)

Marte og Peder traff hverandre i år 2000, og de hadde vært kjærester et halvt års tid da Marte ble gravid. Begge var i begynnelsen av 20-årene og ville nok helst ha ventet med å stifte familie, men de bestemte seg likevel for å gi forholdet en sjanse. De leiet en liten leilighet i Lillevik sentrum, og i februar 2001 giftet de seg.

Marte arbeidet i et reklamebyrå med en årsinntekt på rundt kr 300.000. Peder tjente omtrent like mye, men hans inntektsforhold var mer usikre ettersom inntektene stammet fra frilansoppdrag og stipender. Han hadde nettopp gitt ut sin første roman, og ble betegnet som en lovende forfatter. Marte ønsket at de skulle kjøpe seg egen bolig, og rett etter bryllupet så de på et rekkehus i Lillevik som var til salgs for kr 1.600.000. Det lå i utkanten av byen, rett ved et skogholt hvor barn kunne leke fritt. Ingen av dem hadde egenkapital. Peder mente at den økonomiske risikoen var for stor med deres inntektsforhold. Han ville derfor ikke være med på noe kjøp. Marte prøvde å overtale ham - hun viste blant annet til at det lå et lite anneks nederst i hagen som han kunne bruke til dikterstue - men til ingen nytte. Han var ikke til å rikke.

Peder og noen venner hadde lenge planlagt en biltur i Øst-Europa, og i mars 2001 dro de av gårde. Et par uker etter at Peder hadde reist, ringte Marte ham på mobilen og fortalte at rekkehuset fremdeles var til salgs. En god venninne av henne - som også var gravid - hadde kjøpt hus rett bortenfor, og hun mente det vil være ideelt å bo så nær hverandre. Etter noe diskusjon frem og tilbake, endte det med at Peder sa: "Hvis du absolutt må ha det huset, så greit for meg."

Marte dro straks til Lillevik Sparebank og tok opp et lån på kr 1.600.000 og kjøpte huset. Hun ordnet med alt det praktiske. Hun sto som eneeier i skjøtet og fikk grunnbokshjemmelen overført til seg. Lånet var gitt på spesielt gunstige vilkår, siden Marte hadde et godt kundeforhold til banken. Peders samtykke til bankens panterett i huset ble ikke innhentet, jf. ekteskapsloven § 32, men slikt samtykke var heller ikke nødvendig siden huset på dette tidspunkt ikke tjente som felles bolig. Da Peder kom tilbake fra reisen i mai kunne de flytte inn, og i juni fødte Marte en datter.

Den første tiden levde den lille familien godt i rekkehuset i Lillevik. Peder kom også godt i gang med en ny roman. Etter hvert begynte problemene likevel å melde seg. Bilveien forbi huset ble utvidet og adkomsten til skogholtet ble i praksis avstengt. Andre veier i strøket ble omregulert, og plutselig gikk det meste av biltrafikken ut av Lillevik rett forbi rekkehuset. Støy og bråk fra den nye veien gjorde at Peder mistet konsentrasjonen i dikterstuen. I et forsøk på å bli ferdig med boken sluttet Peder helt å ta frilansarbeid. Familiens økonomi ble svakere og ubetalte regninger hopet seg opp. Peder satt hele dagen taus og innesluttet i dikterstuen og var umulig å snakke til. Han ble rasende hvis Marte forsøkte å ta opp økonomiske spørsmål med ham.

Til slutt gikk hun til sin bankforbindelse, Lillevik Sparebank, og tok opp et lån på kr 100.000. Hun brukte kr 60.000 av lånet til å betale mat og klær til familien. Resten, dvs. kr 40.000, brukte hun til byggearbeider på dikterstuen i et siste desperat forsøk på å gi Peder arbeidsro. En snekker foretok innvendig lydisolering og satte inn doble vinduer. Peder var etterpå takknemlig for disse utbedringene. Påkostningene førte ikke til verdiøkning på eiendommen, men det ga Peder ro til å skrive. Etter noen måneder var han ferdig med den samfunnskritiske romanen "Pengenes rettsskaffenhet". Boken ble en suksess.

Ekteskapet sto likevel ikke til å redde, og i januar 2005 flyttet Marte og Peder fra hverandre. Boligen, som var eneste aktivum av verdi i felleseiet, ble solgt. På grunn av den økte biltrafikken var boligen falt i verdi og salgssummen ble bare kr 1.100.000, altså kr 500.000 lavere enn den var kjøpt for. Marte hadde ved foreldrenes hjelp nedbetalt kr 100.000 på lånet. Boliglånet sto før salget til rest med kr 1.500.000, slik at kr 400.000 av lånet var udekket etter at boligsalget var et faktum. I tillegg kom forbrukslånet på kr 100.000.

Marte hadde etter bruddet meget vanskelig økonomi, og Lillevik Sparebank krevde Peder for resten av boliglånet på kr 400.000. Peder sto riktignok ikke som låntaker, men banken viste til at den hadde gått ut fra at Marte ved lånopptaket handlet på begges vegne ettersom Peder var forhindret fra å undertegne lånedokumentene på grunn av reisen i Europa. Peder på sin side viste til at han ikke hadde inngått noen avtale med banken om ansvar for gjelden.

Spørsmål 1: Er Peder overfor Lillevik Sparebank ansvarlig for hele eller deler av boliglånet?

Forutsett i det følgende at Lillevik Sparebank bare kan kreve Marte for boliglånet.

Marte hevdet at selv om hun alene var ansvarlig overfor banken, måtte Peder dekke halvparten av tapet på kr 400.000 i oppgjøret mellom dem. Hun viste til at de hadde vært enige om kjøpet av boligen. Det faktum at hun sto som kjøper og hadde grunnbokshjemmelen kunne ikke være avgjørende for eierforholdet til boligen, som hun mente var i sameie mellom dem. Hun hevdet at de eide boligen med en halvpart hver, og da måtte Peder innad også svare for halvparten av gjelden. Peder hevdet at Marte måtte dekke hele tapet alene. Han hevdet at hun var eneeier av boligen. Men selv om han skulle bli ansett for å være medeier med en halvpart, mente han at Marte likevel måtte bære gjelden alene. Det var hun som hadde stiftet gjelden, og de hadde ikke inngått noen avtale om at han skulle være med å dekke gjelden dem imellom.

Spørsmål 2: Kan Marte kreve at Peder i forholdet dem imellom må dekke halvparten av den udekkete boliggjelden?

Når det gjaldt forbrukslånet på kr 100.000 rettet ikke banken noe krav mot Peder. Men i det interne oppgjøret mellom Marte og Peder, mente Marte at Peder måtte betale deler av lånet. Hun viste til at kr 60.000 hadde gått til dekning av familiens forbruksutgifter, til mat og klær for hele familien – også Peder. De kr 40.000 som hadde gått til isolasjon av Peders dikterstue, var påkostninger som utelukkende var gjort i Peders egen interesse. Hun hadde brukt pengene til å hjelpe ham, og det ville bli helt urimelig om hun skulle sitte igjen med utgiftene, særlig når han nå fikk store inntekter fra boken. Peder nektet å betale noen del av forbrukslånet. Han viste til at han ikke hadde gått med på å ta opp noe forbrukslån.

Spørsmål 3: Kan Marte kreve at Peder betaler deler av forbrukslånet?

Både del I (teorioppgaven) og del II (praktikumsoppgaven) skal besvares.

EKSAMENSOPPGAVE JUR1000 – 1. AVDELING HØSTEN 2008

DAG 1 - Tirsdag 25. november Eksamenstid: kl. 10.00-16.00 I alt 3 sider

Praktikumsoppgave (6 timer)

Marte og Peder som begge var i 40-årene, flyttet sammen våren 2003 etter å ha vært kjærester i et halvt års tid. Marte hadde en liten selveierleilighet og Peder flyttet inn hos henne. To år senere arvet Peder ved testament et hus i et attraktivt boligstrøk i Oslo av en barnløs tante. Huset var innvendig meget nedslitt, og ble taksert til kr. 3.000.000. Marte og Peder bestemte seg for å selge Martes leilighet og flytte inn i huset som Peder hadde arvet. På dette tidspunkt var det stor etterspørsel etter mindre leiligheter, og etter at gjelden på Martes leilighet var dekket, ga salget en nettogevinst på kr. 1.000.000. Disse pengene ble investert i oppussing av huset etter Peders tante. Huset fikk nytt kjøkken og bad, og resten av boligen ble malt, fikk parkettgulv, moderne belysning m.v. Mens oppussingen pågikk – det tok 4 måneder - var Peder det meste av tiden på reise i Asia og USA i forbindelse med sin jobb som skipsingeniør. Marte som selv var arkitekt, fikk dermed alt ansvaret med å organisere oppussingsarbeidet, og hun utførte også selv en del av oppussingen med hjelp av sin far som nettopp var blitt pensjonist. Resultatet ble meget vellykket, og da arbeidet var ferdig ble huset som følge av oppussingen taksert til kr. 4.500.000.

Sommeren 2006 omkom Peder i en bilulykke under oppdrag på et verft i Spania. Peder og Marte hadde ikke inngått noen form for samboeravtale og heller ikke sikret hverandre gjennom testament. De hadde ofte snakket om at Marte burde føres opp som eier av huset på lik linje med Peder, men det var blitt med planene. Nærmeste arving etter Peder var ifølge loven broren Lars og søsteren Kari. Lars og Kari som aldri hadde kommet over at Peder hadde arvet tantens hus, krevde nå å få overta huset i arv. Marte ble fortvilet. Riktignok sto Peder formelt som eier av huset siden han i sin tid hadde arvet det, men hun mente at hun var medeier i huset. Hun viste til de midlene hun hadde investert i oppussingen og den verdistigning huset for øvrig hadde fått takket være hennes egen og farens arbeid med oppussingen. Også selve samboerskapet talte ifølge Marte for at hun var medeier. Lars og Kari fastholdt imidlertid at bare Peder var eier av huset siden han alene hadde arvet det.

Spørsmål 1: Er Marte å anse som medeier i huset?

Lars og Kari tvilholdt på at Peder var eneeier av huset. Marte orket ikke å føre en rettssak om at hun var medeier. Hun krevde i stedet vederlag tilsvarende det hun mente huset hadde økt i verdi takket være den økonomiske og arbeidsmessige innsats hun hadde utvist i forbindelse med husets oppussing. Huset ble etter Peders død taksert til kr. 5.000.000. Økning av husets verdi siden forrige takst skyldtes det siste årets prisstigning på boligmarkedet. Lars og Kari mente at Marte som samboer med Peder ikke hadde krav på noe vederlag.

Spørsmål 2: Kan Marte gjøre vederlagskrav gjeldende?

Lars og Kari var seg imellom enige om at Kari skulle overta huset. Marte flyttet ut sommeren 2007, og Kari og ektemannen Olav flyttet inn i september samme år. Samtidig opprettet de ektepakt hvor det het at Olav skulle være eier av en halvdel av huset, men ektepakten ble ikke tinglyst verken i ektepaktregisteret eller i grunnboken. Rett etter at de hadde flyttet inn, fikk Olav tilbud om en høy

stilling i Bergen med tjenestebolig. Olav og Kari flyttet i desember 2007 til Bergen og planla å være der en 10-års tid. De lot barna, Inger og Karl, som begge nettopp hadde begynt å studere i Oslo, bo i huset i Oslo. En del av huset ble dessuten innredet som leilighet for Kari og Olav hvor de bodde når de var på besøk i Oslo.

Etter råd fra en gammel venn tok Kari på nyåret 2008 opp et kortsiktig lån i Sparebanken Brann for å investere i aksjer. Banken fikk pant i boligen i Oslo og panteretten ble tinglyst 30. januar 2008. Tanken var å selge aksjene høsten 2008 med gevinst. Olav ble ikke orientert om lånet og aksjekjøpet. Da finanskrisen kom høsten 2008 falt aksjekursen kraftig, og salg var ikke lenger lønnsomt. Da Kari fortalte Olav hva hun hadde foretatt seg, ble han ikke blid. Hun klarte ikke å innfri lånet og Sparebanken Brann truet med å realisere panteretten. Olav gikk til sak mot banken og mente at den ikke kunne gjøre sin panterett i huset gjeldende. Han var medeier i huset og hadde ikke samtykket til pantsettelsen. Banken anførte at dette ikke spilte noen rolle, siden den var ukjent med Olavs medeieendomsrett. Olav viste i tillegg til at huset var deres bolig i Oslo, og at dette var et forhold som under enhver omstendighet krevde hans samtykke for pantsettelse. Også dette bestred banken.

Spørsmål 3: Kan Sparebanken Brann gjøre panteretten gjeldende?

Allerede mens Marte bodde i huset våren 2007, ble det satt i gang bygging av et større boligkompleks med underjordisk garasjeanlegg på en eiendom som lå ca 200 meter fra huset. Arbeidet pågikk også utover høsten 2007 etter at Kari og Olav hadde flyttet inn. I oktober ble det foretatt omfattende sprengninger i forbindelse med utbyggingen, og det ble betydelige setningsskader på flere hus i området. Også Kari og Olavs hus ble påført skader i form av sprekker i huset og ved at dører og vinduer som ikke lot seg lukke. Kari og Olav krevde erstatning av utbygger, Boligbygg AS. Det var enighet om at skadene var en direkte følge av sprengningsarbeidet som på grunn av spesielle grunnforhold i områdene ble mer omfattende enn forventet. Det ble ikke påvist at det var utvist uaktsomhet under sprengningsarbeidet. Boligbygg AS mente det ikke var erstatningsansvarlig for skadene som hadde oppstått på husene i området, heller ikke skadene på Kari og Olavs hus.

Spørsmål 4: Er Boligbygg AS erstatningsansvarlig for skadene på huset til Kari og Olav på ulovfestet objektivt grunnlag?

Kari og Olav mente at Boligbygg AS i hvert fall var ansvarlig for skadene etter grannelovens regler. Boligbygg AS benektet også dette, og mente at granneloven ikke fikk anvendelse fordi det ikke var snakk om noe naboforhold i dette tilfellet. Og selv om granneloven skulle få anvendelse mente Boligbygg AS at erstatning ikke kunne kreves i henhold til denne loven, fordi Kari og Olav var klar over byggearbeidet som pågikk da de flyttet inn i huset i september 2007. Skadene som huset var påført, var skader de derfor måtte tåle når de flyttet inn i et hus der det i nærområdet foregikk omfattende utbygging.

Spørsmål 5: Kommer granneloven til anvendelse på tvisten mellom Boligbygg AS og Kari og Olav?

Spørsmål 6: Forutsatt at granneloven får anvendelse, kan Kari og Olav kreve at Boligbygg AS erstatter skadene på huset?

Alle spørsmålene skal besvares.

EKSAMENSOPPGAVE JUR1000 – 1. AVDELING VÅREN 2009

I alt 3 sider

Peder Ås eide en stor enebolig i et attraktivt boligområde i Lillevik. På eiendommen var det en stor garasje og i tillegg fire parkeringsplasser. Peder var nylig blitt enkemann og satt i uskiftet bo. I sokkeletasjen i boligen bodde Peders yngste sønn, Ole, og hans samboer, Marte Kirkerud, begge i begynnelsen av jusstudiene. Peder hadde visse økonomiske problemer, og våren 2004 bestemte han at han ville selge eiendommen, men samtidig dele av en tomt for å bygge en mindre bolig som han, Ole og Marte kunne bo i. Peder vurderte å legge eiendommen ut for salg på det åpne markedet, men visste at direktøren i det firmaet han arbeidet i, Lars Holm, var på jakt etter en større enebolig i området, og at han hadde god betalingsevne. For å spare tid og penger, tok Peder direkte kontakt med Lars, som erklærte seg svært interessert. De innledet forhandlinger, ble straks enige om vilkårene og undertegnet en kjøpekontrakt. Tomtearealet for den planlagte fradelte tomten tilsa ikke at Peder fikk plass til garasje eller parkeringsplasser på sin tomt. Da kommunen behandlet fradelingssøknaden, ble det lagt avgjørende vekt på at det i nærheten fantes et større garasjeanlegg med mange ledige plasser. Kommunen godtok derfor fradelingen til tross for at det ikke var prosjektert med parkeringsplasser på den fradelte tomten.

Sommeren 2005 ble Peders nye bolig ferdigstilt, og Lars Holm flyttet med sin familie inn i Peders gamle bolig. Kort tid etter tok Peder kontakt med Lars med forespørsel om han kunne benytte parkeringsplassen på Lars' tomt. Parkeringsplasser på garasjeanlegget i nærheten var temmelig dyrt, syntes han, og det ville også være mer praktisk å få parkere på nabotomten. Lars var i tvil, fordi han var nokså sikker på at hans kone Kari ikke ville like det. Ettersom han hadde et svært godt forhold til Peder, som var en av hans mest betrodde medarbeidere, og fordi han syntes litt synd på Peder som hadde måttet selge eiendommen sin, gikk han likevel med på det. Peder ønsket en skriftlig bekreftelse, så de skrev følgende ned på et ark som begge undertegnet:

”Peder Ås skal ha vederlagsfri rett til parkeringsplass på gnr. 50, bnr. 104 i Lillevik kommune.”

Peder, Ole og Marte, som alle hadde hver sin bil, begynte etter dette å benytte parkeringsplassen på Lars' tomt. Både Lars og Kari reagerte på dette. Kari hevdet at de ikke hadde rett til å parkere på eiendommen. Hun anførte at parkeringsklausulen ikke kunne gjøres gjeldende ettersom hun ikke hadde samtykket til den. En rett for andre til å parkere på eiendommen ville endre eiendommens karakter på en slik måte at samtykke var påkrevet etter ekteskapsloven § 32 første ledd.

Peder avviste dette dels med henvisning til at en parkeringsplass ikke falt inn under begrepet ”felles bolig”, dels hevdet han at en slik rett det her var tale om ikke var dekket av bestemmelsen.

Spørsmål 1: Var Kari's samtykke til parkeringsklausulen påkrevet?

Lars hevdet at klausulen under enhver omstendighet bare ga Peder rett til parkering av én bil. I alle tilfelle måtte et slikt resultat følge av servituttolven § 2. Peder avviste dette. Servituttolven § 2 var ikke anvendelig, og avtalen måtte tolkes slik at Peder skulle ha tre parkeringsplasser, ettersom Lars på avtaletidspunktet visste godt at også Ole og Marte hadde hver sin bil. Lars bestred ikke at han var kjent med dette forholdet, men han avviste at det hadde betydning for tolkningen av avtalen.

Spørsmål 2: Forutsatt at parkeringsklausulen kan gjøres gjeldende: Har Peder rett til én eller tre parkeringsplasser?

Høsten 2005 bestemte Peder seg for å flytte ut av sitt nybygde hus og inn hos sin nye venninne. Samtidig besluttet han at Ole og Marte skulle overta huset. Hans andre sønn, Arne, var godt etablert med eget hus, og Peder mente at det var Ole som hadde behov for hus. Peder utferdiget et avtaledokument som han og Ole undertegnet, og skjøte ble sendt til tinglysning. Etter avtalen skulle Ole betale kr. 2.000.000,- for huset, som var takst og markedsverdi på avtaletidspunktet. Kjøpesummen forfalt til betaling om fem år, på et tidspunkt når Ole og Marte ventelig for lengst var ferdige med studiene og i inntektsgivende arbeid. Da Arne fikk greie på avtalen, protesterte han og gikk til sak for å få avtalen omstøtt. Under rettssaken sommeren 2006 viste han til at forventet prisstigning på boligen frem til forfalltidspunktet var 10 %, og anførte at Peder ikke hadde rett til å inngå en slik avtale. Det var enighet mellom partene om forventet prisstigning. Peder og Ole bestred at avtalen måtte omstøtes.

Spørsmål 3: Må salgsavtalen mellom Peder og Ole omstøtes?

Twisten mellom Lars og Peder om parkeringsplassen var ennå ikke løst på tidspunktet for overdragelsen av Peders nye bolig til Ole. Da Lars fikk greie på avtalen, hevdet han at klausulen nå måtte være bortfalt. Uansett om klausulen ga Peder rett til én eller tre parkeringsplasser, ga den Peder en strengt personlig rett som ikke kunne gå over til Ole. Lars viste også til at retten var vederlagsfri. Ole på sin side anførte at retten måtte tilfalle ham som ny eier av den fradelte eiendommen.

Spørsmål 4: Forutsatt at han har fått eiendommen rettmessig overdratt til seg: Har retten til parkeringsplass gått over til Ole?

Lars og Ole inngikk etter dette et forlik om at Ole fikk rett til én parkeringsplass mot et mindre vederlag. Nyttårsaften 2006 hadde Ole og Marte besøk av Martes foreldre, Hans og Kristine Kirkerud. De parkerte bilen sin på parkeringsplassen på Lars' tomt, ved siden av Oles bil, og skulle gå opp til huset. Parkeringsplassen var svært glatt fordi det hadde regnet oppå snøen natten før og Lars ikke hadde rukket å strø. Kristine Kirkerud falt på isen og fikk et brudd i høyre lårhals. Hun ble brakt til sykehuset og operert, men det oppsto komplikasjoner. I en spesialisterklæring høsten 2008 ble varig medisinsk invaliditet fastsatt til 15 %. Kristine krevde etter dette ménerstatning av Lars Holm, samt erstatning for påførte utgifter. Hun hevdet Lars hadde handlet uaktsomt ved å unnlate å strø parkeringsplassen. Lars motsatte seg kravet. Han bestred ikke at Kristines fall skyldtes det glatte føret, og erkjente at han som eier hadde ansvaret for vedlikeholdet av parkeringsplassen. Han hevdet likevel at den som går ute i snørike strøk måtte være innstilt på at det kan være glatt og utvise den nødvendige forsiktighet. I alle tilfelle var han uten ansvar, fordi Hans og Kristine ikke hadde hatt rett til å parkere på plassen.

Spørsmål 5: Har Kristine krav på erstatning av Lars?

Alle spørsmålene skal besvares.

Eksamensoppgave Høsten 2009 - 1.avdeling dag 1

PRAKTIKUMSOPPGAVE

Del 1

Søsknene Peder og Marit Ås, som var født i 1940 og 1942, bodde sammen i barndomshjemmet i Lillevik. Peder var som sin far fisker. Da faren døde i 1987, ble Peder eier av barndomshjemmet. Marit ble boende for å stelle for moren, Guri Ås, som var mye syk, og for broren Peder. Marit hjalp Peder i alt slags arbeid som det var vanskelig for ham å utføre når han lange tider av gangen var på en fisketråler. Det var Marit som sørget for nødvendig vedlikehold av hus og hage. Hun passet også på at forsikring, strømregning, kommunale avgifter m.m. ble betalt. Peder var takknemlig for at han slapp å tenke på slike ting, og hadde gitt Marit fullmakt til å disponere hans bankkonto. Marit hadde ikke fast jobb, men tok sporadisk noe arbeid på fiskebruket.

Guri Ås døde i 2000. Våren 2008 begynte Peder Ås å skranke, og da han endelig kom seg til lege sent på høsten samme år, viste det seg at han hadde fått en alvorlig hjertesykdom og øyeblikkelig måtte slutte med fiske. En hjertetransplantasjon kunne hjelpe ham, men på grunn av sin alder var det høyst usikkert om han fikk en slik operasjon. Uten hjertetransplantasjon hadde han ett kanskje to år igjen å leve.

Peder hadde en datter født i 1963, Kari, som bodde i Østerdalen. Han hadde ikke hatt kontakt med Kari, bare betalt de barnebidrag han var pålagt, og han hadde aldri fortalt sine foreldre eller Marit om datteren. Da Peder ble syk, bestemte han seg for å overføre huset til Marit, og skjøtet ble tinglyst i januar 2009.

På Marits fødselsdag i begynnelsen av mars ga Peder henne en gave på kr 100 000 sammen med et brev hvor han hadde skrevet at dette var et beskjedent vederlag for god hjelp i alle år.

Peders daglige lyspunkt var bilturen til kafeen inne i sentrum. En kveld i midten av mars var det svært glatt da han var på vei hjem. Bilen kjørte utfor veien og ned i en skråning. Peder døde dagen etter – hjertet hadde ikke tålt uhellet.

Til begravelsen kom datteren Kari. Som livsarving krevde hun alt Peder etterlot seg. På Peders bankkonto var det kr 500 000, men Kari gjorde krav på også huset og pengene som Marit hadde fått på sin fødselsdag. Hun mente begge deler var dødsdisposisjoner som ikke fylte testamentskravene og i tillegg var i strid med hennes arverett som livsarving.

Marit hevdet at både overføringen av huset og pengegaven var livsdisposisjoner. Hadde det ikke vært for biluhellet, kunne Peder levd en god stund til, og i mange år hvis han fikk hjertetransplantasjon. Overføringen av huset måtte dessuten sees på bakgrunn av den arbeidsfordeling de hadde hatt i alle år, hvor Marit hadde tatt seg av alt det praktiske i huset.

Pengegaven var en fødselsdagsgave som han måtte få lov til å gi henne. Ikke bare pengene men også huset måtte sees som et vederlag for hjelpen Marit hadde gitt Peder i alle år.

Spørsmål 1: Er overføringen av huset en dødsdisposisjon?

Spørsmål 2: Er pengegaven en dødsdisposisjon?

Marit anførte videre at selv om Kari skulle få medhold i at overføringen av huset var en dødsdisposisjon, hadde hun rett til å overta huset mot å betale markedspris til Kari. Kari motsatte seg også det. Hun hadde aldri kjent sin far, og ville gjerne beholde huset som feriested for å bli bedre kjent med sine røtter på farssiden.

Spørsmål 3: Forutsatt at overføringen av huset er en dødsdisposisjon, har Marit rett til å overta huset mot betaling til Kari?

Del 2

Da Peder Ås ga opp fisket, ble naboen Lars Holm ansatt på fisketråleren. Lars Holm hadde til da jobbet på postkontoret, og bare drevet fritidsfiske. Til sin første tur på tråleren som skulle starte 25. januar 2009, bestilte han en varmedress som kunne tåle et stormvær i Barentshavet. Han bestilte varmedressen fra Vold Båt- og Fiskeutstyr i Bodø, nærmeste by til Lillevik. Fra denne forretningen hadde han tidligere kjøpt utstyr til sitt fritidsfiske. Han bestilte dressen 10. januar og ba om at den ble sendt ham så snart som mulig. Innehaveren, Ole Vold, svarte at dressen skulle bli sendt ham om 10-12 dager. Den skulle sendes med rutebussen, slik Vold alltid hadde gjort når Lars Holm bestilte utstyr fra forretningen.

Da varmedressen ennå ikke var kommet 23. januar, ringte Lars Holm og etterlyste den. Ole Vold beklaget og forklarte at influensa hadde rammet arbeidsstokken. De hadde derfor problemer med å få bestillingene unna, men dressen skulle bli sendt neste dag, noe Lars Holm aksepterte. Den 24. januar ble den sendt med rutebussen. På turen fra Bodø kolliderte bussen med en trailer, og ble tauet tilbake til Bodø sent om kvelden.

Lars Holm hadde forgjeves forsøkt å få tak i Ole Vold for å klage på manglende levering, men fikk ikke tak i Vold før han måtte gå om bord i tråleren 25. januar. Lars Holm fikk i all hast låne noe utstyr av Peder Ås. Varmedressen fra Vold Båt- og Fiskeutstyr kom til Lillevik 27. januar. Da Lars Holm var tilbake seks uker senere fikk han pakket den ut, og han så da at den var helt misfarget og hadde fått stygge rifter fordi 20 glass med syltetøy var blitt knust i kollisjonen. Han forlangte å heve kjøpet både på grunn av forsinket levering og fordi dressen var skadet.

Ole Vold mente at varmedressen var levert tidsnok. Det var ikke avtalt noe eksakt leveringstidspunkt ved bestillingen, og Lars Holm hadde ikke fortalt at han skulle til sjøs på en tråler. Han trodde at Lars som ved andre bestillinger skulle ha utstyret til fritidsfiske. Vold hadde sendt dressen 24. januar, og hadde ikke bussen kollidert, ville den kommet frem uten pletter før Lars dro til havs.

Spørsmål 4: Er kjøpet et forbrukerkjøp eller et næringskjøp?

Spørsmål 5: Er varmedressen levert for sent?

Drøft spørsmålet først under den forutsetning at det er et forbrukerkjøp og deretter under den forutsetning at det er et næringskjøp.

Spørsmål 6: Er misfargingen og riftene å anse som en mangel?

Drøft spørsmålet først under den forutsetning at det er et forbrukerkjøp og deretter under den forutsetning at det er et næringskjøp.

Del 3

Peders datter, Kari, som hadde vokst opp hos besteforeldrene på deres gård i Østerdalen, arvet denne i 1995. Gården hadde andel i et jordsameie. I alt 15 gårder eide sammen et fjellområde på 6 000 mål som besto av snaufjell, setre og skog. Utmarksområdet ble i liten utstrekning benyttet til jordbruksformål. Det var i hele utmarksområdet bare 500-600 sauer og 30 kyr som beitet der. Et flertall av sameierne vedtok at 140 hyttetomter skulle legges ut for salg i henhold til godkjent reguleringsplan. Andre sameiere protesterte mot dette, og mente at dette var en bruk av sameiet som

krevde enighet blant alle medeierne. Kari var blant flertallet som mente at det var en del av utviklingen innen landbruket å utnytte arealene også til turistvirksomhet.

Spørsmål 7: Må mindretallet bøye seg for flertallets avgjørelse?

UNIVERSITETET I OSLO

DET JURIDISKE FAKULTET

EKSAMENSOPPGAVE JUR1000 – 1. AVDELING HØSTEN 2010

Dag 1 – mandag 22. november 2010

Eksamenstid: kl. 10.00-16.00

I alt 3 sider

Peder Ås studerte juss fra 1995 til 2000. Tidlig i studietiden oppdaget han at hans virkelig store interesse var kunst. Han brukte mye av sin tid på å besøke gallerier og ble kjent med mange unge, ukjente kunstnere. Mye av studielånet gikk etter hvert til kunstkjøp. De fleste bilder var malt av en kunstner ved navn Fredrik Caspar.

I de siste par år av studietiden var Peder sammen med en medstudent som het Kari. De var begge ferdige med studiene i 2000 og giftet seg da. Peder eide på dette tidspunkt bare sine bilder, som hadde en markedsverdi på 100 000 kroner eller mindre, og han hadde en studiegjeld på 250 000 kroner. Kari hadde studiegjeld i samme størrelse og ingen aktiva.

Peder hadde en gammel tante som akkurat på det tidspunkt Peder og Kari ble gift, hadde bestemt seg for å flytte til en eldrebolig. Hun tilbød da Peder og Kari å kjøpe hennes leilighet til en rimelig pris siden de nygifte trengte et sted å bo. Leiligheten var verdt 1 000 000 kroner, men Peder og Kari fikk kjøpe den for 700 000. De tok opp et lån for denne summen som de begge var ansvarlige for, og kjøpet ble tinglyst i begges navn.

Både Peder og Kari fikk straks etter fullendte studier godt betalte stillinger som jurister. Begge tjente omtrent like mye og bidro likt til de daglige utgifter. Dessuten satte de hver av 3000 kroner i måneden i en felles sparekonto. Dette utgjorde mesteparten av det hver hadde igjen etter dekning av alle utgifter.

I 2002 arvet Peder aksjer fra en onkel. Han solgte straks aksjene for 800 000 kroner og satte midlene inn på sin vanlige lønnskonto. Dette var den eneste kontoen Peder hadde utenom den felles sparekontoen. Han kjøpte stadig bilder med pengene fra lønnskontoen, og i perioden 2002–2008 brukte han 600 000 kroner på bilder.

Karis foreldre eide et vakkert landsted som hadde vært i familiens eie i tre generasjoner. I 2005 tilbød de landstedet til Kari som forskudd på arv mot at hun løste ut sin bror for halvparten av verdien. Landstedet ble da taksert til 3 000 000 kroner. Kari tok opp et lån på 1 500 000 kroner med pant i landstedet og brukte summen til å betale ut sin bror. Ved overskjøtingen opprettet foreldrene et dokument hvor det het at landstedet skulle være Karis særeie.

Peders interesse for kunst medførte at Peder og Kari tilbrakte svært lite tid sammen etter hvert. I 2010 ble de enige om å flytte fra hverandre. Derimot ble de ikke enige om det økonomiske oppgjøret. De hadde ingen barn.

Fredrik Caspar var blitt en meget kjent og trendy kunstner, og det var stor etterspørsel etter bildene hans. Kunstsamlingen Peder eide da de giftet seg, var nå verdt noe over 1 000 000 kroner. Bildene Peder hadde kjøpt under ekteskapet med midler fra lønnskontoen, hadde steget betydelig i verdi og var nå verdt 2 000 000 kroner. Karis landsted hadde på grunn av beliggenheten også steget i verdi og var i 2010 verdt 4 500 000 kroner. Gjelden på landstedet var uendret 1 500 000 kroner. Peder hadde fortsatt noe over 100 000 kroner på sin lønnskonto.

Peder mente han hadde rett til å holde utenfor delingen hele verdien av sin kunstsamling, både bildene han hadde da de giftet seg, og verdien av alle bildene han hadde kjøpt siden. Kari mente Peder i realiteten ikke hadde brakt verdier inn i ekteskapet da de giftet seg i 2000, og at han derfor ikke kunne holde utenfor delingen verdien av bildene han hadde kjøpt før de giftet seg. Kari mente videre at Peder ikke kunne holde utenfor delingen de bildene han hadde kjøpt under ekteskapet. Bildene stammet ikke fra Peders arv av aksjer i og med at aksjene var solgt og pengene satt inn på lønnskontoen.

Kari mente hun kunne holde utenfor delingen landstedet som sitt særeie. Peder motsatte seg dette fordi han mente det ikke forelå noen gave fra foreldrene. I alle tilfeller mente han at hun ikke kunne holde utenfor delingen hele landstedets verdi.

Peder mente at 30 prosent av verdien av leiligheten var en gave til ham fra hans tante som han derfor kunne holde utenfor delingen. Verdien av leiligheten var i 2010 1 500 000 kroner, og han forlangte derfor å holde utenfor 450 000 kroner. Kari motsatte seg dette og mente gaven var gitt til begge ektefellene.

Peder hadde under ekteskapet uavbrutt kjøpt kunstbøker. En rekke av disse bøkene var førsteutgaver som hadde en betydelig markedsverdi. Han mente hele kunstbiblioteket var så personlig at det kunne holdes utenfor delingen. Kari motsatte seg dette og mente at boksamlingen hovedsakelig var en investering.

Drøft og avgjør:

- 1. Kan Peder holde utenfor delingen verdien av samlingen kjøpt før ekteskapet verdt 1 000 000 kroner?**
- 2. Kan Peder holde utenfor delingen verdien av samlingen kjøpt under ekteskapet verdt 2 000 000 kroner?**
- 3. Har Kari rett til å holde landstedet utenfor delingen og i tilfelle for hvor stor verdi?**
- 4. Får Peder medhold i at han kan holde utenfor delingen 30 prosent av leilighetens verdi?**
- 5. Kan Peder holde kunstbiblioteket utenfor delingen?**

Oslo, 8. november 2010

Kåre Lilleholt

Faglig eksamensleder

Eksamensoppgave JUR1000 – dag 2, vår 2011

Dato: fredag 13. mai. 2011

Klokken: 10.00-16.00

Teorioppgave.

Høyesterettsdommen inntatt i Rt. 2010 s. 1361 gjelder krav om omstøtelse av fast eiendom fra uskiftet bo, jf. arveloven § 19. D satt i uskifte med barna A, B og C etter at hun ble enke i 2005. Uskifteboets vesentlige aktivum var en boligeiendom. Eiendommen ble i 2008 overført fra D, som da var nær 80 år, til C. Kjøpesummen var 2,6 millioner kroner basert på takst, mens lagmannsretten i saken la til grunn at eiendommen på overdragelsestidspunktet hadde en markedsverdi omkring 3,6 millioner kroner. Ved oppgjøret ble det gjort et fradrag for Ds borett, som ble fastsatt til 1,012 mill. kroner, basert på en årlig verdi på 120 000 kroner, neddiskontert i tråd med prinsippene i arveavgiftsloven. A og B gikk til sak mot C, og krevde omstøtelse. Saken ble avvist på prosessuelt grunnlag, fordi D ikke var saksøkt. Høyesterett fant likevel grunn til å gå inn på tolkningen av arveloven § 19. Førstvoterende uttalte blant annet (med tilslutning fra de øvrige fire dommerne):

”(25) Arveloven § 19 første ledd forbyr den som sitter i uskifte å gi bort fast eiendom. Også gavesalg rammes, jf. fjerde ledd. Om det foreligger gavesalg beror på en sammenligning av eiendommens og vederlagets verdi, og på om et eventuelt misforhold «inneheld ei gåve». I vår sak er det spørsmål om hvordan deler av vederlaget – Ds livsvarige og vederlagsfrie borett i hovedhuset – skal verdsettes.

(26) Ordlyden i arveloven § 19 gir ikke svar. Og jeg har ikke funnet noe i forarbeidene som kaster særlig lys over spørsmålet. I juridisk teori er flere forskjellige oppfatninger gjort gjeldende, uten at jeg finner grunn til å gå inn på enkelthetene. Etter mitt syn er det ikke tvilsomt at det er tale om å finne frem til en målestokk for *vederlagets* økonomiske verdi i et åpent marked. Noen avgjørelse fra Høyesterett som uttrykkelig sier dette, har vi riktignok ikke. Men i Rt-1982-1165 på side 1171, tok Høyesterett ved bedømmelsen av *eiendommens* verdi utgangspunkt i den pris man kunne oppnådd « i handel og vandel på overdragelsestidspunktet ». Hensynet til sammenheng tilsier det

samme utgangspunktet for verdsettelsen av vederlaget. Også behovet for å ha praktikable løsninger som ikke virker prosessdrivende taler med tyngde for å bygge på borettsens verdi: Markedsleie for tilsvarende bolig kan da være en nærliggende verdimarkør, som grunnlag for neddiskontering. Arveavgiftslovens system bør kunne gi veiledning i så måte.

(27) Jeg understreker at det jeg nå har sagt gjelder det alminnelige utgangspunktet i en sak som vår, der overdragelsen gjelder *boligeiendom*, og hvor selger har betinget seg *eksklusiv bruksrett* til hele eiendommen eller til en separat boenhet. Løsningene ellers må tilpasses de konkrete forhold. Jeg nevner som eksempel Rt-1982-948, hvor Høyesteretts flertall på tre dommere la liten vekt på selgers bruksrett som en del av vederlaget, ettersom bruksretten ikke hadde «vesentlig betydning for eiendommens verdi for ankemotparten» – kjøperen: Saken gjaldt overdragelse av en fritidseiendom, og det var tale om en rett for selgeren «til å få oppholde seg i huset og på eiendommen om sommeren, slik hun tidligere hadde gjort sammen med ankemotparten og hans familie».

(28) Ankende part har gjort gjeldende at det må legges avgjørende vekt på eiendommens verdi i et fritt marked, *med* boretten. Jeg er enig i at enkelte uttalelser i Rt-1982-1165 kan trekke i retning av at borettsens «pristrykkende» virkning utover borettsens verdi isolert sett, etter omstendighetene kan ha interesse. Den aktuelle saken gjaldt en landbrukseiendom. Dommen gir imidlertid ikke uttrykk for noe alminnelig prinsipp om at det skal legges avgjørende vekt på eiendommens markedsverdi med påhefte av den personlige boretten. Et slikt prinsipp ville etter det jeg kan forstå være vanskelig å praktisere, gi liten forutsigbarhet og virke prosessdrivende. Det ville også øke mulighetene for omgåelse av rådighetsbegrensningen i arveloven § 19.

(29) I kjøpekontrakten er Ds boretts verdsettelse ut fra en årlig verdi på 120 000 kroner, som deretter er neddiskontert i tråd med prinsippene i arveavgiftsloven § 13. Ut fra mitt syn på hvordan verdsettelsen av slike boretter bør foregå, har jeg ingenting å utsette på denne fremgangsmåten.

(30) Lagmannsretten har lagt til grunn at eiendommen på overdragelsestidspunktet hadde en markedsverdi omkring 3,6 millioner kroner. Kjøpesummen var 2,6 millioner

kroner. Jeg er enig med lagmannsretten i at det objektivt sett utvilsomt ligger et gaveelement i dette. Ved overdragelser mellom nærstående vil det riktignok være et visst rom for at eiendommens markedsmessige potensiale ikke utnyttes maksimalt – omstøtelse bør ikke være aktuelt med mindre misforholdet er noe mer betydelig, jf. Rt-1982-1165 på side 1171. Men i vårt tilfelle er differansen vesentlig.”

Spørsmål 1 (3 timer)

Redegjør for innholdet i uttrykket ”gi bort” i arveloven § 19, herunder for betydningen av det som siteres fra dommen i Rt. 2010 s. 1361 ved tolkningen av dette uttrykket.

Spørsmål 2 (3 timer)

Redegjør for Høyesteretts bruk av rettspraksis som rettskilde, og kommentér bruken av rettspraksis i det som siteres fra dommen i Rt. 2010 s. 1361.

Dommen i fulltekst er vedlagt kun til orientering. Besvarelsen av oppgaven forutsetter ikke at dommen leses utover det som er gjengitt i selve oppgaveteksten.

***

Oslo, 13.05.2011

Ole-Andreas Rognstad
Faglig eksamensleder

EKSAMENSOPPGAVE

JUR 1000 DAG 2 **Høst 2011**

Dato: Mandag 28. november 2011
Tid: Kl. 10:00 – 16:00

OPPGAVE 1: Praktikum (veiledende tidsbruk 5 timer)

Peder var ferdig med studier i 2000 og hadde fått arbeid i et reklamefirma. Han hadde da spart opp 100 000 kr fra bijobber og sammen med et lån på 900 000 kr kjøpte han en leilighet i Storevik for 1 million kr.

Like etter traff han Marte og sommeren 2000 flyttet hun inn i hans leilighet. Marte var filolog og arbeidet som freelanceoversetter, et arbeid hun kunne utføre hjemmefra. Leiligheten var nedslitt og sommeren 2002 foretok de sammen en relativt omfattende oppussing – maling, sliping av gulv, ny kjøkkeninnredning mv. De dekket sammen utgiftene, og siden Marte var hjemme, tok hun en større del av det praktiske arbeidet enn Peder.

Høsten 2002 giftet de seg, og like etter bestemte ekteparet seg for å kjøpe en enebolig i Lillevik. Marte var blitt gravid og de trengte større plass. Foreldrene til Peder hadde hørt om en hyggelig enebolig som lå bare noen minutter bortenfor dem. Både Peder og Marte syntes det kunne være praktisk i fremtiden å ha besteforeldre som kunne passe barnebarn like i nærheten. Leiligheten i Storevik ble solgt for 1,4 millioner kr. kort tid etter bryllupet. Den hadde steget i verdi både på grunn av prisoppgangen i markedet og oppussingen, og de to forholdene hadde hatt omtrent like stor betydning. Fram til leiligheten ble solgt var det ikke foretatt noen nedbetaling av lånene. Etter innløsningen av lånet fikk Peder ut en egenkapital på 500 000 kr.

Den nye eneboligen i Lillevik kostet 2.5 millioner kr. Peder skjøt inn de 500 000 kr han satt igjen med etter salget av leiligheten. Sammen tok de opp et boliglån på 2 millioner kr i Lillevik Sparebank. Peder sto som eier i skjøtet og eiendommen ble tinglyst på ham.

Marte fødte det første barnet i desember 2002 og i 2004 fikk hun sitt andre barn. Etterhvert gikk begge barna i halvdags barnehage. Siden Marte drev oversetterarbeidet hjemmefra, ble det hun som passet barna resten av arbeidsdagen mens Peder var på jobben. Hun tjente like mye på sitt oversetterarbeid som hun hadde gjort før de flyttet sammen. Peder og Marte ordnet det økonomiske slik at Marte brukte det meste av sine inntekter på løpende husholdningsutgifter, mens renter og avdrag på lån gikk fra Peders konto siden han hadde fast lønn. Peder tjente ca. 450 000 kr per år, mens Marte tjente rundt 250 000 kr.

I 2005 arvet Marte 200 000 kr fra sin bestemor, og hun bestemte seg for å bruke hele summen til å betale ned på boliglånet.

I 2008 ble Peder interessert i aksjer. Han hadde en venn som hadde «teft» for aksjer, og som visste om et lite selskap som hadde utviklet en vaksine mot kreft, og som snart skulle børsnoteres. Hvis man kom inn som investor før dette skjedde, ville man gjøre et virkelig kupp. Peder klarte å låne 300 000 kr av sin venn og fikk kjøpt en andel i selskapet før den planlagte børsnoteringen. De senere prøvene med vaksinen slo svært uheldig ut, og selskapet var dermed ganske enkelt verdiløst. Børsnoteringen ble avlyst, og hele Peders investering var tapt.

I 2010 ble Peder og Marte separert, og boet måtte skiftes. Eneboligens verdi var nå 5 millioner kr. Boliglånet sto til rest med 1 250 000 kr, da det var betalt 550 000 kr i avdrag i tillegg til de 200 000 kr som Marte hadde dekket. Ekteparet klarte ikke å bli enige om hvem som skulle beholde eneboligen. Peder var sterkt interessert i å overta siden hans foreldre bodde så nære ved.

Peder mente han var eneeier, og iallfall eier for det vesentlige. Han viste blant annet til at han sto oppført som eier, og at han hadde skutt inn hele egenkapitalen. Marte mente derimot at egenkapitalen kom fra dem begge. Peder viste også til at hennes barnepass ikke kunne tillegges særlig vekt da hun ikke ville ha tjent noe mer om hun ikke hadde tatt seg av barna. Marte innrømmet at det ville ha vært vanskelig å få flere oversetteroppdrag, men mente at dette ikke hadde noen betydning.

Det var også uenighet om retten til skjevdeling. Peder mente at han kunne kreve skjevdeling for de 500 000 kr som han hadde brakt inn i ekteskapet, og siden eneboligen nå var steget til det dobbelte, var hans skjevdelingskrav på 1 million kr. Marte bestred dette, og under enhver omstendighet ville dette være åpenbart urimelig.

Marte på sin side mente hun kunne skjevdele arven på 200 000 kr, og siden eneboligen hadde steget i verdi med femti prosent fra 2005 til 2010, kunne hun holde 300 000 kr utenfor delingen. Peder hevdet på sin side at arven var brukt opp.

Marte krevde dessuten vederlag for det hun mente var en høyst uforsvarlig aksjespekulasjon fra Peders side. Det var på det rene at Marte først hadde fått høre om lånet og investeringen ved skifteoppgjøret.

Drøft og avgjør:

1. Om Peder er eneeier av eneboligen i Lillevik, eller om den er i sameie mellom Marte og Peder og i så fall hvor store eierandelene er (naturalutleggsretten til eneboligen skal ikke drøftes).
2. Om Peder har rett til skjevdeling, og hvor stort beløpet eventuelt er.
3. Om Marte har rett til skjevdeling, og hvor stort beløpet eventuelt er.
4. Om Marte får medhold i sitt vederlagskrav.

OPPGAVE 2: Teori (veiledende tidsbruk 1 time)

Likheter og forskjeller mellom «skadebot» etter naboloven (grannelova) § 9 og «vederlag» etter naboloven (grannelova) § 10 annet ledd.

***

Oslo, 15.11.2011

Endre Stavang
Faglig eksamensleder

EKSAMENSOPPGAVE

JUR 1000 DAG 2 **Vår 2012**

Dato: Mandag 4. juni 2012
Tid: Kl. 10:00 – 16:00

Ekteparet Per og Kari Holm har ingen livsarvinger. Pers nærmeste slektninger er to søstre og Kari's nærmeste slektning er en bror. Både Per og Kari eier hver sin hytteeiendom fra før de giftet seg, Per en hytte på fjellet og Kari en hytte ved sjøen. I tillegg har de under ekteskapet lagt seg opp betydelige verdier. De har felleseie. De tenker etter hvert på hva som vil skje med verdiene når en av dem faller fra, og vurderer om de skal opprette et gjensidig testament eller om de skal basere seg på arvelovens regler om uskifte. De oppsøker derfor en advokat for å få hjelp i følgende spørsmål:

- 1) Per og Kari vurderer å opprette et gjensidig testament der det rett og slett skal bestemmes at "gjenlevende skal arve alt etter førstavdøde".
  - a) Redegjør for hvilken disposisjonsadgang i levende live og ved testament gjenlevende ektefelle vil ha i dette tilfellet.
  - b) Hvis Kari og Per ikke oppretter noe testament, vil det være arvelovens regler om uskifte som får anvendelse. Gi en oversikt over hovedreglene for gjenlevende ektefelles disposisjonsadgang i levende live og ved testament ved uskifte med felleseie.

- 2) Per og Kari velger å opprette et gjensidig testament med arverett for lengstlevende, men vurderer etter ønske fra Per å ha en tilføyelse om sekundærarverett for Pers søstre. Testamentet vil i så fall bestemme at "gjenlevende skal arve alt etter førstavdøde, men hvis Kari lever lengst, skal Pers søstre arve en halvdel av boet etter Karis død".
- a) Redegjør for hvilken disposisjonsadgang Kari som gjenlevende ektefelle i så fall vil ha i levende live og ved testament.
  - b) Blir Pers disposisjonsadgang annerledes hvis han lever lengst?
  - c) Hva skjer hvis Kari som lengstlevende ønsker å gifte seg igjen?
- 3) Per fikk tenkt seg om og var likevel ikke så interessert i å tilgodese sine søstre. Men som ivrig mosjonist, ville han heller at verdier skulle gå til Lillevik Turforening. For Kari var det ikke så viktig hva som skjedde med verdiene etter at de begge var døde, og i tråd med Pers forslag vurderte de derfor å bestemme følgende i det gjensidige testamentet: "Gjenlevende skal arve alt etter førstavdøde. Ved lengstlevendes død skal Lillevik Turforening arve hele boet."
- a) Hvis Per dør først, hvilken disposisjonsadgang vil Kari som gjenlevende i så fall ha i levende live og ved testament?
  - b) Hvis Kari dør først, hvilken disposisjonsadgang vil Per som gjenlevende ha i levende live og ved testament?

***

Kirsti Strøm Bull

Faglig eksamensleder

EKSAMENSOPPGAVE

JUR 1000 DAG 2 + JUS1211
Høst 2012

Dato: Mandag 17. desember 2012
Tid: Kl. 10:00 – 16:00

DEL I: Praktikum (Angitt tidsforbruk 4 timer)

Peder og Marte giftet seg i 1990. Peder var da 30 år gammel og Marte 25. Marte hadde noen år før arvet en leilighet fra sine besteforeldre som på dette tidspunkt var verdt ca. kr. 1.2 mill. og som ikke var påheftet noen gjeld. Peder hadde en leilighet som i det vesentlige var lånefinansiert. Begge ektefeller hadde ved inngåelsen av ekteskapet like mye resterende studiegjeld – hver kr. 300 000. Kort etter at de giftet seg solgte Peder sin leilighet, og det han fikk ut ved salget etter innfrielse av lånet ble brukt opp i løpet av noen få år til løpende forbruk. Han nedbetalte dessuten sitt studielån.

Peder avanserte gradvis i det firma han arbeidet i og hadde etter hvert en meget solid inntekt. Også Marte hadde inntektsgivende arbeid. Hun sluttet å arbeide etter at de i 1991 fikk sitt første og eneste barn, men gikk tilbake til fulltidsarbeid da sønnen var 6 år gammel. Fra år 2000 til 2010 hadde Peder en inntekt på om lag kr. 1 mill. pr. år mens Marte tjente kr. 350 000 i snitt. Leiligheten steg etter hvert betydelig i verdi og ektefellene følte lite behov for å spare. Mesteparten av deres samlede inntekter gikk til løpende forbruk og kostbare ferier. De hadde hver sin bil som de byttet ut når bilene var tre år gamle.

Peder eide en hytte ved sjøen som han hadde arvet etter sine foreldre med klausul om at den var hans særeie. I 1995 hadde Marte arvet kr. 300 000 fra en tante, som ble brukt til oppussing av Peders hytte. Ektefellene brukte hytta mye på weekender og fra 1995 til 2010 hadde Peder brukt rundt kr. 400 000 samlet til vedlikehold og noe oppgradering på hytta. I 2000 ga kommunen tillatelse til etablering av en campingplass like ved Peders hytte, og det medførte at verdien av hytta sank betydelig.

I 2009 begynte firmaet Peder arbeidet i å få økonomiske problemer. En del ansatte måtte slutte og andre måtte akseptere betydelige lønnsreduksjoner som ledd i et spareprogram for å redde firmaet. Peder gikk ned i lønn til en årlig inntekt på kr. 600 000 og gitt hans alder på 50 år, var det lite sannsynlig at han ville tjene mer i fremtiden. Marte hadde en sikker jobb i det offentlige hvor hun i 2011 hadde en årsinntekt på kr. 450 000.

I 2012 ble de enige om å separeres. Deres sønn var flyttet hjemmefra da han begynte med studier. Siden Marte eide leiligheten ble de enige om at Peder skulle flytte ut. Leiligheten var steget i verdi til kr. 7.5 mill. Peder hadde ingen oppspart kapital utenom hytta. Hytta hadde en verdi på kr. 1.5 mill. Han tok opp et lån på kr. 3 mill. for å kjøpe seg en leilighet på 60 kvm.

Marte mente at hun hadde rett til å holde hele verdien av leiligheten utenfor delingen siden den var innbrakt ved arv. Videre krevde hun å få skjevdelt de kr. 300 000 hun hadde brukt på Peders hytte.

Under enhver omstendighet måtte hun ha rett til vederlag både for sin investering i hytta og for de kr. 400 000 Peder hadde brukt på hytta.

Peder mente at Marte ikke kunne kreve skjevdeling for hele verdien av leiligheten. Ca. halvparten av verdiøkningen skyldtes inflasjon og den andre halvpart såkalt samfunnsskapt verdiøkning. (Med dette menes verdiøkningen på fast eiendom som skyldes velstandsøkningen i samfunnet.) Han mente Marte ikke hadde rett til å få skjevdelt denne siste verdistigningen. Dessuten hadde hun hatt gjeld ved ekteskapets inngåelse og hun kunne derfor bare kreve skjevdeling for en forholdsmessig del av leilighetens verdi. Under enhver omstendighet var hennes skjevdelingskrav grovt urimelig overfor ham. Det var påfallende urimelig, mente han, at hun alene skulle bo i en leilighet på 180 kvm mens han bodde på 60 kvm og i 20 år hadde brukt hele sin inntekt til familiens beste. Skjevdeling for midlene Marte hadde brukt på hytta var iallfall utelukket. Hva angår vederlagskravet viste han til at de begge i mange år hadde hatt glede av hytta og at hytta var falt i verdi. Dersom han skulle betale vederlag, måtte han grunnet sin økonomiske stilling selge hytta.

1. Har Marte rett til å få skjevdelt hele dagens verdi på kr. 7.5 mill. på leiligheten?
2. Har Marte rett til å få skjevdelt de kr. 300 000 som ble brukt på Peders hytte?

Forutsett at hun ikke får skjevdelt verdien av de kr. 300 000 hun brukte på Peders hytte:

3. Har Marte da krav på vederlag for disse kr. 300 000? Størrelsen på et eventuelt vederlagskrav skal ikke behandles.
4. Har Marte rett til vederlag for Peders egen investering i sin hytte? Størrelsen på et vederlagskrav skal ikke behandles.

Del II: Teori (Angitt tidsforbruk 2 timer)

Redegjør for vilkårene for og utmåling av ménerstatning. Regelen om standardisert erstatning til barn skal ikke behandles.

***

Oslo, 22.11.2012

Peter Hambro
Faglig eksamensleder

Teoretiske oppgaver

Fra 1. avdeling:

Våren 1990

Fra arveretten: Gjør rede for hvilken rådighet en gjenlevende ektefelle som sitter i uskiftet bo har over boet ved livs- og dødsdisposisjoner.

Høsten 1990

Gjør kort rede for hvorfor man må skille mellom livsdisposisjoner og dødsdisposisjoner.

Redegjør deretter for hvilke forhold og omstendigheter det legges vekt på når det skal avgjøres om man står overfor en livsdisposisjon eller en dødsdisposisjon.

Våren 1991

Arveloven § 57, annet ledd.

(Halvdagsoppgave)

Høsten 1992

Gi en oversikt over de regler som gjelder gaver mellom ektefeller (ekteskapsloven § 51 og reglene om omstøtelse av gaver behandles ikke).

(Halvdagsoppgave)

Høsten 1993

Ektefellens gjeldsansvar etter ekteskapslovens kapittel 8. - Forholdet mellom ektefellene og forholdet til tredjemann skal behandles.

(Halvdagsoppgave)

Høsten 1994

Redegjør for reglene om tilbakekall, endring og bortfall av testamenter.

(Halvdagsoppgave)

Våren 1996

Om adgangen til å gi avkall på arv og til å avslå arv, og hvilke rettsvirkninger har avkall og avslag på arv?

Halvdagsoppgave)

Våren 1997

1. Redegjør for de viktigste forskjeller mellom felleseie og særeie.
  2. Innholdet av foreldreansvaret.
- Begge oppgaver skal besvares.

Høsten 1997

Om skjevdeling.

Alle etterfølgende teorioppgaver er gitt til grunnfagseksamen:

Våren 1997

(antatt tidsforbruk 3 timer)

Om tilbakekall av en testamentarisk disposisjon. (Reglene om tilbakekall av gjensidige testamenter skal også behandles.) Det bør legges vekt på å begrunne reglenes innhold.

Våren 1999

(antatt tidsforbruk 3 timer - denne delen teller 3/8)

Redegjør for hovedvilkårene for gjenlevende ektefelles rett til å sitte i uskifte.

Våren 2000

(antatt tidsforbruk 3 timer - denne delen teller 3/8)

1. Redegjør for hvem som kan ha behov for å opprette gjensidig testament.
2. Høyesterettsdom, referert i Rt. 1979 s. 922 (Nilsen-dommen) gjelder tilbakekall av et felles testament mellom ektefellene Anna Mathilde Nilsen og Kasper Nilsen. Testamentet ble tilbakekalt av hustruen uten at mannen ble underrettet. Førstevoterende uttalte blant annet:

"Etter min oppfatning kan det reises spørsmål om det her er tale om et gjensidig testament, slik dette defineres i arveloven § 49 tredje ledd siste punktum - 'testament til føremon for kvarandre (gjensidig testament)'. Anna Mathilde Nilsen var tillagt fordeler ved

testamentet, men ikke Kasper Nilsen, derimot hans særkullsbarn. Meget taler imidlertid for å anvende reglene om gjensidig testament også på et forhold hvor det ikke er den ene testator selv, men hans nærmeste slektninger som tilgodeses. Det blir imidlertid ikke nødvendig for meg å ta standpunkt til dette, da jeg finner at det ikke etter § 57 tredje ledd kunne kreves underretning til Kasper Nilsen slik hans tilstand var."

De øvrige dommere var enige med førstvoterende "i det vesentlige og i resultatet".

- a) Gi først en generell redegjørelse for utvidende lovtolking og analogisk bruk av lovbestemmelser i privatretten. Vurder deretter på denne bakgrunn førstvoterendes uttalelse om å anvende reglene om gjensidig testament også på forhold hvor det ikke er testator selv, men hans nærmeste slektninger som tilgodeses (sitatets tredje setning).
- b) I hvilken grad kan førstvoterendes uttalelse ha betydning i fremtidige saker om tilbakekall av slike testamenter?

Alle spørsmål skal besvares.

Våren 2000

Kontrollspørsmål

(antatt tidsforbruk 1 time - denne delen teller 1/8)

2. Forklar forskjellen på felleseie og sameie.

(Ett av tre spørsmål)

Høsten 2000

(Antatt tidsforbruk tre timer - denne delen teller 3/8)

Gi en redegjørelse for regelen om skjevdeling i ekteskapsloven § 59. (Fjerde ledd skal ikke behandles.)

Våren 2001

(Antatt eksamenstid 1 time - denne delen teller 1/8)

Forklar de fire begrepene felleseie, særeie, sameie og eneeie.

Våren 2003

(Antatt eksamenstid 3 timer – denne delen teller 3/8)

Gi en fremstilling og vurdering av arveloven § 57 annet ledd.

Høsten 2003

(Antatt tidsforbruk 3 timer – denne del teller 3/8)

Likheter og ulikheter i rettsvirkninger av særeie og felleseie.

Våren 2006

(antatt tidsbruk 3 timer)

Redegjør for uskifteinstituttet. De sentrale reglene om uskifte bør tolkes, gjerne med henvisning til aktuell rettspraksis. Nevn også kort begrunnelsen for uskifteinstituttet. Drøft til sist hvilke faktiske forhold du vil se på, dersom du skulle råde noen til å sitte i uskifte. Gi besvarelsen tittelen "Uskifte".

MASTERSTUDIE

Høsten 2006

Gjør rede for reglene om tilbakekall og endring av testament, og om bortfall på grunn av endrede forhold.

Høsten 2007

Om grensen mellom livsdisposisjoner og dødsdisposisjoner

DEL IV

SKJEMAER

Søknad om separasjon (etter ekteskapsloven § 20)

- Dersom du eller din ektefelle, eller dere i fellesskap, ikke ønsker å fortsette ekteskapet, kan en av dere eller begge søke Fylkesmannen om separasjon ved å fylle ut dette skjema. Dere trenger ikke å være enig om å søke separasjon. Fylkesmannen vil kontakte ektefellen din dersom du søker alene.
- Les veiledningen bakerst nøye.

Til Fylkesmannen i
Se veiledningen pkt. 1

Den eldste ektefellen			
Fødselsnummer (11 siffer)	Etternavn, for- og mellomnavn		
Bostedsadresse	Postnummer	Poststed	
Bostedskommune	Statsborgerskap	Telefon	E-postadresse

Den yngste ektefellen			
Fødselsnummer (11 siffer)	Etternavn, for- og mellomnavn		
Bostedsadresse	Postnummer	Poststed	
Bostedskommune	Statsborgerskap	Telefon	E-postadresse

Vigsel	
Hvor ble ekteskapet inngått? Vigselsattest vedlegges dersom ekteskapet er inngått i utlandet	Dato for inngåelse

Felles bopel - se veiledningen pkt. 1
Partenes siste felles bostedsadresse

Separasjonsbevilling - se veiledningen pkt. 1	
Har det tidligere vært utstedet separasjonsbevilling eller gitt dom for separasjon mellom dere?	☐ Nei ☐ Ja
Hvis ja, når og ved hvilken domstol eller Fylkesmann?	
Har noen av dere anlagt sak ved domstol med krav om separasjon eller skilsmisse uten at søksmålet senere er trukket tilbake?	☐ Nei ☐ Ja
Hvis ja, når og ved hvilken domstol?	

Felles barn under 16 år - se veiledningen pkt. 2		
Navn	Adresse	Fødselsdato

Husk å sende med meklingsattest dersom dere har felles barn som ikke er fylt 16 år. Attesten er gyldig i seks måneder.

VEILEDNING TIL EKTEFELLER SOM SØKER SEPARASJON

Etter ekteskapsloven § 20

1. Hvem behandler søknaden?

Søknad om separasjon behandles hos Fylkesmannen i det fylket der dere (ektefellene) sist bodde sammen. Hvis dere begge har flyttet fra dette fylket, behandles saken i det fylket en av dere bor.

Fylkesmannen kan ikke behandle saken hvis sak om separasjon eller skilsmisse allerede er brakt inn for retten.

2. Mekling

Dersom dere har barn under 16 år, må det foretas mekling. Formålet med meklingen er at dere skal komme fram til en avtale om foreldreansvar, hvor barnet/barna skal bo fast og samværsordninger. Meklingen er obligatorisk selv om dere er enige om en ordning for barnet/barna.

Følgende instanser kan foreta mekling:

- familievern- og familievernrådgivningskontor
- enkelte prester
- ansatte i helse- og sosialsektoren
- pedagogisk- psykologisk tjenestekontor
- advokater

Bufetat eller familievernnet kan orientere nærmere om dette.

3. Forkynning

Vedtaket om separasjon kan sendes som ordinær post eller forkynnes. Forkynning av vedtaket vil si at det enten sendes i vanlig brev med mottakskvittering som skal returneres til Fylkesmannen, eller som rekommandert post. Eventuelt kan forkynningen skje ved hjelp av stevnevitne, jf. domstolloven § 165.

4. Klage

Fylkesmannens vedtak om å gi bevilling til separasjon kan innen 3 - tre - uker påklages til Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Du/dere kan frafalle adgangen til å påklage vedtaket. Frafall av retten til å klage innebærer at separasjonen får virkning straks Fylkesmannen har fattet vedtak om separasjon, og bevilling kan utstedes umiddelbart.

Dersom en av dere ønsker å reise søksmål om gyldigheten av Bufdirs vedtak må søksmål reises innen en måned etter at vedtaket ble forkynt.

Aktuelle spørsmål i forbindelse med separasjonen

Etternavn

Etter separasjonen beholder dere det etternavnet dere hadde i ekteskapet. Dersom dere ønsker å endre navn, må skjema «Melding om endring av navn» sendes til folkeregistermyndigheten. For mer informasjon se rundskriv G-20/2002 om lov om personnavn 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven) eller kontakt folkeregistermyndigheten, www.skatteetaten.no.

Hva skjer med barna?

Dersom dere har barn må dere ta stilling til om dere fortsatt skal ha felles foreldreansvar, hvem skal barna bo sammen med og hvordan skal dere organisere samværet. Det er viktig å ha fokus på hva som er best for deres barn. Fra barnet er 7 år har det en rett, men ikke en plikt til å uttale seg om disse spørsmål. Dette er tema under den obligatoriske meklingen. Den beste løsningen er oftest en avtale mellom dere. Avtalen bør settes opp skriftlig slik at det ikke senere blir uenighet om hva som ble avtalt. Det følger av barneloven at foreldre som er enige kan avtale at barnet/barna skal bo fast sammen med dere begge; altså en ordning med delt bosted.

Dersom dere blir enige om en avtale, kan dere sammen be Fylkesmannen om å stadfeste avtalen slik at den kan tvangsgjennomføres, jf. barneloven §§ 55 jf. 65. Dersom dere ikke blir enige om en avtale, kan dere bringe sak inn for retten.

Hva gjør vi med underholdsbidrag til barn og ev. ektefelle?

En avtale mellom dere er som oftest den beste løsningen. Dersom dere ikke blir enige om bidraget, er det NAV lokalt som fastsetter det. Mer informasjon om bidrag finner dere på www.nav.no

NAV lokalt gir opplysninger om innkreving av bidrag (også om bidrag som er avtalt), om forskottering av underholdsbidrag til barn og indeksregulering. NAV lokalt gir også opplysninger om stønad til enslige forsørgere.

Søknad om skilsmisse etter separasjon ved bevilling (etter ekteskapsloven § 21)

- Ektefeller som har vært separert ved bevilling i ett år, kan søke Fylkesmannen om bevilling til skilsmisse ved å fylle ut dette skjema.
- Les veiledningen bakerst nøye.

Til Fylkesmannen i Se veiledningen pkt.2

Den eldste ektefellen			
Fødselsnummer (11 siffer)	Etternavn, for- og mellomnavn		
Bostedsadresse	Postnummer	Poststed	
Bostedskommune	Statsborgerskap	Telefon	E-postadresse

Den yngste ektefellen			
Fødselsnummer (11 siffer)	Etternavn, for- og mellomnavn		
Bostedsadresse	Postnummer	Poststed	
Bostedskommune	Statsborgerskap	Telefon	E-postadresse

Vigsel	
Hvor ble ekteskapet inngått?	Dato for inngåelse

Felles bopel - se veiledningen pkt. 2	
Partenes siste felles bostedsadresse	

Atskillelaseserklæring	
I forbindelse med søknaden må atskillelaseserklæring fylles ut (side 3). Atskillelaseserklæring må ikke være eldre enn 4 måneder.	

Separasjon - se veiledningen pkt. 2	
Separert ved dom/bevilling (embete)	Dato
Når flyttet dere fra hverandre?	
Har dere flyttet sammen igjen i separasjonstiden? Se veiledningen pkt. 3. ☐ Nei ☐ Ja	
Hvis ja, hvilket tidsrom?	
Har noen av dere anlagt sak om skilsmisse for domstolen? ☐ Nei ☐ Ja	
Hvis ja, når og ved hvilken domstol?	
Er søksmålet trukket tilbake? ☐ Nei ☐ Ja	

Erklæring om atskillelse

Avgitt som bevis i skilsmisssesak mellom

Ektefellenes navn	
Den eldste ektefellen	Den yngste ektefellen

som behandles av Fylkesmannen i

Vi, de undertegnede vitnene, bekrefter herved at ektefellene har levd atskilt fra de flyttet fra hverandre.

DATO da partene flyttet fra hverandre

Vi bekrefter at partene ikke senere har flyttet sammen. Vi er kjent med at ekteskapsloven § 20 andre ledd sier: «En separasjon blir uten rettsvirkning dersom ektefellene fortsetter eller gjenopptar samlivet. Samliv i en overgangstid inntil samlivet blir brutt, eller kortvarige forsøk på å gjenoppta samlivet, har likevel ikke denne virkningen.»

Før vi underskrev denne erklæringen har vi lest «Veiledning til ektefeller som søker skilsmisse», eller på annen måte satt oss inn i vilkårene for at skilsmisse kan gis.

Vi er kjent med at falsk forklaring kan medføre straff av fengsel opptil 2 år.

Bekreftelse fra to myndige personer som kjenner en eller begge parter	
Vitne 1	Vitne 2
Navn	Navn
Adresse	Adresse
Fødselsnummer (11 siffer)	Fødselsnummer (11 siffer)
Hvilken ektefelle kjenner du? ☐ Den eldste ☐ Den yngste ☐ Begge	Hvilken ektefelle kjenner du? ☐ Den eldste ☐ Den yngste ☐ Begge
Sted Dato	Sted Dato
Underskrift	Underskrift

Atskillelserklæringen må ikke være eldre enn FIRE måneder når Fylkesmannen mottar søknaden.

Dersom Fylkesmannen finner det nødvendig for å opplyse saken, kan vitnene innkalles til personlig møte. I de tilfellene hvor det er mest hensiktsmessig kan dette møtet finne sted ved en annen offentlig instans der vedkommende bor, jf. forskrift av 18. november 1992 nr. 981 om saksbehandlingen for Fylkesmannen ved separasjon om skilsmisse m.v.

Aktuelle spørsmål i forbindelse med skilsmisse

Etternavn

Etter skilsmissen beholder dere det etternavnet dere hadde i ekteskapet. Dersom dere ønsker å endre navn, må skjema «Melding om endring av navn» sendes til folkeregistermyndigheten. For mer informasjon se rundskriv G-20/2002 om lov om personnavn 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven) eller kontakt folkeregistermyndigheten, www.skatteetaten.no.

Ordninger som er avtalt mellom ektefellene

Ordninger som er avtalt eller fastsatt i forbindelse med separasjonen, gjelder også for tiden etter skilsmissen med mindre noe annet blir avtalt eller fastsatt. Det gjelder f.eks avtaler om:

- foreldreansvar for felles barn
- hvem barnet/barna skal bo sammen med
- samvær
- barnebidrag
- bidrag til ektefelle
- fordeling av formue
- bruksrett til felles bolig

Det er ikke noe til hinder at dere i forbindelse med skilsmissen avtaler å endre tidligere ordninger. Det gjelder også om spørsmålet er avgjort i dom eller av NAV lokalt eller Fylkesmannen.

Når kan jeg inngå nytt ekteskap

Dere kan ikke inngå nytt ekteskap før dere har fått skilsmissebevilling. Hovedregelen er at før noen av dere kan inngå nytt ekteskap, må skifte av tidligere fellesbo være påbegynt eller gjennomført, se ekteskapsloven § 8.

Hvem kan gi mer informasjon

NAV lokalt gir opplysninger om innkreving av underholdsbidrag (også om bidrag er avtalt), og om forskottering og indeksregulering av underholdsbidrag til barn. NAV lokalt gir også opplysninger om stønad til enslige forsørgere.

Fylkesmannen gir nærmere orientering om de rettsregler som gjelder i forbindelse med separasjon og skilsmisse, samt om muligheten til å søke fri rettshjelp i familiesaker.

Aktuelle lover

Lov av 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap.
Lov av 21. februar 1930 om skifte.
Lov av 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag mv.
Lov av 17. februar 1989 nr. 2 om bidragsforskott.
Lov av 28. februar 1997 nr. 19 kap 15 om stønad til enslig mor eller far.
Lov av 7. juni 2002 nr. 19 om personnavn.
Lov av 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre.

Aktuelle brosjyrer

«Separasjon og skilsmisse»
«Foreldreansvar og samværsrett»
«Det økonomiske forholdet mellom ektefeller»
«Mekling for foreldre»
«Barns rett til å bli hørt ved samlivsbrudd»
«Hva med min mening da?»

Brosjyrene får dere hos Fylkesmannen eller på nettsidene www.regjeringen.no

Ordliste

Bevilling – tillatelse, løyve

Offentlig tjenestemann – arbeidstaker som er ansatt i statens eller kommunens tjeneste

Skifte (av tidligere fellesbo) – oppgjør, deling

Stevnevitne – tjenestemann som forestår forkyning av rettslige dokumenter, for eksempel en lensmann

Myndig person – person over 18 år

EKTEPAKT

Innsender	Etternavn/firmanavn – Fornavn/mellomnavn		Kundenr. i Brønnøysundregistrene
	Adresse		Tlf.
	Postnr.	Poststed	

Kvinnen	Fødselsnr. (11 siffer)		Etternavn	Fornavn – mellomnavn
	Adresse			
	Postnr.	Poststed		
Mannen	Fødselsnr. (11 siffer)		Etternavn	Fornavn – mellomnavn
	Adresse			
	Postnr.	Poststed		
I Ekteskapelig status	A ☐ Vi er ektefeller B ☐ Vi akter å inngå ekteskap			
II Avtale om	A ☐ Første gangs opprettelse av ektepakt B ☐ Ektepakt som opphever tidligere inngått(e) ektepakt(er) C ☐ Ektepakt som supplerer/endrer tidligere inngått(e) ektepakt(er)			

Ekteskapsloven kapittel 9 regulerer ektefellenes adgang til ved avtale å fravike lovens regler om formuesordningen. Ektepaktskjemaet gir ikke en uttømmende oppregning av hvilke avtaler om formuesordningen som kan inngås mellom ektefeller, jf. ekteskapsloven kap. 9 og §§ 37 og 50. Avkrysningsalternativene kan også suppleres med nærmere vilkår i henhold til ekteskapsloven §§ 42 - 44. Øvrige avtaler og vilkår reguleres i supplerende tekst side 3.

Ekteskapsloven kapittel 9, samt §§ 37 og 50 gir en uttømmende regulering av hvilke avtaler om formuesordningen som kan inngås, og hvilke vilkår som kan stilles. Ekteskapsloven kapittel 11 gir regler om de formkrav som må være oppfylt for at ektepakten skal være gyldig.

ETTER INNGÅELSE AV DENNE EKTEPAKT GJELDER FØLGENDE AVTALE:

(Valg av formuesordning markeres med kryss)

III Gave	☐ Ektepakten inneholder gave, ekteskapsloven § 50 (Må spesifiseres i supplerende tekst side 3)

Supplerende
tekst

(fordeling
av aktiva m.m.)

Pass på å
oppgi gnr. og
bnr. og hvilken
kommune
eiendommen
ligger i, hvis
ektepakten
omhandler fast
eiendom.

Partene må
selv sørge for
tinglysing på
eiendommens
blad i grunn-
boka.

De gule feltene må leses/fylles ut av alle ektefeller som ønsker uskifte. Disse feltene er tilstrekkelige hvis avdøde verken etterlater seg seg særeeie eller særskilte livsarvinger. Etterlates særskilte livsarvinger må også de grønne feltene leses/fylles ut. Hadde avdøde særeeie, må også de røde feltene leses/fylles ut.

Før det begjæres uskifte, bør det nøye vurderes hvorvidt dette er den mest hensiktsmessige ordning for gjenlevende ektefelle. Hva som «lønner seg» vil avhenge av en rekke forhold, blant annet verdien av aktiva og størrelsen på gjelden, hvilke arvinger/gruppe av arvinger det eventuelt er aktuelt å sitte i uskifte med, forsikringsutbetalinger og annen arv som vil gå inn i uskifteboet, samt ikke minst gjenlevende ektefelles alder og inntektsforhold.

I skjemaet ERKLÆRING OM PRIVAT SKIFTE AV DØDSBO gis en orientering om gjenlevende ektefelles arverett. Enkelte orienteringer gis også i dette skjema. For mer utfyllende veiledning vises til Justisdepartementets ORIENTERING TIL GJENLEVENDE EKTEFELLE. Skifteretten kan også gi nærmere orientering. Uskifteadgangen bortfaller ved separasjonsbevilling/dom.

I en del tilfeller, særlig for eldre mennesker, vil uskiftet bo være den beste ordningen. I så fall må dette skjemaet, som nødvendigvis er svært detaljert og noe komplisert, nøye fylles ut.

Opplysninger om avdøde

Fullt navn:	F.dato+pers.nr.:
Boligadresse:	Dødsdato:

Opplysninger om gjenlevende ektefelle

Fullt navn:	F.dato+pers.nr.:
Boligadresse:	Telefon nr.:

Opplysninger om avdødes arvinger

Hvis avdøde etterlot testament/gjensidig testament, sett kryss her ☐ og vedlegg testamentet.

Her føres opp alle andre arvinger etter avdøde enn gjenlevende ektefelle og eventuelle særskilte livsarvinger (barn, adoptivbarn eller avkom av disse fra tidligere ekteskap eller født utenfor ekteskap).

Avdødes eventuelle særskilte livsarvinger må føres i neste rubrikk.

For umyndige arvinger må vergens navn og adresse påføres linjen under den aktuelle arving.

AVDØDES ARVINGER (utenom eventuelle særskilte livsarvinger):

Fullt navn	Fødselsdato	Adresse	Slektskap med avdøde
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			

Dersom plassen her er for knapp, så fortsett fortegnelsen over arvinger på eget ark.

AVDØDE ETTERLOT SEG FØLGENDE SÆRSKILTE LIVSARVINGER (Oppgi også eventuelle verger):

Fullt navn	Fødselsdato	Adresse	Slektskap med avdøde
1.			
2.			
3.			
4.	157		

Samtykke til uskifte med særskilte livsarvinger

Overformynderiet samtykker i at boet overtas i uskifte med avdødes umyndige/særskilte livsarvinger.

Dato ____/____/20____

Overformynderiets stempel og underskrift

Undertegnede myndige/særskilte livsarvinger samtykker i at gjenlevende overtar boet i uskifte med meg/oss.

Dato ____/____/20____

Uskifte med særeiemidler

Hvis det ikke er bestemt i ektepakt eller testament, må gjenlevende ektefelle ha samtykke fra de andre arvingene for å kunne sitte i uskifte med avdødes særeie. For umyndige arvinger må i så fall overformynderiet samtykke. Dette kan overformynderiet gjøre i rubrikken nedenfor.

Har eller får gjenlevende ektefelle adgang til å sitte i uskifte med avdødes særeie, går også lengstlevendes eget særeie inn i boet, om det ikke i ektepakt, testament eller ved avtale med arvingene er truffet annen bestemmelse, eller særeiet har grunnlag i påbud av giver eller overlater.

Skal uskifteboet omfatte særeie som får betydning for arvingenes andeler i boet på et senere skifte, skal gjenlevende ektefelle og arvingene gjøre avtale om verdiforholdene mellom særeiemidlene. Klarer man ikke å få til slik avtale selv, skal skifteretten fastsette verdiforholdene.

Skifteretten anbefaler at det ved uskifte med særeiemidler alltid inngås slik avtale.:

Avtale om uskifte med særeiemidler

Underskrevne arvinger etter avdøde: _____

samtykker herved i at gjenlevende ektefelle _____
sitter i uskiftet bo med avdødes særeiemidler.

Ved fremtidig skifte, i levende live eller ved lengstlevendes død ved testamentarisk bestemmelser eller andre disposisjoner skal

_____ % av det hele bo ansees som førstavdødes andel, og

_____ % som lengstlevendes andel og eiendom.

Dato ____/____/20____

Gjenlevende ektefelle

Underskrifter av alle arvingene. For umyndige må vergen underskrive

Overformynderiet samtykker i at avdødes særeie inngår i uskifteboet.

Dato ____/____/20____

Overformynderiets stempel og underskrift

Setteverge

Hvis gjenlevende ektefelle trenger samtykke for å overta avdødes særeie til uskifte med umyndige arvinger som gjenlevende ektefelle er verge for (f.eks. ektefellenes umyndige fellesbarn), må det oppnevnes setteverge. Setteverge skal også oppnevnes dersom den umyndige arving og vergen har motstridende interesser i uskifteboet. Overformynderiet må kontaktes for oppnevning av setteverge.

Skatteetaten

Melding om arv

Lov om avgift på arv og visse gaver av 19. juni 1964 med senere endringer

Blanketten skal brukes ved:

- a) dødsbo som arvingene straks overtar til privat skifte.
- b) dødsbo som arvingene overtar til privat skifte etter at offentlig skiftebehandling er innstilt og boet er tilbakelevert arvingene til fri rådighet.

Svar nøyaktig og fullstendig på alle spørsmål. Hvis det ikke blir nok plass, kan spesifikasjon legges ved på eget ark.

Meldingen sendes til skattekontoret.

Fristen for å sende melding om arv er seks måneder regnet fra dødsfallet. Hvis boet først har vært under offentlig skiftebehandling, men senere er tilbakelevert arvingene til fri rådighet, er fristen seks måneder fra datoen for skifterettens kjennelse om tilbakelevering.

Alle arvinger og loddeiere i boet har plikt til å sende melding og gi opplysninger ellers.

Meldingen skal vise formue og gjeld i boet på tidspunktet for dødsfallet. For bo som først har vært under offentlig skiftebehandling, og som senere er tilbakelevert arvingene til fri rådighet (ekstradert), skal meldingen i stedet vise boets formuesoppstilling og gjeld på det tidspunkt da skifteretten avsa kjennelse om tilbakelevering. Kopi av skifterettens registreringsforretning skal i tilfelle vedlegges.

1 Personalia

1.1 Avdødes fulle navn (etternavn, fornavn, mellomnavn)		Fødselsnr. (11 siffer)	
Siste adresse	Postnr./sted	Dødsdato	
1.2 Sivilstand (sett kryss): ☐ Ugift ☐ Samboer (se veiledning) ☐ Gift ☐ Registrert partnerskap ☐ Separert/ skilt ☐ Enke/ enkemann			
1.3 Navnet på ektefelle/registrert partner		Fødselsnr. (11 siffer)	
Dødsdato for ektefelle/registrert partner hvis vedkommende er død tidligere			
1.4 Partenes formuesforhold (sett kryss): ☐ Fullstendig felleieie ☐ Delvis særeie ☐ Fullstendig særeie			
1.5 Første avdødes bo er (sett kryss): ☐ Uskiftet ☐ Helt skiftet ☐ Delvis skiftet ☐ Overtatt i sin helhet av lengslevende (enearving)			
1.6 Hadde avdøde opprettet testament? (sett kryss): ☐ Ja ☐ Nei Ev. etterlater seg skriftlige opptegnelser som helt ut er lagt til grunn for skiftet? (sett kryss): ☐ Ja ☐ Nei Bekreftet kopi av testament/opptegnelser/ektepakt må vedlegges.			
1.7 Skal hele eller deler av arven frafallies (sett kryss): ☐ Ja ☐ Nei			
En arving kan helt eller delvis si fra seg falt arv (jf. arveoven av 3. mars 1972 nr. 4 § 74). Slikt frafall får virkning for arveavgiftsberegningen, jf. arveavgiftsloven § 8 tredje ledd. Erklæring om frafall må være innkommet skriftlig til skattekontoret senest ved innlevering av melding om arv, eller innen den fristen som gjelder for innsending av arvemelding (arveavgiftsloven § 25). Når noen frafaller arv, fordeles arven som hovedregel som om vedkommende var død før arvefallet. Frafallsgiver som har livsarvinger må frafalle til samtlige barn, og med likt beløpt til hver. For testamentsarvinger gjelder særegne regler. Nærmere informasjon om frafall til testamentsarvinger kan De få på www.skatteetaten.no i håndbok i arveavgift eller ved å kontakte arveavgiftsmyndigheten. Arveavgiften beregnes på de nye mottakernes hånd. Dersom arven fordeles på flere personer, gjør fribeløpet og de progressive avgiftssatsene at arveavgiften kan bli lavere. Frafall kan erklæres på skjema RF-1622.			

Sum overført fra side 2					
2.10 Formuesobjekter omfattet av arveavgiftsloven § 14 femte ledd. Ved overdragelse av aksjer eller andeler i aksjeselskaper, allmennaksjeselskaper, aksjefond, deltakerlignede selskaper, sparebanker og andre selveiende finansieringsforetak, gjensidige forsikringselskaper, samvirkeforetak og tilsvarende utenlandske selskaper skal skjemaet RF-1624B benyttes. Samlet verdi overføres fra punkt 5 i skjemaet RF-1624B.					
2.11 Fondsandeler, obligasjoner og andre verdipapirer som ikke omfattes av arveavgiftsloven § 14 femte ledd (punkt 2.10). Se veiledning.					
Navn	Antall	Kurs/salgsværdi	Påløpte renter	Samlet verdi	
					Sum
					→
2.12 Livsforsikringsavtale (herunder gjeldsforsikring) og tilbakebetalingsbeløp etter livrenteforsikringsavtale. Ta med forsikringsavtaler der noen står som begunstiget, og såkalte tolvforsikringer. Hvis andre enn den avdøde er forsikret, må en oppgi navnet og dokumentere gjenkjøpsverdien. For tolvforsikring skal navnet på den medforsikrede oppgis.					
Hva slags	Selskap			Utbetalt beløp (tilbakebetalingsbeløp)	
					Sum
					→
2.13 Annen formue. Redegjør i særskilt vedlegg.					
2.14 Sum bruttoformue. Overføres til post 4.1					

3 Avdødes gjeld (også gjeld som er dekket av gjeldsforsikring) og omkostninger ved dødsfallet

3.1 Pantegjeld. Ta med påløpte renter pr. dødsdato. Legg ved spesifisering av pantegjelden med påløpte renter, rentesats og renteterminer.				
Fordringshaver	Hovedstol	Påløpte renter	Samlet verdi	
				Sum
				→
3.2 Skattegjeld (se veiledning).				
3.3 Annen gjeld. Legg ved spesifisering som også viser mulige påløpte renter pr. dødsdato, rentesats og terminer (se veiledning).				
3.4 Utgifter til begravelse og gravsted (se veiledning).				
3.5 Andre kostnader og fradrag (se veiledning).				
3.6 Sum gjeld. Overfør til post 4.2.				

Blanketten skal brukes ved:

- a) utdeling av arveavgiftspliktig gave (lov om arveavgift av 19. juni 1964 § 2),
b) utdeling av midler fra gjenlevende ektefelle i uskiftet bo (også når utdelingen er ledd i skifte av boet).

Meldingen skal sendes skattefogdkontoret i det fylket giver er bosatt på ytelsestidspunktet. Er giver bosatt i utlandet, skal meldingen sendes Skattefogdkontoret i Oslo og Akershus.

Fristen for å sende melding er en måned etter at midlene er ytt.

Plikten til å gi melding påhviler giver eller gjenlevende ektefelle som deler ut midlene, mottaker og mulig tredjemann som mottar midlene til forvaring på vegne av mottaker.

I blanketten brukes «giver» både om egentlig giver og om gjenlevende ektefelle i uskiftebo som deler ut midler fra boet til den avdøde ektefelles arvinger.

1 Personalia m m

1.1 Giver		1.2 Givers ektefelle/registrert partner	
1.1.1 Givers fulle navn		1.2.1 Givers ektefelle/registrert partners fulle navn	
1.1.2 Fødselsnr. (11 siffer)		1.2.2 Fødselsnr. (11 siffer)	
1.1.3 Postadresse		1.2.3 Eventuelt også dødsdag og -år	
1.1.4 Postnr. og poststed		1.1.5 Telefon privat	1.1.6 Telefon arbeid
1.1.7 Siviltstand, se veiledning (sett kryss): ☐ ugift ☐ gift ☐ separert/skilt ☐ registrert partnerskap ☐ enke/enkemann			
1.3 Mottaker (se veiledning)			
1.3.1 Mottakers fulle navn		1.3.2 Fødselsnr. (11 siffer)	
1.3.3 Postadresse		1.3.4 Telefon privat	
1.3.5 Postnr. og poststed		1.3.6 Telefon arbeid	
1.4 Slektskapsforhold m m			
1.4.1 Mottakerens slektskaps- eller fosterbarnsforhold til giveren		1.4.2 Mottakerens slektskaps- eller fosterbarnsforhold til giverens ektefelle	
1.4.3 Slektskaps- eller fosterbarnsforhold mellom mottakerens ektefelle og giveren eller giverens ektefelle		1.4.4 Har giveren ført opp mottakeren eller dennes ektefelle, foreldre eller besteforeldre i testament? (sett kryss) ☐ ja ☐ nei	
1.5 Er det utdelte ytt av (sett kryss): ☐ felleseie ☐ særieie ☐ uskiftebo, eller ☐ boet etter avdøde er tidligere skiftet ☐ boet etter avdøde skiftes ved utdelingen Har avdøde ektefelle skrevet testament, skal kopi av dette legges ved. Er boet etter den avdøde ektefellen skiftet i forbindelse med utdelingen, skal kopi av skifteoppgjøret legges ved.			
1.5.1 Besvares kun ved utdeling av midler fra uskiftebo Mottaker er felles arving (se veiledning). (Sett kryss). Mottaker er kun arving etter førstavdøde:		☐ ja ☐ ja	☐ nei ☐ nei
1.6 Når ble midlene ytt? Dato:			
1.7 Hvem skal betale arveavgiften (sett kryss): ☐ mottaker ☐ giver Betaler giver arveavgiften, regnes dette som en ytterligere gave som skal tas med i avgiftsgrunnlaget			

Adgangen til fradrag i bruttoverdier er begrenset etter regler i arveavgiftsloven av 19. juni 1964 §§ 15 og 16. Det vil fremgå av skattefordkntorets vedtak dersom fradragsposter ikke godkjennes.

Skriv ikke i
denne kolonne

[illegible]

3.4.4 Fødselsnummer

3.7 Sum fradrag i verdi av utdelte midler (summeres bare når verdi er angitt for alle fradragsposter)

4.1	Bruttoverdi , overført fra pkt 2.14 (overføres bare når verdi er angitt for alle de utdelte midler)	Skriv ikke i denne kolonne
4.2	Fradragsposter , overført fra pkt 3.7 (overføres bare når verdi er angitt for alle fradragsposter)	
4.3	Nettoverdien av de utdelte midler (summeres bare når pkt 4.1 og 4.2 er fylt ut)	

En arving kan helt eller delvis si fra seg falt arv (jf. arveloven av 3. mars 1972 nr. 5 § 74). Slikt frafall får virkning for arveavgiftsberegningen, jf. arveavgiftsloven § 8 tredje ledd.

Ved arvefrafall skal arven fordeles som om frafallsgiver var død før arven falt, slik at den neste i arverekkefølgen blir arving. Har den som frafaller arv egne livsarvinger, går arven videre til disse med like stor del til hver. Arving som ikke har livsarving, kan frafalle til fordel for særskilte medarvinger. Annen fordeling av arven er ikke tillatt. Frafallsgiver kan ikke bestemme fordelingen av frafalte midler frafallsmottakerne imellom. Det kan heller ikke være knyttet andre forbehold eller vilkår til frafallet, bortsett fra at arven kan være frafallsmottakers særøie. Det kan frafalles enten et bestemt beløp eller en bestemt brøkdel av arvelodden.

Dersom mottaker er umyndig og verdien av de frafalte midler er 75 000 kroner eller mer, skal overformynderiet i mottakerens bostedskommune varsles. Er overformynderiet ikke varslet, kan avgiftsmyndigheten sette arvefrafallet til side. Skattefogdkontoret gir overformynderiet melding om arv til umyndige. Et frafall kan ikke legges til grunn ved arveavgiftsberegningen dersom frafallsgiver har bestemt at de frafalte midler skal være unntatt fra overformynderiets forvaltning.

Det er ikke adgang til å rette ugyldige frafall i ettertid. Overføringer i tråd med ugyldige frafall regnes som etterfølgende gavedisposisjoner som kan medføre ny arveavgift. Se "Veiledning til melding om arv" punkt 4.

Viktig:

Ved privat skifte må erklæring om frafall være kommet inn til skattefogdkontoret senest ved innlevering av melding om arv, eller innen seks månedersfristen for innlevering av arvmelding. Skattefogdkontoret kan ikke behandle for sent innkomne frafallserklæringer.

Arving

Navn	Fødselsnummer

I boet etter

Navn	Fødselsnummer
Navn	Fødselsnummer

Frafall av arv

Jeg frafaller arv med til sammen	Beløp/andel	Til fordel for (kun ett av alternativene kan velges):
1 Hvert av mine barn med	Beløp/andel	til hver
2 Mitt eneste barn med	Beløp/andel	
3 Til særskilt(e) medarving(er) med	Beløp/andel	til hver
4 Nærmeste arving(er) etter loven med	Beløp/andel	til hver

Navn, adresse og fødselsnummer på de som mottar arv ved frafallet

Navn		Fødselsnummer
Adresse	Postnummer	Poststed
Navn		Fødselsnummer
Adresse	Postnummer	Poststed
Navn		Fødselsnummer
Adresse	Postnummer	Poststed
Navn		Fødselsnummer
Adresse	Postnummer	Poststed

Underskrifter

Sted og dato	Sted og dato
Frafallsgivers underskrift	Underskrift fra den/de som har mottatt arv ved frafallet

Til tingretten/byfogdembetet

Erklæring om privat skifte av dødsbo (Overtakelse av arv og gjeld)

Sted og dato

Opplysninger om avdøde		
Navn	Fødselsnummer (11 siffer)	Dødsdato
Boligadresse	Postnr.	Poststed
Avdøde var ved sin død: (kryss av i riktige ruter) ☐ Ugift/skilt ☐ Separert ☐ Gift ☐ Enke/enkemann eller gjenlevende samboer. Oppgi ektefelles/samboers dødsdato: ____ ☐ Avdøde satt i uskiftet bo ☐ Boet etter førstavede er skiftet		
Testament ☐ Avdøde etterlot seg IKKE testament/gjensidig testament/arvepakt ☐ Avdøde etterlot seg testament(er)/gjensidig testament/arvepakt av dato(er): ____ Testamenter vedlegges i original om dette ikke er sendt inn/innlevert til retten tidligere.		

Opplysninger om ektefelle eller samboer med arverettigheter (se kort orientering på side 2)		
Denne rubrikken fylles eventuelt ut med navn på gjenlevende ektefelle/samboer eller navn på før avdød ektefelle/samboer.		
Navn	Fødselsnummer (11 siffer)	
Boligadresse/siste bosted	Postnr.	Poststed

Opplysninger om arvinger			
Hvis gjenlevende ektefelle/samboer er enearving, fylles ikke denne rubrikken ut. Hvis avdøde satt i uskiftet bo eller hadde overtatt boet i henhold til gjensidig testament, må også eventuelle særskilte arvinger etter førstavede ektefelle/samboer føres opp. Også arvinger som ikke overtar gjeldsansvaret føres opp. Verger for umyndige arvinger føres opp på linjen under aktuelle arving. Hvis det ikke er plass nok, kan fortegnelsen fortsette på eget ark eller på flere skjemaer.			
Det er følgende arvinger i boet:			
Fullt navn	Fødselsdato	Adresse	Slektskap med avdøde
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			

NB!
Hvis skifteattest skal utstedes før 60 dager etter dødsfallet, må samtlige arvinger underskrive. Skjemaet underskrives på side 2.